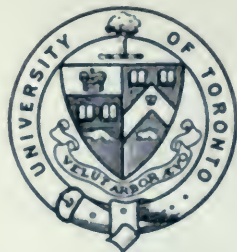

O'Leary, Peter
An craos-deamhan

PB
1397
A37
1905

From the Library
of
PÁDRAIG Ó BROIN

An CRAOS-Deamán

an t-atair peadair na laosaire
do sgríob

d'n seana sgeat
"Ainmíse meic conglinne"

DRON AGUS O HUALLÁN, TEOR.
I mBailé dea Cliaic :: I mBailé peirce
I tCORAIS

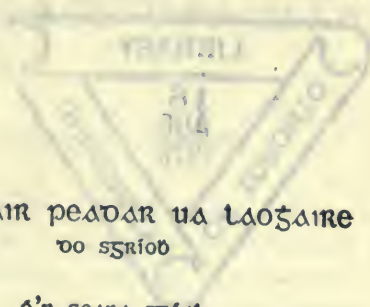

AN CRAOS-DEAMH

Craos

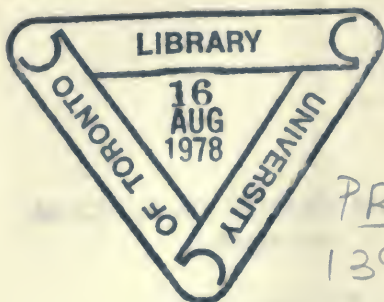
An CRAOS-Deamhan

AN t-ATAIR PEADAR NA LAOGAIRE
DO SGRIOB

Ó'n seana sgéal
"Aistinge meic conglinne"

BRÚN AGUS Ó NUALLÁIN, TEOR.
1 mBÁILE ÁTA CLÍAT :: 1 mBÉAL FEIRSTE
1 SCORCAIS

PB
1397
A37
1905

POSGARTAR SAC CEART AR COSNAMH.

AN CRAOS-DEAMHÁN.

CAIBIDÍOL A n-AON.

TAMALL mór ó sin, tamall ana mhór ó sin, na céadta bliain san ar cuir don tSasanaí cos ar talamh na h-Éirean ac cos go raib lainsis iadainn uirthi, bí ríí áluinn, ós, uasal ar an Mumhain, agus Catal ab ainm dó, Catal mac Fingune. Ní raib fear i n-Éirinn ba breagha 'na é. Bí sé coraídeact agus sé troighe ar aoirde, agus bí sé cóm cúmta cóm córac san gur dóic leat, dá breicpeá i n'aonar é, ná raib sé na sé troighe ar fad. Bí sé cóm láirir sin ní raib don fear ar uaisleib Mumhain o'féadfaí a clárdeamh do casad, ná a sleag do beartuagad cun gníh, ná a tuag do lámhseáil. I gcor iomrasgála ní raib fear o'féadfaí a cosa do bogad ó'n dtalamh, agus pós, as ruit, nó as léim, nó as rinne, bí sé cóm h-éadrom ar a cosaib le cú nó le fiaí. Bí sé tréan i gcat, ciallmhar i gcómhairle, sulmhar i gcuid-eactain. I gCaiseal Mumhain a bí a ríí-teaghlac. Bí rat agus séan ar an Mumhain agus ar mluimneacaid le n-a linn go dtí gur tárla mí-áí millteac dó.

Le linn Catal a beir 'na ríí ar an Mumhain bí ríí ar Ultaib, 'na cómhúige i n-Aileac tuair, agus feargal mac Maoile Dáin ab ainm dó.

Bí mioscais agus formad roir an dá cúige agus roir an dá ríí, feuctam ciacu Catal nó feargal a bead i n' árdríí ar Éirinn, agus bí beir cailleac,

cailleac ultac agus cailleac Muirneac, a b'íod
coitcheanta ag séideadh fúta.

Deireadh an cailleac tuair:—

“Fear sgríosta Muihan,
Fear sgríosta Muihan,
Mac Maoile Dúin,
An t-Árdrí,
Ó Sgeilís na Sgeóil
Go Caiseal na Slóis
Samain ná bó
ní fásfaró.”

Deireadh an cailleac teas, ag freagróid na caillige
tuair:—

“Fanaid sé tuair,
Fanaid sé tuair.
Tá Catal ar cuair
A's mílte aige.
Má castar 'na treo
An feargal, i ngleo,
Go n-Aileac go deo
ní fillfid sé.”

B'i deirdsiúr ag feargal, ligac ingean Maoile
Dúin ab ainm Uí, agus ní raib i 'n-Éirinn óig-bean
eile cómh breag léi. O'airis Catal tuairis ar a
breagtaect, agus thit sé i ngrád léi, bíod ná fearcad
sé riam i. O'airis sise tuairis ar dilneact agus ar
uaiseleact agus ar tréine Cátail, agus tug sí grád do,
bíod a's ná fearcad sí riam é. B'i an sgeal mar sin
eactorta, agus sac duine a téideadh ó'n Muirne
ó-tuair go n-Aileac bíod an óig-bean ag baint camte

ASTA GO DTÍ GO DPAGAD SÍ UATA EOLUS CRUINN AR CONUS
A BÍOD CÁTAL 'NA SAOGAL AGUS 'NA SLÁINTE, AGUS AR
CONUS FEACAD SÉ. AR AN SCUMA SCÉATHA, NUAIR A
TAGAD TUINE A-DTUARÓ Ó CÚIS ULAD GO CAISEAL MURHAN,
BÍOD RÍG CAISIL AG BAINTE CAINTE AS GO DTÍ GO DPAGAD
SÉ CÚNTAS CRUINN AR CONUS A BÍOD AN ÓIG-BEAN ÁLUINN
AGUS AR CONUS FEACAD SÍ.

DA GEARR SUR TOSNUIS AN ÓIG-BEAN AR BEIT AG CUR
EITNE AGUS UBALL, AGUS SÓGLUISTÍ EILE DE'N TSÓRÓ SAN,
Ó ÁILEAC A-DTUARÓ GO CAISEAL, AG TRIALL AR CÁTAL, AG
TAISBEÁINT MÉIO AN GRÁD A BÍ AICI DÓ. NÍOR D'FAD
SUR AIRIS FEARGAL GO RAID NA SÓGLUISTÍ AG TUL Ó-DEAS.
NÍOR TAITIN SAN LEIS I N-AON COR. CUIR SÉ FIOS AR A
DEIRDÍSÍUR CUN LABARTA LÉI.

"AN FÍOR AN NÍO SEO AIRIGIM," AR SEISEAN, "AD'
EADÓ-SA AGUS I DCAOD RÍG CAISIL?"

NÍOR LABAIR SÍ.

"BÍOD DO ROGA DE DÁ NÍO AGAT, A RÍOGAN," AR
SEISEAN. "INIS AN FÍRINNE DOM AGUS BÍOD MO BEAN-
NACT ORT, NÓ SÉAN AN FÍRINNE ORM AGUS BÍOD MO
MALLACT ORT!"

TÁINIS SGANNRAD UIRTÍ SAR A DTUITFEAD MALLACT AN
RÍG UIRTÍ, AGUS O'INIS SÍ AN FÍRINNE DÓ.

"CATAM A DÉRÓ TEACHTAIREACT EILE AGAT 'A CUR GO
CAISEAL?" AR SEISEAN.

O'INIS SÍ DÓ.

"CUIR CUGAM-SA ANSO AR DTÚIS," AR SEISEAN, "NA
NEITE A DÉRÓ AGAT LE CUR Ó-DEAS."

TUG SÍ CUIGE NA H-UBLA AGUS NA H-EITNE AGUS NA
SÓGLUISTÍ EILE A BÍ AICI LE CUR Ó-DEAS AG TRIALL AR
CÁTAL.

"FÁS ANSAN IAD," AR SEISEAN.

D'FÁS.

Cuir sé fios ar fear piseós. Táinig an fear.

"Seo," ar seisean leis an bfeair, "imir do chuid deismireacta ortá san i dtreó, an t-é iospairt iad, ná béró don lá d'a sláinte aige an chuid eile d'a saogál."

"Is olc é sin," arsa'n fear "níor maic liom rud de'n tsórt san a déanam ar doinne."

"Tabairfidh-sa do tuarastal go maic duit as," arsa feargal.

Do dheim an fear an rud a h-iaráid air.

Do glaoir feargal cuige teactaire agus dúbairt sé leis na h-ubla agus na sógluistí eile do breic leis ó-deas go Caiseal Muman agus iad a tabairt do Catal le n-ite. "Agus," ar seisean, "abair sur ó ligais féin a tanaoib, agus sur le méid a grád agus a h-ionmáine do Catal a cuir sí cuige ó-deas iad, agus sur mhór an sásaí aigne uirctí dá mbéad sé le ráid asat go bfeacard do dá súil féin Catal mac finguine as ite na h-uball san."

D'imicis an teactaire agus do tóg sé leis na h-ubla agus na h-eitne agus na sógluistí eile, agus táinig sé go Caiseal. Ba gearr go bfuair sé caoi ar caint le Catal. D'inis sé a sgeál dó, agus taisbeáin sé na h-ubla agus na sógluistí dó. D'inis sé dó cad é an grád bí as ligais dó, agus cad é an t-ádas a bhead uirctí nuair a 'neóspáí d'i sur caitín na h-ubla agus na místeáin eile le Catal. "Agus dúbairt sí liom, a rís," ar seisean, "san imteact, dá mb'féidir é, go dtí go bfeicfead mo dá súil féin tú 'gá n-ite."

"Ní ró mhór an rígneas a chuirfidh san ort, a mhic ó," arsa Catal, as cromad ar na h-ublaib a d'ite."

Cómh luac agus bí na h-ubla itte as Catal cuir an teactaire a bótar de cómh tiug i n-éirimh agus d'féad sé é.

Nuair a éuaí na h-ubla agus na h-eitne isteach i ngoile Cúail is amlaí a déin piastaí díob istig 'na corp, agus deamhan ó iprean ab eaí na piastaí sin. Bí deamhan mór ortá, agus do sloig sé sin an cúio eile. Ansan do sloig sé a raib de biaí agus de díg i mbolg Cúail. Táinig tarc agus ocras láitreach ar Cúail. Crom sé ar ite agus ar ól, ac ní bainfead ite ná ól an tarc ná an t-ocras dé.

Sin mar a tárla an lon craois, 'sé sin an Craos-Deamhan, a beit i mbolg Cúail mic Fingune, rí Caisil

CAIBIDÍOL A DÓ.

NUAIR A TÁINIS AN T-OCRAS AR CATAL B'E B'FADA LEIS
 GO RAIB AIMSIR DINNÉIR ANN GO N-IOSFAD SÉ A DÓICIN.
 TÁINIS AN DINNÉIR FÉ DEIRE. DO SUIS CUN BUIRO
 CURDEACTA MÓR DE RÍGTÍB AGUS D'UAISLÍB MURHAN.
 MIASA UBALL ISEAD BA SHÁC AN UAIR SIN DO CUR AR
 UTÁIS OS CómHAIR NA CURDEACTAN. IS AR ÉIGIN A BÍ AN
 CURDEACTA SUISCTE NUAIR A BÍ A RAIB D'UBLAIB AR A MÉIS
 FÉIN ÍTTE AS CATAL. DO RUG SÉ AR AN MÉIS A BÍ OS
 CómHAIR AN FÍR A BÍ AR A LÁIM DEIS, AGUS D'ÍC SÉ A RAIB
 D'UBLAIB UIRÍ. ANSAN DO RUG SÉ AR AN MÉIS A BÍ OS
 CómHAIR AN FÍR A BÍ AR A LÁIM CLÉ, AGUS D'ÍC SÉ A RAIB
 UIRÍ. ANSAN DO DÍRIS SÉ AR NA MIASA A TARANG CUIGE
 Ó-S GÁC AON TAOB DE'N BÓRO, AGUS AR NA H-UBLA A BÍ
 ORTA D'ÍTE LE H-AIRC AGUS LE H-AMPLA. BÍ IONGNAD
 AGUS ALLTAC AR AN SCURDEACTAM, AC NÍOR LEIS AONNE
 AON NÍO AIR. DO SGAOILEADAR CUIGE NA MIASA Cóm
 TIUS AGUS D'FÉAD SÉ IAD D'FOLAMUŠAD. BA GÉARR SUR
 TOSNUIS NA DIAĐA EILE AR TEACT. AN T-ÉIRLEAC CÉADNA
 A DÉIN CATAL AR NA H-UBLAIB DÉIN SÉ AR NA DIAĐAIB
 EILE É, I UTREÓ GO RAIB SGANNRAD AS TEACT AR A RAIB
 LÁITREAC LE H-EAGLA GO SGOILFEAD AIR. NÍ RAIB AON
 PÍOC D'Á DEADRAM AIR, ÁMÁC. D'Á MÉRO A BÍ CURTA
 ISTEAC 'NA CORP AIGE BÍ SÉ Cóm SEANG AGUS DÁ MBÉAD
 SÉ DÁ LÁ AR DUB-CÉALACAN. - SAR A RAIB AN DINNÉAR
 LEAC CRÍOCNUISCTE D'ÉIGEAN TUILLE BÍO D'OLLAMUŠAD.
 NUAIR A BÍ A RAIB DE DIAĐ SA RÍG-TEAGLAC OLLAMUŠCTE
 AGUS CURTA AR AN MBÓRO AGUS ÍTTE, BÍ OCRAS FÓŠ AR
 CATAL, AGUS BÍ OCRAS A NDOICIN AR AN SCURDEACTAM,

mar níor leis Catal leó ac fíor beagán de'n biað. Ac pé ocras a bí ortá, nuair a bí an biað go léir itte d'éigean dóib stad.

B'é an cleas céanna é i ttaob an fioná, agus an leanna, agus i ttaob sac don tsagas eile díge t'ár táinig ar an mbóro. Is ar éigin a leis Catal diúir i mbéal doimne. An faio a bíod corn aige t'á diúgáó a' lámh leis, bíod an lámh eile sínte amac aige as gabáil greama ar corn eile, agus ba cuma leis cé uair go mbíod an corn aige t'á cógaint. Ceap an curdeacta go mbéad sé ar meisge laitreac, agus ansan go mb'féidir go bfaigís féin caoi ar bdraoinín éigin t'ól, ac ba súarac an tairbe dóib beic as brac ar don níó t'á sóro. Bí Catal as ól agus as ól agus ní raib don blúire meisge as teact air ac cóm beas agus dá mba as slogaó merós a béad sé!

Níor b'fada go raib deire leis an nois pé mar a bí deire leis an mbiað, agus ní raib an tair bainte de Catal ac cóm beas agus bí an t-ocras bainte dé, agus i ttaob na curdeactan, má bí ocras tar éis atluigte riam ar daoine bí sé ortá.

Bí ruid ba measa ortá 'na ocras tar éis atluigte. Bí buaire agus brón a ndóicín ortá. Bí t'roc níó éigin uatbásac tagaite ar an rís, agus cao a déan-faóis? Cé béad 'na ceann uraid i gcómhairle ortá feasta? Cé déanfaó córugaó ortá cun cata nuair a tiocfaó an namair? Ní ró fada, dar leó, a béad namair san teact nuair a h-aireócpái ar furo na h-Éireann go raib rís Caisil sa cás 'na raib sé. Cuadar i gcómhairle feucaint cao ba ceart a déanamh. B'í sin an cómhairle duarta. B'í sin an cómhairle san eólus. Ní féidir doimne cao ba ceart a déanamh, mar ní raib 'fios as doimne cao ba bun leis

an olc uachtásac. Tánadur as an gcómhairle cómh dala agus bíodur ag dul innte dóib. D'imicis gac flait abairle cun a teaglais féin cun é féin a cur i dtreo cosanta cómh luat agus tob' féidir é, agus cómh maic agus tob' féidir é, mar, dar leo go léir, déad feargal mac Maoile Dúin euga a-otuaró cómh luat agus d'aireócaó sé Catal a beit ar mí-treoir.

Bí d'a dearmad sa méid sin ortá, áitac. Ní raib don aróm ag feargal ar teact a-otuaró, mar bí 'fios aige cad a bí imicte ar Catal, agus dúbairt sé leis féin d'a fadó a sgaoilfí leis féin agus leis na Mumh-neacair sa cás 'na rabadar gur d'ead d'usa an lám uactair fágail ortá sa deire. D'a éagmuis sin, ní raib Catal ar mí-treoir i n-aon cor. Ní raib don easba sláinte air. Bí a croíde agus a aigne agus a intinn cómh láidir, cómh h-aibis agus bíodur riam. Ní raib don ruid air ac an tarc agus an t-ocras, an t-ampla mí-náúirtá cun bíó agus cun díge. D'a mbéad sé de d'ic céille ar feargal agus ar na h-ultais teact a-otuaró is amlaó a tiocparóis agus ná h-imteócaróis. Seadairóis amac, nuair a déad sé ró déanac acu, go raib Catal cómh h-oilte ar cogad, cómh dian i gcat, cómh contabartac de teangadláirde agus bí sé riam.

Da gearr gur tug maite na Mumhan an sgéal. Níor d'fada gur tug Catal le tuigsint dóib nár gá dóib don eagla beit ortá roim don namhar. Cuir san suaimneas aigne ortá, ac má cuir, bí ruid eile cun an tsuaimnis aigne daint díob. Bí an t-am ag teact 'nar gnaic le Catal dul ar a cuairt rís, mór-timpal na Mumhan. Do stadad sé féin agus a gnaic teaglac seactmain nó coictigeas i dtis gac flata agus do caicci é féin agus a cuallac do cotugad. Ansan

isead táinig an cruad-cás. Cá b'faisfí a doicín bíó agus víge vó! 'Do creacfaí iad. Ní fásfaid sé blúire bíó ná braon víge sa mhuinín san slogad isteach 'na corp!

'Do shuais Catal cun tuit ar a cuairt mór-timpal na Muinín. 'Do h-ollamhuisead oiread bíó agus víge sa céad teaghlac i n-a dtáinig sé agus gur dóic le h-aoimne go b'fásfaid sé fuigleac. Níor fás. 'Do cuiread na h-ubla ar na miasaib os a cómhair féin agus os cómhair a cualacta, ar dtuais, mar ba shácl. 'D'it sé na h-ubla agus is ró deas an fásaltas díob a fuair an cualact. Táinig na biaida eile, agus má táinig, ba gearr an móill air iad o'fhuigad. Táinig an fíon agus an lionn, ac má táinig, ba gearr an móill ar Catal na h-ártaí o'folaighad, agus ní raib don rian meisce air. Ní baosál go raib don rian meisce ar aoimne de'n curo-eactain, mar ní b'fuaradair an cúis. 'D'fás Catal sgórnaige tirme acu, murar maic leó iad a fhuicad le fíor uisce. 'D'fás sé ocras ortá cómh maic le tairt, mar bí a raib de biaid ann itte aige sar a raib dá shreim itte as aoimne eile. Bí náire agus ceann-fé ar ceann an rís-teaghlais, ac ní raib don leigead air. Níor gáid vó ceann-fé beic air, mar 'do tuis gáid aoimne go raib sé tar éis a díol a déanam agus nár b'féidir vó a tuille déanam. Nuair a bí an tseachtmáin caite bí an fear san agus a triúca-céad deo doct. Shuais Catal agus a cualact go dtí an triúca-céad os shiorra vó. 'Do dúbail flait na h-áite sin an biaid agus an fíon agus an lionn. Má dúbail ní raib don maic vó ann. 'Do sgriosad é féin agus a triúca-céad cómh glan díreach agus 'do sgriosad an céad fear agus a triúca-céad. Mar sin dóib mór-timpal go dtí go

RAID A CHAIRO CADARTA AS AN RIG. TUIGEADAR 'NA
 N-AIGNE SUR MEASA DÓIB GO MÓR CUCA AN CHAIRO SIN 'NA
 DÁ DTAGAÓ FEARFAL MAC MAOILE DÚIN AGUS A SLOIGTE
 ULTAÓ A-DUAIÓ, MAR A DEIREAD AN CAILLEAC, AGUS SAN
 BÓ NÁ SAMAIN D'FÁGAILT, Ó SGEILIG MÍICIL GO CAISEAL,
 SAN BREIT LEIS Ó-DUAIÓ.

DO LEAN AN SGÉAL AR AN SCUMA SAN ACU GO DÍ GO
 RAID BLIAGAIN GO LEIT CURTA DÍOB ACU, AGUS GO RADADAR
 I NDEIRE A SCODA AGUS I NDEIRE AN ANAMA, AGUS SAN
 AON TSÚIL LE FUASGAILT ACU, MAR, I N-INEAD AON MHAO-
 LUGAÓ DUL AR GOILE CACAIL IS AMLAÓ A DÍ BREIS AIRC
 AGUS AMPLA AS TEACT AIR I N-AGARÓ AN LAE. D'FUSADAE
 É, DAR LEÓ, DÁ MBÉAD AON PIOC DE RIAN AN DÍO AIR, AC
 NÍ RAID. DÍ SÉ Cóm LOM, Cóm CANADAE, Cóm N-OCRAÓ 'NA
 DRIUC AGUS DÁ MBÉAD SÉ CEANGAILTE Ó'N MBIAÓ. DÍOÓ
 A SCROÍDE BRISTE NUAIR NÁ FÉADADÓIS A DÓITIN A CADAICT
 DÓ, AGUS NUAIR A CÍOIS É, TAR ÉIS A MBÍOÓ AN TSAOGAL
 ACU DEIT ITTE AIGE, AGUS É AS GLUaiseACT I N' AONAR AR
 FURÓ NA MBAILTE FEUCANT CÁ D'FAGAÓ SÉ BLÚIRE ARÁIN
 NÓ PÍOSA FEOLA. D'IMTIGEAD SÉ MAR SIN I N' AONAR GO
 MINIC, NUAIR A DÍOÓ AN T-OCRAS DIAN AIR AGUS SAN AN
 BIAÓ LE FÁGAIL. DÍOÓ A CLARDEAM NOCTAITE 'NA LÁIN
 DEIS AIGE, AGUS PÉ DIT 'NA DTAGAÓ SÉ SUAS LE BLÚIRE
 DÍO D'ITEAD SÉ LÁITREAC É, AGUS SAN DABT DOB' OLC AN
 DÓIC É DO'N T-É CEAPFAD AN BIAÓ COIMEADU UARÓ.

CAIBIDÍOL A TRÍ.

DO leat tuairisg an sgeál ar furo na h-Éirean go léir.

AR dtúis ní raib ac iongnad ar mhuintir na gcúigí eile. Nuair a fuaradar an t-olc as leanmhaint, ámtad, agus nuair a tuigeadar cad é an cor a bí ar an Mumáin, agus i n-inead don lagadar sláinte beit ar CATAL SUR d'amlaid a bí neart céad fear ann, tus-nuigeadar ar eagla glacad roimis. Bí fíos acu go raib neart mí-nádúrta ann agus dá dtugad sé agaid soir ar laighib, nó siar ar Conactaid, nó ó-tuaid ar Ultaib, sur ró baogal nár d'féidir don cosg a cur leis, agus go ndéanfaid sé an sgríos céadna ar an gcuro eile d'Éirinn a bí déanta aige ar an Mumáin.

Bí feargal mac Maoile Dúin as cuimneam ar neitib de'n tsóro san nuair airis sé na tuairisgí uachtásaca ó'n Mumáin. Bí 'fíos aige cad a bí déanta aige féin. Bí 'fíos aige sur b'é an feall a déin sé féin ar CATAL fé ndeara do'n mac-mallaictain beit istig i scorp CATAL, agus sur b'é an mac-mallaictain a bí as tabairt an nirt go léir do sa n-am gcéadna go raib sé as cur an ocrais go léir air. An fard a bí an léir-sgríos d'a déanam ar an Mumáin bí an sgeál go maic, ac conus déad an sgeál as feargal agus as cúig' ulaó dá dtugad CATAL agaid ó-tuaid um an dtaca 'na mbéad a raib de diaó sa Mumáin foigte aige! Bí an maicnamh san as daint coitlad na h-ófoce de rig ulaó.

Ní deirtear sur labair doinne de'n beirt caillead nuair a bí an sgeál ar an gcuma san. Is dóca go raib a malairt de cúram ortá; go raib an sganntad ortá

fé mar a bí ar gac doinne eile. Ní lúga 'nár mar a deirtear don focal i dtíob lúgaige, ingean Maoile Uúin. Ní deirtear gur cuir sí a tuille uúall ó-deas go Caiseal, ná a tuille eitne, ná a tuille d'aon tsasas eile míleán. Is dóca nuair airisí sí na tuairisgí uatbásaca ó'n Muimain go dtáinig sgannrao uirtí, díreac mar a táinig ar a dtíotáir, agus gur mhúc an sgannrao an gráó a bí aici do Catal. Ní fearar conus a bíon an sgéal as mnaoi nuair a geibean sí amac goile uatbásac a beit as an bfeair gur tug sí gráó dó, ac tá 'fios again conus a bíon an sgéal uaireanta as an bfeair nuair a geibean sé amac, tar éis pósta dó, goile na mná beit níos mó go mór 'nár mar a meas sé. Ní bíon gac don fear mar sin, ámtac.

Nuair a bí an sgéal ar an gcuma san as muintir na h-Éirean agus as Catal mac Pinguine, an Mlumain sgriosta aige agus na trí cúise eile as cur an anama amac le sgannrao, bí, níó nár d'iongnao, an uile duine go raib eólas aige ar leigseanaib ná ar luibneacaib as déanam a dícil feúaint an bfeair seo sé cuimneamh ar luib nó ar leigseas a déanfao don maiteas do Catal. Bí 'fios acu go léir, an t-é go dtiocfao leis an deamhan a díbirt a' corp an rís go mbéao saogal sám aige féin an fáo a mairfeao sé, agus go mbéao saogal sám agá slíocht 'na díais. Ac níor féao doinne acu cuimneamh ar don ruto a déanfao don cairde. Do cuimnigeao ar a lán leigseana agus do trialaó iao ó am go h-am, ac níor déineadar bláire cairde. Do sloigean an Craos-Deamhan iao cómh luac agus do sloigean Catal iao, i dtíreó ná bíoó sé d'uain acu don cairde déanamh dó.

Táinig luac leigseas dírisce. Tugadar leo leigseas maic lároir, leigseas a déanfao an rís do saoraó ó'n

nuair a bhí istigh ann, beo nó marb. Ní raibís a sa leigeas san, ac níor leis na liaga ortá gur d'eat. Da cuma leo ac go mbéad Catal ar taob éisim. Déanfaid a bás féin fuasgaile. Ní mór 'ná gur cuma le h-aoimne eile ac cóm beag leis na liagaib conus iompócaid an leigeas láidir amac ac go dtiocfaid an fuasgaile. Ac bhí deamhan ortá go léir. Do slois an deamhan an leigeas láidir sar a raib uain aige ar don díobáil a déanam. Tuic a lus ar a lag as na liagaib nuair a fuaradar ná déanfaid ní féin maiteas ná díobáil.

Cuir feargal mac Maonle Dúm fios airís ar fear na bpiseós.

"Déinis feall orm," ar seisean leis an bfeair.

"Níor déineas feall ort, a rí," arsa 'n fear, "ac déineas feall ar rí Caisil, agus isé rí Ulaí cuir suas mé cuige."

"Déin an t-olc do leigeas," arsa rí Ulaí, "agus seadair dúbailt tuarastail as."

"D'féatfa-sa, a rí," arsa 'n fear, "an ceann a daint de dhine, ac ní féatfa an ceann a cur air airís agus é tógaint ó'n mbás."

"Conus a daineán san leis an sgeál?" arsa 'n rí.

"D'féatfa-sa an deamhan do cur isteach i scorp Catal," arsa 'n fear, "ac ní féatfaim an deamhan do cur amac airís as, ac cóm beag agus d'féatfaid rí Ulaí an ceann a cur ar dhine airís agus é tógaint ó'n mbás."

"Is aic an sgeál é sin," arsa 'n rí, "a deit ar do cumas é cur isteach, agus san a deit ar do cumas é cur amac."

"Bhí toil an deamhan agus toil Catal as cabrúgaí"

liom cun an deamhain a cur isteach. B'éadó toil an deamhain agus toil Cătăil i n-aonfeacht am coinneib i n-aon iaraect a tabarfaínn ar an ndeamhan do cur amach. Ní féidir an deamhan do cur amach ac le cómhaect a b'éadó níos treise 'nā an deamhan féin."

"Is aic an cainte a déinean tú," arsa 'n rí. "San amhras bí toil an deamhain ag cabruíocht leat cun an deamhain a cur isteach, ac conus féadfaí toil Cătăil beic ag cabruíocht leat sa ghnó?"

"Bí toil Cătăil claon," arsa'n fear, "nuair ic sé na h-ubla agus na h-eitne. Mura mb'éadó go raib ní féadfaí an deamhan dul isteach, pé deismireact a b'éadó déanta agam-sa ar na h-ublaib."

"Agus dar ndóic tá 'fios ag an saoghal ná b'éadó toil Cătăil do' coinneib anois dá mb'éadó iaraect agat 'a déanamh ar é leigeas ó'n oic atá air," arsa 'n rí.

"Nā feicean an saoghal mór, a rí," arsa'n fear, "go bfuil toil Cătăil coitcheanta ar aon intinn le toil an deamhain atá istig ann? Nāc síní an mnamh go léir sgriosta aige a d'iaraíó an deamhain atá istig ann do sásam! Is cuma leis cao a déanfaí a rígeact; is cuma leis cao a déanfaí a cáirde: is cuma leis cao a déanfaí aon ní ar neam ná ar talamh, ac go dtiocfaí leis an deamhan atá istig ann do sásam. Deamhan craois íseadó atá istig i gCatal. Is le craos a leis sé an deamhan san isteach, le n-a toil macánta féin. Is 'mó deamhan ná deamhan craois a bíon istig i nouine. Bíon deamhan feirg istig i nouine. Bíon deamhan uadair istig i nouine. Bíon deamhan orúise istig i nouine. Bíon deamhan éada istig i nouine. Bíon, a rí, agus deamhan mioscaise istig i nouine, agus is cuma leis an nouine cao a déanfaí aon ní ar neam ná ar talamh ac an deamhan a bíon istig ann do sásam!"

"Tuigim tú," arsa 'n rí. "'A sheana croic súis is cugat-sa san.' Bíon, a rascail, agus deamhan piseós agus diablaídeacta istig i nDuine. Is mairg go mbéad aon deigleail aige le d' leitéir. Sgrios leat féin as mo radarc le h-eagla go mbainfinn an ceann díot agus go mb' féidir, mar a deirir, ná féadfaínn é cur tar n-ais ort, pé 'cu béad do toil ag cabrúgáó liom cuise nó ná béad. Sgrios!"

Ní baogal ná gur sgrios sé cómh taparó agus a bí 'n-a cosaib é breic cun siúbail.

CAIBIDÍOL A CEATHAIR.

Bí fear 'na cómnúige an uair sin i Ros Comáin. Fear óg ab éad é. Sgoiláire b' éad é. Bí éirim aigne aige agus léigean agus eolus, abfao tar don tuine a bí i n-Éirinn le n-a linn. Mac Conglinne b'ainim dó. Do tugfí Aníer mac Conglinne air, nó An-éra mac Conglinne. Deir an seana leabhar gur b'é cúis An-éra a tabairt air mar go mbíod a leicéto sin o'eagla ag daoine roime n-a teangaim ná tugairis érad, 'sé sin eiteacas, coitíce air. Dá molaó sé tuine ní raib doinne eile beó o'féadfad an molaó déanamh cómh maic, agus dá ndéinead sé doir ar tuine ní tiocfad an tuine uaró coitíce. Do leanfad an doir sin i mbéalaib daoine go deó. Bíod gac doinne ag déanamh a díeíl cun an focail fóganta beic aige ó m'ac Conglinne agus cun dul ó n-a droc focal. O'da bris sin ní tugad doinne an t-eiteacas dó.

O'airis Mac Conglinne na tuairisgí uatódasaca ó'n Múham. Bí sé ag macnamh ortá ar fear abfao, agus ag cur 's ag cúiteam i n' aigne féin feucamh conus a tiocfad sé ar Cúat mac Fingume do leigear. Tar éis a macnamh socairis sé a aigne ar cad a déanfao sé, ac níor tug sé don blúire eoluis o'doimne ar cad a bí ceapaité aige a déanamh. Pé rud a bí ceapaité aige a déanamh níor o'fóldair dó teact sa Múham, ag triall ar Cúat, cun a déanta. Is é rud a déim sé 'ná a leigint air go raib sé cortá de'n fógaim; ná raib aige ar gac a coo' fóguma ac an deabdas agus an t-ocras. agus náir o'fóldair dó gairm éigin

eile beata do tarann cuise. Uí 'fios as gac doinne an filrdeact a beit tar bárr aige. Ní raib iongnadó ortá u'da bríge sin nuair airigeadar Anier mac Conglinne beit as caiteam na sgluiseacta uaró agus é beit ceapaite ar toul le filrdeact. Uí gac doinne as cur 's as cúiteam feucaint cá ttabarfaó sé agharó ar tóuis, ar a céad cuairt filrdeacta. Uí daoine 'gá ráó go raíaró sé ó-tuairó go n-aileac as triall ar ríge uiaó. Uí ana báiró as feargal mac Maoile Dúin le filib. Béaró cóir maic ar Mac Conglinne an faio a béaró sé i n-aileac agus ní folam a béaró sé as imteact uó. Uí daoine 'gá ráó gur soir go cúige laigean a ttabarfaó sé agharó. Uí tuine 'gá ráó go agus tuine 'gá ráó súo, ac ní raib don pioc u'fios aigne míc Conglinne as doinne acu. Uí iongnadó ortá go léir nuair a leis sé an sgeal amac gur ó-deas sa mhumham a bí sé ceapaite ar toul, ó-deas go n-úib eacac muman, mar a raib Catal mac Finguine, ríge muman, an uair sin, ar a cuairt ríge. Cuir san iongnadó ar gac doinne, ac túbairt Anier mac Conglinne, pé aic 'na mbéaró Catal mac Finguine go mbéaró cotrom bíó agus oíge ann, agus gur u'sin a raib uairó féin, a tóitín págail le n-ite agus le n-ól, "ruo ná fuaras riam fós i Ros Comáin," ar seisean. Níof déinearó a cuille cur istead air féin ná ar a gno.

Uíol sé amac a raib aige ac raint leabhar. Céan-nuig sé cúpla bulóg aráin cruitneactan agus slisne bagáin. Cuir sé na leabhair agus an méir sin lóin cuise i mála. Ansan, do réir an tseana leabhair, do cum sé uó féin uá cuarán, 'sé sin uá bróig a béaró láoir buan agus sa n-am sgeatona, córac, éatrom cun siúblóroe. Deir an leabhar gur déin sé iao de donnleactar seactfillte. Ní déintear bróga de'n

CSÓRÓ SAN ANOIS. Na daoine a bhí an uair sin ann ní féadfaíois siúdál i n-don cor ins na bróga a déintear anois.

Nuair a bhí na bróga déanta aige agus gac don níó socair aige buail sé a mhála éirge ar a mhúin, tóg sé a bata maít, láidir, áisead, 'na lámh deis, o'fág sé slán agus beannadct agá oíde, agus tug sé agharó ó-deas ar an Múhain.

Ní n-ar lib eadad Múhain a tug sé agharó ar dtuais, ámhac, ac ar Corcaig. Bhí a cúis féin aige leis sin, mar a clófeair ar ball.

Bhí mainistir i gCorcaig, agus is ar an mainistir a tug Mac Conglinne agharó. Ba gnat go mbíod an uair sin i n-Éirinn, i n-aice gac mainistread, sóro tige ósda, agus bíod lóistóin le fágail sa tíg ósda san ag an uile duine beaó ag taistead slíge, agus cóir bíó agus tige orta, agus san don ruo acu le díol as. An teac doigead an ainim a tugtí ar an dtíg ósda san. Cialluigean doigead lóistóir oíde.

Uaireanta bíod an teac doigead lán go maít, agus do tugtí aire maít dó, cun gac don ruo a daineaó leis a beít i dtreó, go glan agus go compórdaíail agus go cluthar. Uaireanta eile b'féidir go mbéaó sé san doimne teadct an treó ar fearó ráta. Ansan, níó nac ionghaó, do tugtí faillige ann. An oíde táinig Mac Conglinne go teac doigead Corcaige bhí sé de crann agus de tubaist ar Mac Conglinne agus ar an dtéac doigead go raib an tíg san doimne teadct ann ar fearó adfao roimis sin, agus go raib sé fuar, folam, san glanaó, san slacugaó, san don spré teine do lasaó ann, níor b'fios cao é an faio.

Bhí tuicim na n-oíde ann nuair a táinig Mac Conglinne cun an tige doigead. I n-ainisir geimhíó

ab ead e, agus bí an aimsir go h-olc mar le h-aimsir
 geimhrró féin. I scaiteamh an lae bí sé as fearctaimh
 camall agus as sneactaó camall agus as séirdeat
 coitianta, i dtreo go raib fiacala míic Conglinne as
 déanamh ceoil an gearaguirte dó, as bualaó ar a céile
 go breas láir, nuair a cuat sé isteaó sa spéalán
 folamh tise. Bí an dorus ar dian-leataó agus aghaó
 an trín isteaó ann, agus an gaoí as séirdeat na sop
 mór-timpal an úrláir mar béat bullabáisin acu ó'a
 déanamh. Do stat sé agus o'feuc sé 'na timpal.
 Déarfaó doinne gur ceart ná béat aise ac dul go dtí
 an mainistir agus é féin do cur i n-iúil, agus go
 gcurfaí an uile sahas córac air san puinn moille.
 Níor cuat. Ní h-é sin a bí uat. Bí 'fios aise féin
 go maic cat a bí uat. O'feuc sé 'na timpal feucaint
 cá raib an leabair. Fuair sé i. Is amlaio a bí an
 méto éatais leaptan a bí uirtí fillte go cruat i
 n-aon ceirclín amháin ar lár na leaptan. O'osgail
 sé amac iat. Ní rabatar ró tirm ná ró glan, agus
 ní baogal go rabatar ró teit. Níor o'fios cat é an
 fát a bíotar mar sin fillte ar a céile san gaoí ná
 teine tabairt dóib. Socaruis sé ar an leabair iat
 cómh maic agus o'féat sé é, agus cuat sé fúta sa
 leabair cun cotlata. Níor tuit cotlaó ná suan air,
 níó nár o'iongnat. Nuair ná raib aon cotlaó as
 teact air óirig sé ar cantaireact cómh breas, cómh
 h-áto, cómh bin, cómh ceolmar san gur céit sé é féin
 go maic. Bí a gúc cómh h-áto san go ndeir an seana
 sgéal gur airgeat é ar fuit na catarac go léir. Bí
 na daoine tar éis tuitim 'na gcoolaó. Úisig an ceol
 breas as a gcoolaó iat. Bí an fuaim cómh láir sin
 gur meas gac doinne gur sa tís ba giorra dó bí an
 cantaireact ar siúbal. Bí iongnat a gcoolaó ortá

go léir. Ní féidir doinne acu conus a tárla ceól cómh breas i gCorcais.

Do n-airiúeán an cantaireact sa mainistir. D'airis an t-Abb an fošar breas sa tís doigean. Ceap sé gur b' ahlair a bí an teac doigean lán de manacaid éigin iasacta agus go rabadar go léir as salmaireact, agus go mbéad náire go deo fágalta as mainistir Corcaige mura b'feucfal 'na noiais, agus priotálam a déanamh orca, agus cóir do cur orca mar ba ceart. Glaoir sé ar duine o'a manacaid. Táinig an manac.

"An bfuil don daoine iasacta sa teac doigean anocht?" arsa 'n t-Abb.

"Níl, a dtair," arsa 'n manac.

"Tá 's dó!" arsa manac eile. "Conac-sa fear ó cianaid, ar tuitim na n-oiúce, agus é as ruit, as gabáil fiar-treasna na páirce ó-tuair i dtreo an tige doigean."

"Is fearra dúit dul agus feacsint 'na oiais," arsa 'n t-Abb. "Ói sé ceart aige féin, pé duine é, teact anso cun na mainistreach i dtreo go b'fagad sé ruit le n-ite. Is dóca nár leis an leiste óó fillead tar n-ais, agus go deimhin le fírinne níor b'fuiriste óó teact tar n-ais a leitéro o'oiúce. Measaim nac foláir nó tá níos mó 'na doinne ahlain ann. Iméis agus feuc 'na noiais. Béad náire fágalta go deo agaim o'a b'fagfal doinne sa teac doigean 'na trosgao i scaiteam na n-oiúce."

O'iméis an beirt agus ní ró mór an fonn gluaiste a bí orca. Do rugadar leo raint bíó agus siol teime. Isé biaó a rugadar leo 'na raint mine coirce agus ártac meirg. Bí trosgao ar an lá san.

Tanadar cun an tige doigean. Nuair a tanadar

go dtí an doras agus nuair a conactóir an spéalán tuisce agus é folamh, d'orda, ní leigfeadh sganntaí dóib dul isteach. Níor airíteadair don níos a cuirfeadh i gcéill dóib go raib tuine ná daonard istis. Bíodair as crí le h-eagla na bpúcaí. Bí Mac Conglinne istis agus san smíos as. Measadair casad agus ruit, ac ní féadfaíois aghar a tabairt ar an Abb san tuairis níos fearr a beit acu ar cé h-iaí a bí sa teac doigead. Fé deire do glac tuine acu misneac agus do labair sé.

"An bfuil doinne istis ansan?" ar seisean roir cósar agus glair, agus snasad 'na sgorraí le neart eagla.

Nuair airis Mac Conglinne an gac agus an snasad sgeoin ann, níor féad sé san sgeartad gáire cur as.

"Tá," ar seisean, "doinne amáin, agus ní ró maít an cóir atá aghaid-se air, cé gur mór é dúr maordeam as dúr maiteas."

"Cé 'tá as maordeam as a maiteas!" arsa 'n manac. "D'féoir ná fuil 'fios aghat-sa," ar seisean, "gur col seise ar an dtis seo é cur i n-eagar d'aoi fear amáin."

"Col seise!" arsa Mac Conglinne. "Is maít é sin," ar seisean. "Má déinead col riad ar an ngeas san do déinead anocht é, agus is mise déin é, mar is mé déin an tuis a cur i n-eagar d'aoi fear amáin. D'fágadair-se orm é."

"Seo, seo!" arsa 'n manac. "Cuir uait an deis-dealaise, agus tar anso agus caít do curó."

"Am briadar," arsa Mac Conglinne, "ná h-eireócat as so go mbéir 'fios agam caí tá le fágail agam. Ar tugadair solus lib?"

Bí dá sméaróro temie agus sop tuisce as an manac. Tug sé leis ó'n mainistir iaí. D'imeis sé suas go dtí

an tinteán. Cuir sé an t-á sméaróid sa n-áit 'nar
ceart an teine beit, roir t-á fóirín móna ná raib ró
tirm, agus cuir sé an sop tuige anuas orda, agus
érom sé ar iad do séidead le n-a déal. I gceann
tamail do las an sop tuige.

"Sead!" arsa 'n manac, "eirig anois agus cait do
cuid bíd."

"Cad tá agat?" arsa Mac Conglinne.

"Tá min coirce maít agus meadó maít, an biaí agus
an t-annlann is fearr féadfaí duine o'fáil i n-aimsir
trossaí," arsa 'n manac.

"Min coirce agus meadó!" arsa Mac Conglinne,
agus seirbtean 'n-a glór. "Dar fiaí, a sgló," ar
seisean, "má tugann tú biaí agus annlann air sin ní
misde tú cur ag raint bíd agus annlann!"

"I gcorcaí na Mumhan
Do stadas de m' shúbal,
Ag brat ar cocusaí
Ó manacaib.

Do tusaí dom caón,
Min coirce agus meadó;
Da gairí dom treisiú
Dá mblaisinn é.

Beir leat, a sgló,
Tar n-ais cun do stóir,
An biaí saróir, sógaí
So taitnean leat.

Dá mbéinn ag fáil dáis
Do'n gorta ní rádaim
Go gcuirfinn don ghráinne
Am' ballaí dé!

I gcorcaí tá cloí binne;
Is áro a gceól 's is milis.

NÍ MÓR A SCADAIR DO'N DUINE
 NÁ BÉAD ISTIĞ 'NA SOILE
 AC BOLAMAC MEIÖS A'S MINE.
 CORCAIĞ AN COIRCE TIRIM,
 CORCAIĞ NA MÓNA FLICE,
 CORCAIĞ SAN TEAS SAN TEINE,
 CORCAIĞ SAN BIAÖ LE N-ITE
 AC AN BIAÖ NÁR IT NA LUCAIĞ."

DO PREAB AN MANAC LAITREAC AGUS CÖS SÉ LEIS AN
 mhin agus an meadös, agus siúo tar n-ais cun na
 mainistread é fein agus an manac eile.

"An bfuil doinne ann?" arsa 'n t-Abb.

"Cá, duine greammhar," arsa 'n manac.

"Nár tugadair a curo bíö dö?" arsa 'n t-Abb,
 nuair a conaic sé an t-árctac mine agus an t-árctac meirös
 i láim an manaiğ.

"Taraigeadair dö an biaö agus ní glacfaö sé uainn
 é. Is amhlao a tug sé tarcuisne agus droc mhúinead
 dúinn. Dúbdairt sé ná n-íosfaö sé an biaö le n-eağla
 go gcuirfead sé an treigio air. Uí sé ag steallao
 filróaecta linn go dtí gur fágamair ansan é."

"Cao i an filróaect adúbdairt sé?" arsa 'n t-Abb.

"Níor coimeadhas am' ceann é, a dtair," arsa 'n
 manac.

"Coimeadhas-sa é, a dtair," arsa 'n manac eile.

"Abair é," arsa 'n t-Abb.

Dúbdairt sé an béarsa do'n Abb. Maincín ab ainim
 do'n Abb.

"Ó!" arsa Maincín, "cá náire fágalta againn!
 Ní déro garsún i gCorcaig ná déro an béarsa san 'na
 béal amáireac aige. Ní déro de port acu ar furo na
 catarac ac é. Rağarö an béarsa ó béal go béal ar
 furo na Mumhan. Ní fios cá stadfar leis. Ní déro

"D'ádhár suilt ar fuir na tóite feasta ac mé féin agus mainistir Corcaige agus min coirce agus meadó Corcaige! Caitfeam rud éigin a déanamh a cuirfidh cosc leis an suilt."

"Cad a ceapann tú déanamh, a dtáir?" arsa 'n manac.

"Droic buacaill isead an fear a déin an dán san," arsa Maincín. "Táinig sé d'aon gnó cun tar-cuisne tabairt dúinn. Ní h-eól dom go dtugamair don chúis d'aoimne cun a leicéir a déanamh. Ac is léir nac biaó ná aoigeaéct a bí uairt i gCorcaig. Táinig sé san don gnó eile ac cun na h-Éagailse d'aoiread. Tá an aoir déanta aige. Imteócair sé sar a dtiocfaí an lá agus leatfaí sé an sgéal ar fuir na tóite, agus múinfaí sé an aoir do'n uile tóime buailfidh uime. Tá masla tabarta aige do'n Eaglais, agus má leigtear leis beir an masla níosa measa. Tá olis na rígeaécta agus olis na h-Éagailse briste i n-donfeadéct aige. Tá an croic tuillte aige má tuill aoimne riamh í."

"Ac conus a tiocfaí suas leis, a dtáir?" arsa 'n manac.

"Imtighró láitreaé," arsa Maincín, "agus tóisighró na manais eile agus gluaistí cun an tíge aoigeaó agus gabtar é. Déiníró brostúgaó le h-eagla go mbéad sé imtighre sar a bfaigfi greim air! Déiníró é gabáil go daingean agus é tabairt anso gabta am' láitair. Ansan 'neóspao-sa d'aoib cad is ceart a déanamh leis. Cuirfead-sa i n-úil do ná déintear aoiread na h-Éagailse i n-aigse. Cuirfar a malairt de cúram air i n-éagmuis beic ag déanamh na n-aoir. Smaéct is ceart a cur ar a leicéirí i n-mead eagla beic ag d'aoimne rómpa mar a bíon. Drostuighró, adeirim!"

CAIBIDÍOL A CUIG.

Bí mac Conglinne 'sa leabair sínte, sa teac doigeaó, agus é ag cur an anama amac ag gáiríoe. Nuair a cuimnígeaó sé ar an sgannraó 'bí ar an mbeirt manac nuair a tanaodar cun doraís an tise, ní féadaó sé san sgearta gáire cur as. Ansan, nuair a cuimnígeaó sé ar an spórt a béaó ag ós agus criona ar an abb nuair aireócaíois an dán beag filíoeacta, cuireaó sé sgearta gáire. eile as. Síl sé go gcurfaí mallact air nó go gcurfaí fé com-neal-bácaó é, nó go ndéanfaí ruo éigin uatbásac de'n tsóro san leis. Siné 'bí uair, agus bí 'fios aise féin cao 'na taob. Ní raib don coimne aise go dtabarfaí don droc úsáto cuirp dó.

I lár an tsuile agus an gáiríoe dó do líon na manais go léir isteaó sa tís doigeaó cuige, agus a ndóitín soluis acu. Do stad a curo suile. Conaie sé ná raib don fuadar pósanca fúta. Níor labraodar focal leis. Níor déineadar ac déanamh air agus breic air, agus a dá láim a ceangal lastiar dé, agus é comámt leó an dorus amac. Tugadar i lácair maincín é.

"Is maic an buacail tú!" arsa maincín, nuair a conaie sé é. "Ní deirfeá sásta le deic ag déanamh doirte ar daoine macánta nár déim oic ná éagcóir. Riam ort, san teact anso san don ghnó eile ac cun go ndéanfa doir ar an eaglais. Má tá eagla ag daoine eile rómac féin agus roime do curo doirte, curfar i n-íuil tuic ná fuil don eagla anso rómac. Dá

gcurfaí smaect i n-am, agus i gceart, ar do leicéirí ba suaimneas ar an ndútaig é. Níor cuireadh smaect ort-sa go dtí so. Curfar smaect anois ort. Tógair lib éar n-ais é go dtí an teac doigead agus bainir dé a chio éadaig agus gabair o'fhuipheanaib gára cruada air go dtí ná béró órlac o'a croicean slán. Ansan beirir síos cun na h-adan é agus bíoir 'gá tumaó sa n-adainn go dtí go mbéró a bolg lán o'uisge na h-adan. U'féoir, mura gcuirfeadh meadóg na mainis-treada treigir air, go gcuirfeadh lán a bolg o'uisge na laoi treigir air!"

Do tógadh cun siúdail é sar a raib uain aige ar focal do labhairt. Do rugadh éar n-ais cun an tige doigead é, agus do gsiursálad go maic é. Ansan do rugadh síos cun na h-adan é, agus bíodas 'gá tumaó go dtí go raib sé leac báirde. Ansan do rugadh éar n-ais é cun an tige doigead agus do cuireadh istead ann é, agus do dainginiúadh an tíg air.

"'Seadh!" arsa Maincín, "déineadh sé blúire filídeacta anois 'gá innsint cao o'imeig air. Gabaims' orm ná déanfaró."

"Cao 'déanfar leis siú amáireac, a dtair?" arsa Duine Des na manaig leis an Abb.

"Ní foláir," arsa Maincín, "maite Corcaige do cruinniúadh amáireac, agus a innsint dóib cao i an coir acá déanta aige; conus mar a táinig sé anso go Corcaig san don gno eile ac cun masla labhairt do mhaicib na cataraic, agus do daoine na cataraic, agus do'n Eaglais, agus doim-sa; conus mar a déin sé doir ar an mainistir agus ar an Eaglais, agus ar Corcaig. Má glacadh maite Corcaige mo cómhairle-se ní raigair an cuirpthead níos saoire as 'ná é crocad!"

Do cuireadh fógraó amac ag glaothac ar mhaicib na

cataraí cun na cúise do triail. Tánadar go móc ar marom. D'inis Maincín dóib cad a déin an fear iasácta. Cuadar go léir do dtí an teac aoigead. Do h-oglaí an teac. Bí Mac Conglinne istig, agus gan don daí ba suarac an driuc a bí ar tar éis na h-oíóce. Dailig na manais agus uaisle Corcaige istead.

"'Sead, a rascail," arsa Maincín, "an dóic leat an maít a déinis é masla tabairt do'n Eaglais?"

"Ní dóic liom sur ró maít a déin luét na h-Eagailse é, mise beít gan diaí acu sa teac aoigead. Ba cóir ná creáíad sé cad a dóicín le n-íte tabairt d'aon fear amháin," arsa Mac Conglinne.

"Ní rud le n-íte a bí uait, a cuirptig," arsa Maincín. "Bí 'fios agat go maít go raib aimsir crosíad ann, agus nár d'féidir aon diaí eile tabairt duit ac an diaí a tugad duit. Bí 'fios agat go dian maít go mbéad do dóicín mór bíí agus tíge le fágail agat cómh luat agus béad gnó an tsataramh agus gnó an Domhnaig déanta. Ní diaí ná deoc a bí uait, ac caoi fágail ar an Eaglais d'aoiread, agus ar easonóir a tabairt domh-sa agus do maítíí na cataraí so Corcaige. Táí maíte Corcaige anso anois ag éisteadt linn agus tabairíad-sa caoi dóib féin ar a tuisínt cad é an saías tú agus cad a tug anso go Corcaig tú. Seasaim-se anso amac," ar seisean leis an dtimíre, "agus abair i láíair na ndaoine seo an doir a déin an cuirpteac so dóib féin agus do'n Eaglais."

Táinig an timíre amac i lár an úrláir agus dúbairt sé an dán. Nuair airig Mac Conglinne an dán níor féad sé gan sult a teact 'na súilíí ag éisteadt leis. Nuair airig maíte Corcaige an dán, agus nuair a conacadar an sult i súilíí an file,

táinig uadhar agus doctameacht agus fearg tar bárr ortha.

"'Seadh anois, a maite Corcaige," arsa Maincín, "cáois is dóic liú is ceart a déanam leis an rascail seo?"

"É crocaí!" ar siad, o'don guth.

Ní raib don comne ag Mac Conglinne le n-a leitéir sin de bheir. Céap sé go gcuirfai easgaine nó mallacht nó comneal-bácaí, nó rud éigin de'n tsóro san air. Siné a bí uair, agus bí a cúis féin aige leis. Ac nuair a fuair sé go rabhas ar tí é crocaí, ambasa níor oir san i n-aon cor dó.

"Aisge dom, a Maimcín agus a maite Corcaige!" ar seisean.

B'é dlí na h-aimisire sin, nuair a daorfaí tuine cun báis, don rud o'iarfaí sé nár o'foláir an rud san a tabairt dó, ac ná h-iarfaí sé é leigint saor. Aisge a tugtí ar an acamige o'iartí ar an gcuma san.

"Go leigfí t'anam leat, an ead?" arsa Maimcín.

"Ní h-ead," arsa Mac Conglinne, "cé nár miste liom dá dtasáí san as."

"Abair an aisge," arsa Maimcín.

"Ní déarfao," arsa Mac Conglinne, "go dtí go mbéirí geallamaint fé ceangal agam go bfaíod an aisge."

Do tugáí an geallamaint dó, fé ceangal, agus cuairt maite Corcaige i n-urudás air go scaitfeadh sé an aisge o'fágail. Mura dtugtí an geallamaint dó ar an gcuma san o'féadfaí Maimcín é o'eiteac ar an aisge cóim luac agus do 'neospaí sé cáois a bí uair.

"Abair an aisge anois," arsa Maimcín.

"Déarfao," arsa Mac Conglinne. "Tá raint bfu am' mála, mála mo leabhar. Tugtar eugam an mála

go n-itead an biað atá ann. Ní ceart do dhúine dul
cun báis gan lón bótaí do caiteamh."

"Feuc!" arsa Maincín. "Tá masla aise o'd
cabaírt do'n Creideamh! Lón bótaí i gcóir an báis
a tugan sé ar biað corpartha!"

Do tugad an mála as triall ar Míac Conglinne.
O'sgail sé an mála. Tóg sé amac as an mála an o'd
bulóis agus an slisne bagúin. Bain sé smut de gac
bulóis agus bain sé smut de'n bagúin.

"Siné an deachmáð," ar seisean. "Ba mait liom
deachmáð díol. Tá mbéad 'fios agam cé is boicte 'ná
'céile anso do díolpáinn an deachmáð leis."

Dí raínt daoine boicte ann. Do riteadar suas
agus a lámha sinnte amac acu as brat air go bpaigadóis
an t-arán agus an bagúin.

O'feuc Mac Conglinne orta ó dhúine go dhúine.

"Dar fiað," ar seisean, "ac ní feicim-se doimne
anso is mó gáð leis an mbiað seo 'ná mé féin. Níor
caiteas biað ná deoc ó tánaí go corcaí aréir. Ní
bhuaras i tteac doigeat corcaíge an cóir ná an prio-
tálam is dual do'n deórardé. Fuaras a málairt,
ámhac. Do baineat m'éadac díom agus do gabat
o'fhuipéanaib orm, agus do tumat sa n-abáinn mé go
oí go rabas leat bárdé. Do daorat cun mo crocra
mé agus gan coir déanta agam, agus níor tugat cóir
ná ceart olíge dom ó maitib corcaíge. Agus is
sib-se muintir corcaíge! Greatað cugaib, a sloi-
gisí! Deachmáð díol lib-se! A sloisís an ocrais,
ní cadarpat-sa don deachmáð daoib. Pé ruid a béró
le cur am' leit ar an saogal eile ná ná béró, ní curfar
am' leit gur díolas deachmáð lib-se, a ruidá gorta!"

Cuir sé an deachmáð 'na béal féin agus o'it sé é.

Bí Maincín ag feuchaint air agus ag éisteacht leis, agus bí sé go cráíote agus go loisgite, mar bí 'fios aige go maic gur cuige féin an uile focal. Bí an ceart sa méid sin aige. Níor cuir Mac Conglinne aon tsuim ann, ámtac. Bí 'fios aige go raib an aisse aige gan burdeacas dó, daingean fé urudás. Comáin sé leis ag ite ar a suaimhneas go dtí go raib an dá bulóis agus an slisne bagúin itte aige. An fáro a bí sé ag ite bí na bacais ag cur na súl trío, ac níor tug sé blaise dóib.

Nuair a bí an dá bulóis agus an bagúin itte aige, gan oiread agus brúgar fuilais fágáil, o'feuc sé 'na tímpal. Bí burdean armta mar luct coimeáota air cun gan leigint dó imteacht.

"Ní béile bíó biaó gan deoc," ar seisean. "Deirtear go brúac na Laoi mé," ar seisean, "go n-ólad mo dóitín o'uisge na Laoi. Nuair ná tugtar aon deoc eile dom, isé is lúga is gann do mhuintir Corcaige, ó 's iad atá fial, mo dóitín o'uisge na Laoi tabairt dom. Ní gáó dóib eagla beic ortá go gcuirfead an ada i luigead. Do tugad cuir maic de'n uisge dom aréir, ac teastuigean deoc eile anois uaim."

"Tugtar a dóitín o'uisge na Laoi dó," arsa eac. "Isé a ceart é as an aisse a tugad dó, agus ní ceart gan iomláine na h-aisge tabairt dó."

"Tá níos eile aige le fágáil uaim-se ar dtuais," arsa Maincín. "Tá masla tabarta aige do'n Créiream agus ní foláir sailm na mallacht do léigead os a cionn agus é cur fé coimneal-bácaó ar dtuais; ansan bíod sé ag ól uisge na Laoi go n-óíóce má's maic leis é."

Do léigead sailm na mallacht ar Mac Conglinne, agus do cuiread fé coimneal-bácaó é.

“Deirtear cun na h-athan mé feasta,” ar seisean.

Táinig an luét coimeáda ar sac taobh dé, agus tógadhar suas é, agus d’árouigeadar leó é go port na h-athan. Do leigeadar anuas ar an bport é.

“Daintear an ceangal de m’ lámhaib,” ar seisean, “go n-ólad mo curó díge ar mo suaimneas.”

Daineadar na ceangail dé. Ní raib don breit aige ar imteacht uata mar bí na h-airm acu agus a ndóicín acu ann.

Dain Mac Conglinne an biorán a’ brollac a draic. Dain sé dé an drat. Do leat sé amac an drat ar an bport, i n-aice an uisge. Ansan do sín sé é féin ar an mdrat, ar fleasg a droma. Ansan do rug sé ar an mbiorán ’na lámh deis agus do cùm sé sa n-athainn an biorán. Ansan do tóg sé an biorán agus do leis sé a ceann siar agus do leat sé a déal agus do leis sé do’n draon uisge a bí ar puinte an bioráin tuicim siar ’na déal. Nuair a bí an draon san sloigite aige cuir sé an biorán sa n-uisge airis, agus tóg sé draon eile ar an gcuma gcéanna. Comáin sé leis ag ól an uisge ar an gcuma san. D’fheú an luét coimeáda ar a céile.

“An fada a leanfair de’n cleas san?” arsa tuine acu leis.

“Go dtí go mbéró mo ndóicín ólta agam,” ar seisean, agus comáin sé leis ag ól.

Do stadadhar ag feuchaint air ar feadh tamaill eile. Fé deire do dris ar an bfoirne ag an bfeair tosaigh a bí ortá.

“Seo, seo!” ar seisean, “cuir uait na clis. Má tá cart ort ól do deoc agus ná coimeádo anso go n-óidce sinn! Ní cun deit ag imirt cleas a tugamair anso tú. Má tá cart ort ól do deoc, nó mura bfuil

TART ORT EIRIS AS AN OBAIR SIN, AGUS DÉARFAR TAR N-AIS TÚ."

"Táim ag ól mo cúro uige ar an gcuma is fearr 'na rérteodóirí an deoc liom. Is fearr de biað nó deoc é cáiteam go réir. Ac i dtuairim láidir d'a réirde a h-óltar é gur b'eat is fearr é. D'ólas-sa féin cúro de aréir. Níor leigead dom é d'ól réir, agus go deimhin ní ró maic a réirdeir sé le m' goile. Déim sé breoite mé. Ní h-alair dom mé féin a déanam breoite airis leis tré san aimsir mo dóicín a slacad 'sá ól."

"Téanam!" arsa'n fear tosaigh. "Árduigimis linn tar n-ais é. Ag magad fúinn atá sé." Agus déim sé anonn ar Mac Conglinne cun beirce air.

D'feuc Mac Conglinne roir an dá súil air.

"Seacaim tú féin, a dhúine macánta!" ar seisean. "Is caol an rud an olis. Ná cuir barra méire orm, nó is duic is measa. Ná fuil 'fios agat go bfuil aisse agam ó maimcín, agus go bfuil maicte Corcaige t'reis dul i n-urudás ar tadbairt na h-aisse sin dom? Is cúro de'n aisse sin neart a beic agam ar mo dóicín de'n uisge seo d'ól. Níl don aimsir gearrta amac dom cuige sin. Níl bac orm mo dóicín aimsire cáiteam leis. Má beirtear tar n-ais as so mé san mo dóicín uisge beic ólta agan cuirfead mo gearán istead láitreac, i láthair uaisle Corcaige, nár tugad dom an aisse t'reis iad féin do dul i n-urudás air go dtadbarfaí. Cad a déir agat-sa le rá d'ansan? Deirim leat, a dhúine macánta, feucaint rómaic."

"Is fearr sgaoilead leis," arsa'n cúro eile de'n luic coimeadta. "Tá an lá fada. Corpar é."

Do lean an sgeál ar an gcuma san go ceann camail maic eile, Mac Conglinne ag ól an uisge de

BARRA AN DÍORÁIN AGUS AN LUÉT COIMEÁDÓTA AG FAIRE AIR.

“DO LABAIR AN FEAR TOSAIS AIRIS, AC IS GO RÉRÓ A LABAIR SÉ.

“CAO É AN FATO IS DÓIC LEAT,” AR SEISEAN, “GO MBÉRÓ DO DÓICIN ÓLTA AGAT?”

“TÁ BUARÓTE AGAM ORAIB, A SLOIGIS!” ARSA MAC CONGLINNE. “NUAIR A DÍOS-SA SA BAILE IS AMLAÍÓ A D’ITINN D’AON DÉILE AMÁIN OIREAD BÍO AGUS DÉANFAÓ MO GNÓ AR FEAD NAOI LÁ AGUS NAOI N-OÍÓCE. AN MÉRO SIN BÍO A D’ITEAS Ó CIANAIB DÉANFAÍÓ SÉ MO GNÓ ANOIS GO CEANN NAOI LÁ AGUS NAOI N-OÍÓCE. FANFAÓ ANSO GO DTÍ GO MBÉRÓ AN MÉRO SIN AIMSIRE CAITTE. DÉRÓ SIB-SE CORCA GO MAIT UM AN OTACA SAN, A SLOIGIS.”

“DO TUIT A LUS AR A LAS AG AN LUÉT COIMEÁDÓTA NUAIR AIRIGEADAR AN MÉRO SIN. CUIR AN FEAR TOSAIS DUINE AG TRIALL AR MÍAINCÍN AG INNSINT AN SGÉIL SIN DÓ. NUAIR AIRIS MÍAINCÍN AN SGÉAL CUIR SÉ FÓGRA AMAÍ CÚN MAITE CORCAIGE DO CRUINNUGAÓ AIRIS I SGÓMAIRLE. “LUACCOMARC” A TUGTAR SA TSEANA LEABAR AR AN SGÓMAIRLE SIN. ISÉ RUO A CÁINIS AS AN SGÓMAIRLE ’NÁ SO. DO CHIREAD TEACTAIRE AG TRIALL AR MÁC CONGLINNE ’GÁ RÁD LEIS GO RAIB A ROGA LE FÁGAIL AIGE DE DÁ NÍÓ. É FÉIN DO TEACT, LE N-A TOIL MACÁNCA, AGUS É FÉIN DO TABAIRT SUAS CÚN A CROCTA, NÓ É D’FANAMÁINT MAR A RAIB AIGE, AGUS LUÉT COIMEÁDÓTA AG DÉANAMH VANUIGEACHTA AR A CÉILE ’GÁ COIMEÁDÓ, GO DTÍ GO DPAÍGÁD SÉ DÁS LEIS AN OCRAS AR PORT NA H-ABAN.

“IS ROGA A’ DÁ DÍG É!” ARSA MAC CONGLINNE NUAIR A H-INNSEAD AN SGÉAL DÓ. “NÍ’L AON DAOINE EILE BEÓ I N-ÉIRINN AC MUINCIR CORCAIGE FÉIN DO CÚINNÉOC’ AR A LEITÉRÓ DE ROGA TABAIRT DO DUINE. AC BEIRTEAR TAR N-AIS MÉ GO LABRAD LE MAITIB CORCAIGE, AGUS GO

SCUIREATH RAINN CEISTEANA CUCA. D'IARAS AISGE. CUAIÐ MAITE CORCAIGE I N-URUÐAS AIR SO RAIÐ AN AISGE LE FÁGAIL AGAM. NÍ MÓR DOM A FIOS A DEIT AGAM UATA FÉIN AN MÓR IS FIÚ AN T-URUÐAS. DEIRTEAR TAR N-AIS MÉ."

CUIR AN LUCT COIMEÁDÓTA NA CEANGAIL AR A LÁMAIÐ AIRÍS, AGUS TÓGADAR EATARÉA É CUN É TABDAIRT TAR N-AIS. TÓGADAR SO RÉIÐ É, MAR BÍ ÁCAS MÓR ORÉA SAN A DEIT ORÉA FANAMÁINT A TUILLE AR DRUAC NA N-ABAN AG FAIRE AIR, AGUS É AG ÓL AN UISGE DE DARRA AN DÍORÁIN.

CAIBIDÍOL A SÉ.

DO tugadh Mac Conglinne i láthair na cómhairle. B'i Maincín agus uaisle Corcaíge ar an gcómhairle.

"Ceath cainte dom uaidh, a Maincín agus a mhuintir Corcaíge!" arsa Mac Conglinne.

"Ná tugtar," arsa Maincín, "don ceath cainte dó. Ní ceath cainte atá uaidh ac ceath mairt. Táinig sé anso go Corcaíge san don gnó eile ac cun mairt a déanamh fúid-se, a maite Corcaíge, agus fúm-sa agus fé'n Eaglais. Tá sgannraí ag teacht anois air mar tá an mairt ag teacht 'na d'áiríribh cuise. Deirim libh, a maite Corcaíge, o'da luígeadh caint a leisfear do déanamh sur b'eadh is fearr é."

"A maite agus a mhór uaisle Corcaíge," arsa Mac Conglinne, "ní fearadabhar cé h-é mé, ná cá dtánas. Má croíctar mé san a leigint dom mo sgeal féin o'innisint daoibh beir slóighe líonmára ag teacht cuaidh anso, a-tuairt ó Conaictaibh agus ó Ultaibh, agus is tur a beir a fíos cao 'na caoibh uata."

"Ceath cainte dó! Ceath cainte dó!" arsa cá. "Má déinean sé raint mairt féin cao é an díobáil é? Má dainean sé raint gairí asainn is fearrde sinn é."

"Adair do caint," arsa Maincín, "agus ná bí adfao léi. Tá an lá ag imteacht agus caitefear tú croíctar sar a dtiocfaidh an oíche orainn."

"A maite agus a mhór uaisle Corcaíge," arsa Mac Conglinne, "do tugadh aise dom ó Maincín. B'é mo ceart ó dlíctibh na h-Éirean an aise sin o'fágail sar

a srooúfaí mé. Cuadadair-se, a mháite Corcaige, i n-urudás air go bfaíonn an aise sin. Ba mait liom anois a fíos a beit agam uaid-se féin, an mór is fiú an t-urudás san.”

“Is fiú anam duine é,” arsa các. “Mura mbéad an t-urudás san ní b’éirfeá-sa ag caint linn ansan anois. Béad gao curta ar do sgrugál faoi riam iníu agus do cosa sa n-aer agat.”

Do sgeart a raib láitreac ar gáiríde.

“Tá go mait, a mháite Corcaige,” arsa Mac Conglinne. “D’fétóir anois go b’freastrófaí an ceist eile seo dom. An mór is fiú agaid-se uisge na laoi?”

“Ba deacair a innsint,” arsa các. “Is fiú mórán é. Mura mbéad uisge na laoi béad an sgeal go h-olc againn go léir. Comáin leat.”

Bain Mac Conglinne an biorán as a brat.

“Féuc, a mháite Corcaige,” ar seisean, “an mór is dóic lib-se dob’ fiú an méid uisge d’féadfainn-se tógaint as an laoi le barra an bioráin sin?”

“Níor d’fiú don rud é,” arsa các. “Ac cad cuige duit a leicéir sin de ceist a cur?”

“Tá dearmad oraib, a mháite Corcaige,” arsa Mac Conglinne. “Dob’ fiú mórán an braon uisge sin d’fánpaí ar barra an bioráin sin dá dtuamainn sa laoi é.”

“Tá an duine as an meadair!” arsa các.

“Ní’l don easba meadrac orm, a mháite Corcaige,” arsa Mac Conglinne.

“An mór ab fiú é, má ’sead?” arsa các.

“Is mó dob’ fiú é,” arsa Mac Conglinne, “’ná aoiseact na mainistreach. Is mó dob’ fiú é ’ná meadg na mainistreach. Is mó dob’ fiú é ’ná min coirce na mainistreach. Is mó dob’ fiú é ’ná an aise a tusaí

“Dóm-sa. Is mó tob’ fiú é ’ná an t-urudás a déineadair-se air go bfaḡaimh an aisse sin, a mhaite agus a mhór uaisle Corcaige.”

“Tá go breḡ! ” arsa cáe. “Ac conus a taisbeán-an tú san? ”

“Dar lib-se, a mhuintir Corcaige,” arsa Mac Conglinne, “tob’ fiú anam tuine an aisse úo a tugadh dom. Ac do bameadh díom an aisse, i n-aimhdeoin búir n-urudais, mar ḡeall ar bḡaon o’uise na laoi a tḡs as an adainn ar barr an bioráin sin! ”

Do léim an fear tosais a bí ar an luct coimeadta.

“Tug sé a éiteac, a daoine uaisle! ” ar seisean. “Míor bameadh an aisse dé; ac bí sínte ar bruaic na laoi agus é as ól an uise leis an mbiorán san ’na láim aise, agus túbairt sé go bḡanfaid sé ansan ar feadh naoi lá agus naoi n-oidce, agus go scoimeadhfaid sé sinne ann as faire air.”

D’iompuis Mac Conglinne air, agus cuir sé smuta ḡaire as.

“Nac ana deas an cor a déir ort-sa,” ar seisean, “nuair a ’neósfaid an ḡeal san ort ar futo na n-éirean! ”

Do pléas a raib láitread ar ḡairtde.

“Is cuma liom,” arsa ’n fear tosais go fearḡac. “Pé cor a déir orm-sa nuair a ’neósfaid an ḡeal ar futo na n-éirean déir an cor céadna ar mhuintir Corcaige go léir! ”

“Stao! stao! ” arsa cáe. “Tá sé i n’oidce feadta. Tugtar dál go maoin do’n cime seo.”

“Mí’l leat mo cainte náitce fós aḡam,” arsa Mac Conglinne. “Do tugadh ceat cainte dom agus siné o’a daint díom airis é, díread pé mar a bameadh

an aise d'iom agus maite Corcaige i n-urudás agam air go bfaíonn an aise! Cao é an saḡas áite Corcaig seo i n-aon cor, nó cao é an saḡas daoine muintir Corcaige! "

"Cao é an saḡas duine tú féin? " arsa cáe.

"Siné díreach a bí agam le h-innsint nuair a cuir-eadair stop le m'caint," arsa Mac Conglinne.

"An amháid ba maí leat go gcroḡfaí anocht tú? " arsa cáe.

"Má croḡtar mé," arsa Mac Conglinne, "conus féadfaid a innsint cao é an saḡas duine mé? "

"ḡeabfaí amac 'na díais san é," arsa cáe.

"'Sead," arsa Mac Conglinne. "'Tar éis a tuig-tear ḡac beart.' Is minic ḡur b'fearr go dtuigfí an beart roim ré."

"ḡeabair ceo cainte amáireac," arsa cáe. "Bíod an oíche agat cun do ḡéal do sócaruḡad mura bfuil sé socair ceano agat."

"Agus catam a croḡfar mé? " arsa Mac Conglinne.

"Croḡfar amáireac tú, ná bíod easal ort," arsa Maincín.

"Aise dom, a deas-duine! " arsa Mac Conglinne.

"Áililiú! " arsa Maincín, "cao í an aise atá uait anois? "

"Ó cánaḡ go Corcaig," arsa Mac Conglinne, "ní bfuaras cóir bíd ná cóir leaptan ná cóir coollata. Táim le croḡad amáireac. Do tugad aise dom agus do bainead d'iom airis í. Má 'sí seo an oíche déanaí agam ar an saḡal so, isé is lúḡa is ḡann don oíche amháin compórtuac a tabairt dom."

"Cao tá uait? " arsa Maincín.

"Tá," arsa Mac Conglinne, "béile na h-oíche seo

de'n biað agus de'n tíg is fearr sa mainistir seo Corcaige, agus ceath ceadlata i leabair Mhaincín féin, agus i córuaíð dom féin éadaic leaptan is fearr sa mainistir."

Do liúis a raib láitreach le sult agus le gáirí.

"Seabair an aisse sin! Seabair an aisse sin!" ar siad go léir d'aon-ghut ac Maincín féin. O'feuc sé ar Mhac Conglinne, agus o'feuc sé 'na timpal ar luic an tsuile.

"Is éagsamhlac an duine tú!" ar seisean. "Ac bíodh aise. Crocpar amáireac tú, agus is mór an suaimneas ar an gcathair é!"

Do rugaí Mac Conglinne isteach sa mainistir, agus do tugaí beile na h-oíche dó de'n biaí dób' fearr a bí sa mainistir. Ansan do tugaí a dóicín fíona le n-ól dó de'n fíon ab fearr a bí sa mainistir. Nuair a bí a dóicín ite agus ólta aise do rugaí isteach é sa tseómra i n-a gcólaí an t-Abb féin, agus do cóirigeaí leaba Mhaincín dó, agus do cuireaí an t-éadaic leaptan dób' fearr a bí sa mainistir uirthi dó. Cuair sé a cólaí, agus murar códaíl sé go maic an oíche roim ré ní baogal ná gur códaíl sé go maic an oíche sin.

O'imicís Maincín agus na manais cun gnóta an Domnaig do ériocnuagaí agus do cur cun taise. Bí a lán le déanaí acu, mar bí Mac Conglinne tar éis gnóta an lae do cur i n-aimhréir agus i ndiais láma ortá. Bí cluig acu le bualaí, agus bí trácana acu le léigeaí, agus cantainn salm acu le déanaí, agus biaí le tabairt do doctairí acu, agus na boicé go díomhádaic as feiceam leis. Bí an céad greas códaíla go sám as Mac Conglinne sar ar féad Maincín ná doinne d'a manacair sínead ar leabair i n-aon cor.

Agus dá mí-tráchtamlach o'féad Maincín dul a Coolao ní ró maic a codail sé an oíche sin, mar bí air luige i leabharó ná raib taitíse aige uirtí, agus Mac Conglinne 'n-a leabharó féin. Ní raib leigeas air sin, ámtac. D'eigean dó cur suas leis agus an ceann ab fearr a déanamh de.

CAIBRIDÍOL A SEACHT.

AR maidin LAR NA MÁIREAC DÍ MAITE CORCAIGE cruinn-
nighe go luath i n-áit na cómhairle agus iad ag
cur 's ag cúiteam i dtaoibh Mhic Conglinne. DÍ FAIT-
cíos agus mí-sásamh aigne ortha mar gheall ar an
bfochal úr a dúbairt sé um trádhnóna an lae roimis
sin, nuair a dúbairt sé dá gcurtí cun báis é san
leigint dó a sgéal d'innsint go mbéad slóighe líon-
mhara ag teacht a-tuathar a d'iarraí a fíor cao 'na
taobh fásail ó muintir Corcaige. Ní raib don lorg
ag muintir Corcaige ar an saGas san ceistiugcáin.
Ní raib don lorg acu ar slóigheib de'n tsóro san do
teacht aniar ná a-tuathar ná aniar-a-tuathar ortha.

Is amháir mar a bí an sgéal acu, dá dtasáir
tuairisg cuca 'n mainistir go raib an cime tar éis
éalóir i gcaiteamh na h-oíche, agus nár b'fíor cá raib
sé imighe, ní béad doimne acu ag sol 'na díais, agus
ní baosál go gcuiríois don cóir 'na díais, nó dá
gcuiríois ní baosál ná go ragaí an cóir sa creó bail
da lúga 'nar dóic leó a tiocfaí suas leis. D'fearr
leó go léir 'na ruo maic go mbéiríis sgarta leis.

Ac níor táinig doimne ó'n mainistir 'sá rár gur
éaluig sé. Níor éaluig. Ní cuige sin a táinig sé.
Dá gearr go bfeacaídar é péin agus a luic cóimeáda
ag bualaí cuca a leic ó'n mainistir. Táinig Maincín
leis, agus do shuí an cómhairle. Do labair Maincín.

"A maite agus a mhór uaisle Corcaige," ar seisean,
"is micró daobí cúram an cuirpíis seo cógaint dinn.
Dá an cáair agus an mainistir curca cre n-a céile

aise. Do dháoradair-se é cun a croceta nuair a cuireadh i n-íuil daoibh cad a bí déanta as an slig aise. Ac tátar 'sá glacadh ró réir, agus d'a réirde a glactar é iseadh is mó a déinean sé an uile ságas toirmisg. Is fearr, mar shuaimneas ar an scatair, an breic a tugadh air do cur i ngníomh láitread le h-eagla go ndéanfaí sé tuille toirmisg, agus go mb'féidir go mbéadh an toirmeasg nua níos measa 'nó an toirmeasg atá déanta céana aise."

Do stad sé. Níor labair aoinne. Do preab Mac Conglinne féin 'na suige.

"A Mhaincín, agus a mhuintir Corcaige," ar seisean, "tugtar cáirde dom gan mé crocadh go n-innseadh daoibh aisling iongantach a taisbeánaí dom aréir agus mé am' coidladh i leabaidh Mhaincín."

"Ní tabarfar aon cáirde duit, a rascail," arsa Maincín. "Tá cáirde do dhóicín págalta céana agat," ar seisean, "agus ní maí ná cairde atá bainte agat as an gcáirde ac díobáil agus toirmeasg agus cur tré céile."

"Cáirde dó! go n-innsíó sé an aisling," arsa cáic uile. "Nuair a b'éir an aisling innste aise tugadh Maincín a roga cor dó."

Nuair airig Mac Conglinne an méir sin d'feic sé ar Mhaincín, agus cuir sé smuta gáire as, agus dúbairt sé mar seo :—

"Deannaíocht d'inn, a cléirig
Is uasal ó d'sinnsear.
Mac Meala, mic Créitir,
Mic Cruiceóige maoile.
Mic Voigredín, mic Praisce,
Mic Breac-daimne Duacais,

Mic Blátaige ó'n gcuisim,
 Mic Ime, mic Uachtair.
 Mic Mairtfeóla boirbe,
 Diaó cutaig do dhaoine,
 Mic Caoirfeóla ag friocais,
 Mic Brutóige gríosais.
 Mic Dulóige finne,
 Mic Cruicneactan rígne,
 Mic Cannta aráin coirce
 'S a cotrom de'n im air.
 Mic Dáguin, mic Solainn,
 Mic Duile le h-íota,
 Mic Diotáile ar lasaó,
 Mic Dairille fíona.
 Mic Meisge, mic Meathóráin,
 Mic Dagharta Bruíone,
 Mic Cleit-Ailpín—"

Do léim Maincín 'na seasam.

"A mhuintir Corcaige," ar seisean, "an fada a
 measan sib leisint do'n cuirpteac san tarcuisne
 tabairt dóm-sa ar an gcuma san! Sin geinealaíocht
 déanta aige dom, rud nár déineadh d'aon duine riamh
 rós. Geinealaíocht bíod! Cóm maith agus ná raib ins na
 daoine táinig róimh ac saigseana bíod agus díge!
 Ar airis doimne riamh a leicéir! Bí mo sinnsear cómh
 maith, cómh h-uasal, cómh creideamhach le sinnsear
 doimne atá ag éisteacht liom, is cuma liom cé h-é."

Níor labair doimne. Níor féad doimne labairt,
 bíodar go léir i n-a leicéir de cás le neart gairí.

Do labair Mac Conglinne.

"A mhuintir Corcaige," ar seisean, "tá dearmhad
 ar an nouine, dearmhad mór. Is dóic leis sur air féin

atá an seanacús san ágam 'a déanamh. Ní h-eadó go deimhin. Ní daineán an cáint i n-aon cor leis. Ní'lim ág déanamh seanacúis ar doimne. Ní'lim ac ág innsint na h-aislinge a taisbeánaí dom aréir, agus mé am' coúlaí go sábh ar leabaí an t-úim'uasail sin. Ní'l sa cáint atá ráitíe ágam ac túsac na h-aislinge. Bíos am' coúlaí go sábh i leabaí an t-úine macánta san, agus go deimhin bí gáí ágam le coúlaí agus le suaimheas tar éis a bfuaras de d'óc úsáí i gcaiteamh an lae roimis sin, agus i gcaiteamh na h-óííe roim ré. Ac ní foláir a domáil, pé d'óc úsáí n-ar gabas tríó, gur d'fíú é fulaí leis cun ceat luigíe sa leabaí sin o'fáíal. Níor fan bláire o'á cuimne ágam nuair a luigíeas ins a' leabaí sin!

"Is dóic liom, a muinteir Corcaíge, gur tuit mo coúlaí orm cómh luat agus do síneas ar an leabaí sin, pé'n éadóac leaptán a bí cómh breag, cómh cúmríe, cómh glan, cómh teit, murar d'ionan a's éadóac leaptán an tíge doigíeáí.

"Tráí éigin sa n-óííe do dúisígeas, dar liom, as mo coúlaí. Conac an t-úine 'na seasamh ág chaisíe na leaptán. O'feucás air agus o'feuc sé orm. O'fanas feucaint a' labarfaí sé. Níor labair. Bí culaíe cléiríí air, agus coíal, díreac mar an gcoíal san atá ar Máiníní anois.

"Nuair ab fada liom gur labair sé do labras féim.

"'Cé h-é tusa, le toil t'onóra!' arsa mise leis.

"'Mise!' ar seisean liom.

"'Sead, tusa,' arsa mise leis.

"'Ní mar sin is ceart tuit labairt liom-sa,' ar seisean.

"O'féití, le toil t'onóra,' arsa mise, 'go 'neósfá dom conus is ceart do m' leicéití labairt le t'onóir.'

“ ‘Neóspao,’ ar seisean. ‘Cuir cluas gear ort féin,’ ar seisean, ‘agus coimeádo do’ cuimhne an cáinte a déarfao leat. Seo mar is ceart duit labairt liom,’ ar seisean.

“ ‘Deannaíct dúinn, a cléirí,’ agus an cúro eile, fé mar innseas daoib, a mhamáin, agus a mhuintir Corcaige. Ní raib don daint ag an scaint leat-sa, a deáí-úine, agus ba neamhádo duit i glacadó cugat féin agus tú féin a cur i bfeirs mar gearall uirtí.”

Nuair airis an cómhairle an méro sin iseadó bí an sult agus an spórt ar fáo acu, agus d’a méro fearg a bí ar mhamáin níor féad sé gan a gearde déanam cómhairle leó. Táinig maíctnam dó. Ceap sé go dtí san ná raib i Mac Conglinne ac fear siúdail, úine des na rascailí díomaoine a bíod ag gluaiseact ó teac doigeadó go teac doigeadó, ag ite agus ag ól, ag caiteam an bíó nár tuilleadair, agus ansan ag déanam doirte, ag cáine agus ag mbeargadó na ndaoine a cugadó doib an biaó, dá mba ruo é ná bíod an biaó cun a dtóile ar fáo. Ní bíod don cuma eile cun beic suas leó, nuair a gearbctí greim ortá, ac gearmle labairt doib, mar a cugadó do Mac Conglinne. Nuair a gearbois an gearmle d’éaluisóis leó féin agus ní tagaróis airis. Ac d’siné donas an gearl. Ní raib don fonn éaluigte ar an bfeir so. Déim sé an doir díreac mar a déimtois go léir. Do cugadó an gearmle dó mar a tugctí doib go léir. Do daoradó cun a crocta é mar a daortí i gearmhuige iad. D’iar sé an disge díreac mar iararóis go léir, i dtreó go bfaigtois caoi ar éalóó. Ac níor déim sé seo don iaract ar éalóó. Bí an luict coimeádocta air gan amras. Mór mór iad san do coimeádo air cun a cur ‘na luige air go radctas

DÁIRÍRÍD. Níor b'fólaíir beic lom dáiríríd le n-a lán
 o'da leicéroi mar biceamhaig ab ead iad, agus bíod an
 croc tuillte go maic acu. Ac cad 'na taob nár déin
 sé seo don iaraict ar éalód? Bí an ceist sin i n-aighe
 maimcín agus bí sé as teip air don réiúteac fásail
 uirtí cun a coile. B'féidir nár b'fear siúdail i n-don
 cor é. B'féidir gur duine uasal é i rioct fir siúdail.
 Tuitfead neite da gceannhaire 'ná san féin amac.
 Níor déin maimcín ac a maictham do coimead aise féin
 agus a gáire déanamh cómh maic leis an gcuid eile de'n
 cómhairle.

"An aising! an aising!" arsa các, nuair a stad
 an sult.

"Cár stadad mé?" arsa Mac Conglinne.

"As an gcleit-ailpín," arsa các.

"Ó, 'sead," arsa Mac Conglinne.

" 'Mic Cleit-ailpín geanncaig,
 Cos sanodail ó'n gcomnlig,
 Mic potóige caorac,
 Mic maotail, mic úta,
 Mic feire, mic saille,
 Mic smiora, mic smúsaig.
 Mic creabair na coille,
 Mic philip ó'n maoilinn,
 Mic naosgaige na mainse,
 Greim milis do rigtib,
 Mic sgeadán ó'n bfairge,
 Mic bradán a' n-eócaíl,
 Mic bándric ó'n mbrígois,
 Mic rig-colamóra.
 Mic ubaill, mic áirne,
 Mic sílín, mic pluma,

Mic CAOIR cúmRtA Cártaimn,
 Mic Eitne cnó coille.
 Mic SPIÚNáin, mic SÚDA CRAOB,
 Mic SÚDA tAlmhan aibis,
 Mic SOCAIR SAc méitris,
 Mic Abéil, mic ADaím.'

"NUAIR A BÍ AN méID SIN cainte ráirÓte aise, a mÁineín agus a muintir Córcaige, b'éigean dóm-SA AN caint DO RÁD 'na DÍaig agus beic 'SÁ RÁD SO DÍ SO RÁD SÍ DO SÍAN mEADAIR aSain. ANSAN DO LABRAS féin.

" 'A Dúin'UASAIL,' ARSA mise leis, "ní maic AN RUO AN caint SIN a mhúineadh DO Dúine SO mbéadh OCRAS agus TART AIR. NíOR DEAS DÓ AN T-OCRAS agus AN TART SAN é BEIC coitCIANTA aS áIREAMH na sóSÍUistí bREAíSTA SAN agus SAN fáSAIL aise AR tEACHT SUAS leÓ.'

" 'NÍ'L TART ná OCRAS ORT-SA ANOíCT,' AR seisean.

" 'NÍ'L,' ARSA mise, 'AC béirD AMáIREAC.'

" 'TéANAM,' AR seisean, 'agus tAISBEÁNFAO-SA DÚTAIG DUIT ná DÍON TART ná OCRAS AR DOINNE coitÓCE ANN.'

" SÍLUAIS sé AMAC. SÍLUAISEAS féin AMAC 'na DÍaig. TÁNAMAR SO BRUAC na fARAIGE. D'fEUcAS AMAC AR AN DfARAIGE. LEAMNACHT AB eAD AN fARAIGE. DÍ BÁD I n-IMEAL na fARAIGE. CúAIR sé ISTeAC SA BÁD. CúADAS féin ISTeAC 'na DÍaig. DE SÍEIR CRUARÓ A BÍ AN BÁD DEANTA. DO RUG seisean AR CEANN DES na bATAÍD RÁMHA. DO RUGAS féin AR AN SÍEANN eile. ASNA MAIRT AB eAD SAc BATA RÁMHA ACU. D'OIBRÍGEAMAR na bATAI RÁMHA. DO SÍLUAIS AN BÁD tríO AN LEAMNACHT. CONAC féin CARAIG SA DfARAIGE. TÁNAMAR I NGOIREACHT DÍ. D'fEUcAS uIRTÍ SO CRUINN. SÍRUC AB eAD AN CARAIG. DO LABAIR AN fEAR.

" 'Má bíon tú ad' donar ag gabáil an treó so,' ar seisean, 'fan amac ó'n gcarais sin. Tá caraisreaca bárdte 'na h-aice agus dá dtéiríteá 'na measg do brisfí an bárd agus do bárfai sa leamnáct tú.'

" 'Tá go maic,' arsa mise, 'ac an ghrú iad go léir, le d'toil?'

" 'Tá fót carais cáise ar a measg,' ar seisean, 'agus slisneaca seire, agus asnaríeaca mart, slisneaca agus bataí rátha na mbárd a brisead ann ó am go h-am. Fan amac ó'n áit.'

" 'Fanfaid,' arsa mise, 'sura' maic agat.'

" Comáineamair linn. Ag feuchaint uaim ar barra an leamnácta tugas fé ndeara cnapóga ime agus cnapóga uactair, agus fé mar a suataimis an leamnáct leis na bataí rátha d'eirígead cugainn aníos, i bfuirm triossair, criatra meala agus mion-cnapóga cáise agus grúta, agus anois a's airis, aníos a' tónpoill, téaraca breagha fada de dainne-reamhar rígin, sur breag le duine beic 'sá gearrad le n'fícalaid agus 'a slogad.

" Comáineamair linn. Feuchaint d'a dtugas uaim de dhuim mo gualan do conac rud. Conac oileán áluinn agus caisleán istig ann.

" 'Cad é an t-oileán é sin, le d'toil?' arsa mise leis an bfeair.

" 'Fan leat go fóil,' ar seisean, 'agus clófir le d'súilid féin an t-oileán agus an caisleán agus a bfuil istig sa caisleán.'

" Sroiseamar an t-oileán. Tánamar i dtír. Seir cruad ab ead an talamh fé n-ár gcosaid. D'é d'fada liom-sa go bpeicfinn an caisleán. Cuadmar suas cuise. Bí falla mór cosanta 'na tímpal. De briceanaid aráin cruicneactan a bí an falla téanta, agus

min coirce agus leannaict a cuireadh mar mairtéal ann, nuair a bíteas 'gá déanamh. Bí móta mór, doimhinn, leathan, mór-timpall, lasmuic de'n falla cosanta. Leannaict a bí sa móta i n-ineadh uisge. Bí drocath ar an móta ar aghaidh seata an caisleáin. D'im úr cruaidh a bí an drocath déanta, agus bí falla bagúin ar gac taobh, mar slat-drocath. Cuathmar tar drocath. D'oscail an seata dúinn uaidh féin. De dhileógaidh mairtfeola a bí an seata déanta, agus é ar tuisleanaibh agus ar dhacánabh seire. Cuathmar isteach. Ba breag an caisleán é, agus ba cúmta, agus ba córac, agus ba daimgean. Bí na fallaí déanta de dhulógaidh snuróite agus iad curta ar a céile cómh olúit sin ná raib don tslig eatartha cun don gaoite do leisint isteach. Istig sa caisleán bí seómraí móra ároa, agus polaí cáise eatartha, a bí cómh h-áro leis an gcaisleán féin. Arán cruithneachtan a bí cómh seal le sneacta iseadh bí i n-úrlár an caisleáin, agus sailleana móra fada troma seala, de sheana ghrut cruaidh, tuas mar raictaí ag coimeadh an éinn air, agus batais-snaróm de sheana bagúin láir air ag coimeadh na raictaí sin san leathadh ó céile.

"Ansúo i rtaobh de'n caisleán bí tobair breag, agus ní h-uisge fuar a bí ag eiriú sa tobair san, ac fíon. Bí srután ag ruit treasna an úrláir, agus ní h-uisge a bí sa tsrután san ac beoir; agus bí srután eile, i n'áice sin, agus srután leanna b'eadh é. Lasmuic de'n caisleán, roir é agus an faraise leannaicta, bí loc praisge agus tob' aluinn an barra méit a bí air. Bí an talamh, roir an caisleán agus an faraise leannaicta, leigite ainac 'na gáirdeínibh breagta, agus na cláodaca a bí ar na gáirdeínibh sin is sgeada ime a bí ortá, agus blát-bán blonaige ar na sgeadaibh sin. Ar

an tSaoib eile de'n cáisleán, roir é agus an cnoc, bí coill breag, coill a déin focáin áluinn do'n cáisleán ó'n nSaoib a-tuair sa gheimre. Isé ruto a bí ag fás sa coill sin i n-inead aomair 'na cabáiste geal, agus inniún, agus meacain, agus an uile saḡas glasraí a déad foláin cun bíó t'ollamhúad. Bí gac don cor de'n cabáiste sin cómh mór cómh h-áro leis an gcrann daraige is mó t'a bpeaca-sa riam. Bí gac inniún cómh mór cómh h-áro le crann fuinnseóige. Bí gac meacan cómh mór le crann giúise. Mar sin do gac glasra eile t'a raib ag fás sa coill sin. Bíodar cómh mór cómh h-áro le h-aon aomair coille, agus bíodar féin agus an tuilleadhar a bí ortá cómh borb agus t'féad-pad glasra beir.

"Cáinis muintir ar cáisleán ag triall orainn agus cuireadhar fáilte rómainn go rial. Bíodar 'na suirde tímpal na teine. Bí mór-seisear acu ann. Isiad a bí go beauiḡte agus go plúrac agus go círneac. Bí ar gac tuine acu ceann feóla sur b'fearrode tū radarc fágail air. Bí culait éadais ar gac tuine acu de'n blonag ba ḡile agus ba ḡlaine dob' féidir fágail, agus cnairí cáise ins gac casóis agus cnairí gruta ins gac briste. Bí, fé mhunedl gac tuine, slabra breag burde t'inniúnaid óga. An taoiseac a bí ortá bí clóca air a bí déanta de saill mairt agus de ḡeir úr caorac agus iad físte ar a céile go cliste agus go h-órnaideac. 'Na suirde i n-aice an taoisig sin bí a ban-céile, agus cóir éadais uirtí cómh h-uasal díreac agus bí ar an tSaoiseac féin. Bí coire mór ar an tteine agus é lán de'n uile saḡas feóla t'a feadas, agus 'na seasamh ar aḡair an coire sin bí cócaire eólgaiseac agus a ael trí mbeann ar a ḡualainn aige, agus é ollamh cun don tsaḡas feóla do

n-iarfaí air do tógaint amhos as an scoire leis an ael sin. Bí bior ar aghar na teime amac agus trí nó ceathair de saigseanaibí feola ar an mbior, d'á róstaó, agus balait ó'n bfeoil sin a cuirfead mian tuille bíó ar bume ná béad ac tar éis a dóitín do caiteam i láthair na h-uaire sin.

"Nuair a conac féin an raðarc san go léir táinig maectham eugam. Cumhingeas ar an gcás so 'na bfuil Catal Mór mac pinguine, rís Mumain, agus ar an gcás 'na bfuil an Mumain go léir mar geall ar an airc seo cun bíó atá ar Catal. Tuigeas am' aigne sur mór an truaí gan an raðarc san do tabairt do Catal mar go mb'féidir go sásócaó an raðarc é agus go n-imteócaó an airc de."

D'éirig Maimcín.

"A maite agus a mór uaisle Corcaige," ar seisean "measaim féin, sar a gcroctar an cuirpteac so, sui fearr é cur as triall ar an rís agus leisint do an aisling seo d'innsint 'na láthair. Fear iseaó Catal go bfuil speóis aha mór aige i sgéaluiigeact sultmar, agus geabará sé sult agus caiteam aimsire sa n-aisling seo, agus geabará a teaglac caiteam aimsire inti, agus teaglac an fíir 'n-a bfuil Catal i n'fochair anois. Cá d'fios, mar a deir an fear so féin, ná go mb'féidir go noéanfaó an aisling tairde eile i n-éagmuis an caiteam aimsire. D'féidir go n-imteócaó an airc de Catal an faio a béad sé as éisteaact leis an aisling."

Do coilig an cómhairle go léir láitreaó cuige sin. Ní h-amháir a bí aon tsúil acu go leisigfi Catal. Ní h-eaó, ac bí gac aon tsúil acu ná feicfióis an cuirpteac airis. Bíodar corca a noóitín de, agus ba cuma leo cá raíad sé ac go mbéirís féin sgarta leis.

MEASADAR, LUAT NÓ MALL, SO N-ÉALÓCÁD SÉ UATA NUAIR
 A BÉAD AN SGEIMLE FÁSALTA AIGE, DÍREAC MAR ÉALUIG-
 EAD A LEITÉROI I SCÓMNUIGE NUAIR A DÍCI CUN IAD A
 CROCAD. NÍOR ÉALUIG, AGUS DÍODAR I BPÚNC MAR GEALL
 AIR. NÍ FEADRADAR CAD BA MAIT DÓIB A DÉANAM LEIS.
 DÍ ÁCAS MÓR ORCA NUAIR AIRIGEADAR CAMT MAMCÍN.

“CURTAR AG TRIALL AR AN RÍG É!” AR SIAD SO LÉIR.

“NÍ'L AN AISLING INNSTE FÓIS AGAM, A MAMCÍN AGUS
 A MUINTIR CORCAIGE,” ARSA MAC CONGLINNE.

DEIR AN SEANA LEADAR SUR INIS SÉ AN CÚRO EILE
 DE'N AISLING DÓIB ANSAN, AC NÍOR CUIREAD SÍOS AN CÚRO
 EILE SA N-ÁIT SEO DE'N LEADAR.

CAIBIDÍOL A H-OCT.

HUAIR A BÍ AN AISTING INNSTE AG MAC CONGLINNE DO
LADAIR MAINCÍN AIRIS.

“IMTIG ANOIS AG TRIALL AR AN RÍG AGUS INIS AN
AISTING SIN DÓ. CÁ D’FÍOS NÁ GO LEIGISTEÁ É Ó’N OLC
UATHÁSAC SO ATÁ AIR.”

“MÁ LEIGISIM AN RÍG,” ARSA MAC CONGLINNE, “CÁO
É AN DÍOLFIAC ATÁ LE FÁGAIL AGAM AS?”

“NAC MAIT AN DÍOLFIAC DUIT DO CORP AGUS T’ ANAM
DO LEIGINT LEAT SAOR Ó’N SCROIC?” ARSA MAINCÍN.

“NÍ MAIT,” ARSA MAC CONGLINNE. “NÍ’L AON BEANN
AGAM-SA ORAID FÉIN NÓ AR DÚR SCROIC,” AR SEISEAN,
“AGUS IS RÓ MAIT ATÁ ’FÍOS AGAID NÁ FUIL. AN T-É
GEADARÓ BÁS AR STAIR NA NGRÁST IS CUMA DÓ CIA ’CU LE
CROIC NÓ LE FAODAR NÓ LE TAOM BREIDTEACHTA A GEADARÓ
SÉ BÁS. DÉIR DÓIRSE NA DFLACAS AR OSGAILT ROIMIS
AGUS DÉIR NA FIORAÉIN GO LÉIR AG TEACHT AG CUR FÁILTE
ROIMIS, Ó ADAM AGUS A MÁC ÁBEL ANUAS GO DTÍ AN
FIOARAON IS DÉANAIGE D’FÁS AN SAOGAL SO SA PÚNC
AIMSIRE ’NA DFULIMÍO ANOIS. DÉIR NAOI NGRÁRO NA
N-AINGEAL, TOIR CÍROPIM AGUS SAROPIM, AG SEINNIM
CEOLTA NA DFLACAS D’Á ANAM AR FEAD NA SÍORURDEACHTA,
I RADARC NA TRIONÓROE RÓ NAOMHTA. CÁO É SIN D’Á
LEICÉRO SIN CÁO A DÉANFARÓ CATAL MAC FINGUME, NÁ FÍR
MURHAN, NÁ MUMTÍR CORCAIGE, NÁ MAINCÍN, NÁ A
MAINISTIR, NÁ AON NÍO EILE AR AN SAOGAL SO!”

“CÁO É AN DÍOLFIAC A DÉAD UAIT,” ARSA MAINCÍN
“DÁ LEIGISTEÁ CATAL?”

“NÍ RÓ MÓR A DÉAD UAIM,” ARSA MAC CONGLINNE.
“NÍ IARFAD AC AN COCAL BEAG SAN ATÁ AR CEANN ÍMAINCÍN.

Is cuimhin lib, a maite Corcaige, conus mar a h-iarad an coéal san céana ar Maincín agus nár b'féoir é fásail uair. Is cuimhin lib conus mar a d'éim cléirig leat mhoza go léir trosgaó i n-donfeacht feuchaint an bpaigtois an coéal beas san, agus conus mar a d'eitig Maincín iad ar an scoéal. Má leigistear Catal mac Fingume ó'n oile so atá air, tré innsint na h-aislinge seo dó, ní iarfarr de díolfaic as an leigear ac an coéal beas san."

D'iompuig a lit i Maincín nuair airig sé an caint sin.

"Is beas agat-sa an coéal so," ar seisean, "ac is mór agam-sa é. Tá mo cúis féin agam leis sin. Ní féoir dom an cúis a d'innsint daoib-se. Ac veirim an méid seo lib, i lathair Dé agus Barra. Támba liom a bfuil de talamh i gcríe Corcaige, ó lár go h-imeal, do sgarfainn leis níos cúisge 'ná mar a sgarfainn leis an scoéal mbeas so!"

"Ní ceart san!" arsa cáe d'aon gú. "Ní ceart an coéal do cur i gcomparáid le leigear Catal agus le teasargan na Mumhan. Má leigistear an rí leigisfeair an Mumhan go léir. Ní maic an gníomh do Maincín Catal agus leat mhoza coimeád san leigear mar gheall ar an scoéal. Is maireg dó ná tabarfaó uair an coéal!"

Tuig Maincín nár b'foláir dó géilleaó.

"Tabarfaó an coéal," ar seisean, "agus níl tugad riann fós, agus ní tabarfar coitíde, aisege cómh deacair a tabairt. Tabarfaó an coéal ar an gcuma so. Curtar an coéal ar lámh easboig Corcaige. Ansan, má leigisean an tuine seo an rí tugad an t-easbog an coéal dó, agus mura leigistó tugad an t-easbog an coéal tar n-ais dom féin."

Do socaruigeaó an ggeall ar an gcuma san.

D'órdúig maite Corcaige an cócal do cur ar lámh an easbois agus é págaint ar a lámh go dtí go bfeicfi cad a tiocfaid.

Nuair a bhí an socarugad san deanta do tugad cead a cos do m'ac Conglinne, agus dúbraid leis dul agus an aisling a d'imsint i láthair Caidil mhic Fingume, rís Muhan.

"Cá bfuil Caidil anois?" arsa Mac Conglinne.

"Tá sé tiar," arsa Maincín, "i dtí pídáin mhic Maoile Finne, rís na n-eacac, ag Dún Cóbá, i scoiseric u a n-eacac agus Corca Laoighe. Imtíis anois agus ná leis puinn aimsire tort go mbéir ann."

D'imtíis sé, agus ní miste a ráid ná go raib dtas ar a raib i gCorcaig nuair a fuaradar imtíste é. Bhí dtas ar Maincín mar bhí sé ciapaithe glan uaid. Bhí gnó na mainistread curta i n-aimhréid aige i dtreo nár d'fios caidil a bead gac nio i n'ait féin agus gac obair i n'am féin airis acu. Bhí dtas ar mhuintir Corcaige mar ba beag ná go raib mí-meas ag teadt ortá féin agus ar a nollíste agus ar feidm a nollíste, mar geall air. Bhí dtas mór ar an luic coimeadota. Níor tugad a leicéid riam roimis sin dóib le coimead. Tuigeadar 'na n-aighe, i n-mead iad a beic 'na luic coimeadota air-sin, gur d'eisean a bhí ag déanamh an coimeadota ortá-san. Dob' fuasgaile d'airírib leó é beic imtíste uata, agus neart a beic dóib agard a cadairt ar gnó éigin eile. Buidar cortá, cráite ó beic ag faire air, agus ná feadadar cad é an neomat a déarfaid sé rud éigin, no déanfaid sé rud éigin, a cuirfead i bpúnt iad.

Glúais Mac Conglinne air siar go Dún Cóbá, go tíis pídáin mhic Maoile Finne. Bhí Caidil agus a gnát-teaghlac ann.

An áit 'na mbliot an rís agus a gndt-ceaglaó bíod cruinnigte ann a lán luét cleas agus luét spóirt agus luét greannmhaireacta, agus iad as déanamh suilt dos na h-uaisliú, as brat air go bfaigís sintiús. Bíodís as déanamh d'an agus as déanamh ráim-cán agus as spíoiucán ar a céile, mar 'ó éad, nó as déanamh mazaró pé curo dos na h-uaisliú fém cun na cot' eile cur as gáiríde úmpa. Is 'móó sult agus greann agus filrdeact maic agus freagra gear-cúiseac a tagaó uata, agus is móó an caiteam aimsire a geibeao na h-uaisle asta go minic, agus is minic a oiolci go maic iad, nuair a déimiois sult éigin ab fearr 'ná 'céile.

Isteac 'na measg san iseao cuairt Mac Conglinne, ar an gcéad asg, cómh luat a's do srois sé eíg pícam. Crom sé ar spórt a déanamh cómh maic le các. Cuir tuine acu air. Má cuir, ba gearr go raib an fear san 'na stáicín díféis d'a raib láitreach. Cuir tuine eile air. Má cuir, do cáinig sé as uíos measa 'ná an céad fear. Ba gearr go rabaoar go léir, roir iscal agus uasal, as faire ar an uile focal d'a tagaó ó béal míic Conglinne agus ar an uile cor d'a gcuireao sé dé, agus nac cúisge a bíod anál acu d'a págail ó aon triteamh ahdán gáiri 'ná mar a bíod triteamh eile tagaite ortá, i dtreo go mbliot teinneas 'na n-asnaideacaid agus uisge le n-a súilíú, agus gan ionta focal do labairt. Tugaóar go léir suas é do'n fear iasacta, nár cáinig riamh isteaic i n-aon curdeactaim 'na rabaoar, cleasaíde cómh glic, file cómh gunta, bearrtóir cómh cliste, fear spóirt cómh sulthar, cainteóir cómh bríogthar, freagartóir cómh tapao cómh do-claortóte.

Ar ball, nuair a bí an spórt i leic taoib agus na

daome ag caint agus ag gáiríde agus ag cur ráiríde
míic Conglinne i gcuiríne u'a céile, táinig picán féin
agus do labair sé le Mac Conglinne.

"A mhic léiginn," ar seisean, "tá mórán spóirt
tabarta agat dúinn agus mórán suilt, agus is maic
cuige tú, ac níor cuiris meróir ná súbacas orm-sa."

"Agus cad fé n-deara duit beic cóim dúbac, a rí? "

"An amlaró nác eól duit, a mhic léiginn," arsa
picán, "an t-olc uatbásac so atá ar an rí? Tá aire,
nó deathan, nó droc níó éigin nac féoir a leigeas,
istig 'na goile. Ní féoir cóiríde a dóitín le n-ite ná
le n-ól a tabairt dó. Tá uaisle na Múthan creácta
aige, a u'iararó a dóitín bíó agus bíge tabairt dó,
agus, i t-deannta iad a beic creácta, tá náire saogalta
tabarta aige dóib mar ní féadán a n-óiceal an t-art
ná an t-ocras a baint dé. Tá buairt agus brón ortá,
a beic le ráó ar furo éirean anois, agus a beic le
casaró le n-a slíocht go deó, an t-ocras agus an t-art a
beic ar an rí agus nár féadadór a dóitín le n-ite ná
le n-ól a tabairt dó. Is cruaró an cás é, a mhic
léiginn, agus isé fé n-deara dóm-sa gan puinn suime
beic agam i suilt ná i súbacas. Tá bíaró agus deóc
agam 'a solátar dó ó táinig sé cugam anso ar an
gcuairt seo, agus ní féadán mo n-óiceal a dóitín a
tabairt dó. Tá mo dútaig sgriosta aige. Ueró mé
féin agus mo tuata deó boct sar a mbéir an cuairt
crióchnuigte agus é ag imteact uainn."

"Cad a tabarfa dóm-sa a rí," arsa Mac Cong-
linne, "dá gcuirinn cos le n-a goile duit ó 'noct go
u'tí an taca so amáireac agus é déanam ar cuma nár
daogal duit fearg a cur air? "

"Cos le n-a goile ar fearó ceitre n-uaire pícro! "

ARSA PICÁN. “Am briathar, a mhic léiginn, dá mbéad oiread eile cleas agat, gur b’sin rud ná féadfá déanamh. Pé rud a déarfá, ná pé rud a déanfaí, ná pé cor a curfaí díot, ní féadfá Catal do cosg ar biaí cur ’n-a béal dá mbéad an biaí ’na lámh aige.”

“Dar nód, má teipean orm ní déir ort díol. Cad a tabarfaí dom má déim an deart?” aRSA MAC CONGLINNE.

“Tabarfaí fáinne óir duit agus eac breacnac,” aRSA PICÁN.

“Am briathar, a rí, go dtabarfaí, agus tuille ’na teannta, agus ní tuille beag é, sar a nglacfar uait é,” aRSA MAC CONGLINNE.

“Tabarfaí,” aRSA PICÁN. “Seadair caora bán as gac cró caorac ó Carn go Corcaig. Má cuirean tú cosg le goile Cátail ar fead ceitre h-uaire fícró déiró Catal leigiste agat. Má fhanan sé ceitre h-uaire fícró san biaí déiró deire leis an olc atá air, agus déiró gníomh déanta agat-sa atá teipite ar liagaib na h-éirean go léir. Má déimean tú an gníomh san seadair mar a deirim. Má teipean ort ní déimíó bláire beirte ná caillte leis. Má déimean tú an gníomh seadair-se na caoire bána. Má teipean ort íosparó Catal iad.”

“Tá go maic, a rí,” aRSA MAC CONGLINNE, “Déanfaí-sa an deart. Ac ní mór dom deimne deit agam ar mo tuarastal. Dá mbéad Catal leigiste béad an mhumhan go léir ar na stártaib le neart átais agus mire agus mór croíde. Ní h-orm-sa ná ar mo caoire bána a béad daoine ag cuimneamh ansan, ac ortá féin agus ar Catal, agus ar an bfuasgaile a béad págalta ag gac doinne. Ba gearr go bfuasfaí mise san caoire agus béad sé fuar agam deit ’gá lorg.”

“Atus cad é an deimne ba maic leat págal air go

bfaí na caoire?" arsa picán. "Cao é an tacaí-deact a b'ead uait?"

"An tacaí-deact is gnát le rí a tabairt ins na fiacla a b'ion air," arsa Mac Conglinne. "A b'riatar féin go cuirfí sé m'éileam i b'feróm, agus go n'óan-faró bruíaró agus filí agus luét cáinte cabruíaró leis sa gnó go dtí go mbéid mo cúro tabairt dom sa n-iomláine. San óruíaró ó'n rí ní domhóirí m'éileam. San cabruíaró ó uaislíd na tíre o'fánfaró mo cúro amuic uaim. I n-aimhdeóin gac dícl b'ead daoine ná tabairt uata an caora b'án úto mura gcurfí easal ort. O'a b'rí sin ní foláir dom filí agus luét cáinte cun roir rí agus uaisle agus daoine o'aoiread agus do cáinead agus do gearrad mura n'foltar m'fiacla liom sa n-iomláine."

"Gearrad gac n'ó dícl san, a mhic léiginn," arsa picán. Ansan do naisg Mac Conglinne ar picán na coingíll sin go léir, agus do ceangal picán é féin cun na gcoingíoll go léir do cómlíonad.

Um an taca 'na raib an méro sin déanta bí aimsir dinnéir ann. Bí na h-uaisle go léir ag cruinniúaró i t'reó an tseómra móir, séomra an b'í, agus bí Catal ar an gcéad tuine cuairí istead ann. Bí, mar ba gnát, na h-ubla ar na seicíd, cun tusnuigte. Tug Catal a'aró ar na h-ublaib, agus deir an seana leabhar nár tug sé uaim o'a seirbisead ar leat-éill a b'roige o'os-gailt sar a raib sé ag stuparó na n-uball istead 'na béal le n-a o'a láim agus 'gá n-ite; agus an foctam a bí aige 'a déanam le n-a o'a corán ag meilt agus ag cogaint na n-uball, do h-airigead é ins gac don páirt de'n rí-tead. Bí an cúro-deacta go léir ag éistead leis an meilt, ac ní leigfead eagla o' doinne acu uball a cur 'na béal féin.

Bí Mac Conglinne ann. Do stad sé ar feadh tamaill ag éisteacht leis an meilt. Bí sé sa taobh tál de'n tseómra ar aghaidh Catal anonn. I gceann tamaill do crom sé ar fothram a d'éanaim le n-a béal féin, ag aicris ar an meilt a bhí ag Catal 'a d'éanaim ag cogaint na n-uall. Ag blasactaigh, nó ag fáscoagaint, a tús an seana leabhar ar an ruid a bhí ag Mac Conglinne o'a d'éanaim. Bí an curveacta ag faire, agus iad ag gairrde fé n-a n-ánál, feuchaint cao a d'éanfaidh Catal nuair a tabarfaidh sé fé n'oeara dílteoireacht an fíor iasacta. Níor cuir Catal don tsuim i n-aon cor ann. Bí oiread san fothram agá béal féin 'a d'éanaim nár féad sé don fothram eile tabairt fé n'oeara. Bí cloc mhór tál i gcúinne an tseómra, cloc go n'eintí faodar a cur ar arm léi. Cloc mhór trom ab ea é, agus bhí soc caol ar ceann bhí mar a bheadh ar immedín. D'eirigh Mac Conglinne agus siúid anonn é cun na cloice. Tug sé leis i agus do shuigh sé aicris sa n-áit céanna. Duail sé an cloc ar a glúin eirge agus sáid sé an ceann caol bhí 'na béal. Crom sé ar a fiacla do mheilt i gcoinnib na cloice, mar 'o ea do raib sé 'gá cogaint. Seo mar a deir an seana leabhar :—

"Isead domhuighro luic póluis agus seanóirí agus leabhair Corcaige, ná raib duine istigh sa tóin, ná i gcoimhgar an tóina lasmuic, nár aicris fuaim a d'eo i gcoinnib na cloice, bíod go raib an cloc ana sleamhain."

Tóg Catal a ceann agus d'fheic sé ar Mhac Conglinne. Cóm luac agus bhí a raib d'ublaib 'na béal sluisigte aige do leabhair sé.

"Aicris, a mhic léiginn," ar seisean, "cao d'imeigh ort, nó cao fé n'oeara duit deic as do mheadair?"

"Tá dá n'eo ag cur orm, a rígh uasail," arsa

MAC CONGLINNE. “AN CÉAD NÍO DÍOIB,” AR SEISEAN,
 “CATAL MAC FÍOR-ÁLUINN FINGUINE, ÁRDRÍG MÓR-LEITE
 MOGA NUADAT, ÁRÓ COSNAMHARDE ÉIREAN I N-AGAIR
 CLAINNE CUINN CÉADOCATAIS, FEAR DO H-ÓIRTNEADÓ Ó UÍA
 AGUS Ó DUILIB, LAOC SAOR SO-CHÉADLAÓ D’EÓGANACT GRÍBDA
 SLEANNADHRAC Ó CINÉIL A ACHARDA, A OLCAS LIOM-SA É
 D’FÉISGINT AG ITE BÍO I N’AONAR. AGUS AN TARNÁ NÍO,”
 AR SEISEAN, “DÁ MBÉAD DADÓINE ANSO INTIÚ Ó DÚTÁIB
 IASACTA, AG TEACT CUN ACAMIGE NÓ AISGE NÓ FADAR
 D’IARADÓ AR AN RÍG, GO NÓEAFADÓIS IONGHATÓ DÉ MURA
 DFEICFADÓIS M’ULCÁIN-SE AG COMSGAISACTAIS LE T’ULCÁIN-SE.”

“IS FÍOR!” ARSA CATAL, AGUS TUG SÉ UBALL DO
 MAC CONGLINNE, AGUS LE N-A LINN SIN DO SÁIR SÉ DÓ NÓ
 TRÍ D’UBLAIB ISTEAC ’NA BÉAL FÉIN.

DO LEAT A BÉAL AGUS A DÁ SÚIL AR AN UILE DUINE
 D’Á RAIB LÁITREAC NUAIR A CONACADAR CATAL AG TABAIRT
 AN UBAILL SIN DO’N MAC LÉIGINN. I SCAITEAM NA DTRÍ
 LEAT BLIAGAN ’NA RAIB AN DEAMHAN I NGOILE CÁTÁIL,
 OIREAD AGUS UBALL, NÁ AON BLUIRE EILE BÍO A TÁRLA ’NA
 LÁIM, NÍOR SGAR SÉ LEIS SUR CUIR SÉ ’NA BÉAL FÉIN É.
 DAR LEÓ GO LÉIR, DOB’ ÉACTAC AN GNÍOM DÓ AN T-UBALL
 SAN A TABAIRT DO’N CLEASARDE.

CUIR MAC CONGLINNE AN T-UBALL ’NA BÉAL, AGUS BA
 RÓ GEARR AN MOILL AIR É MEILT.

“IS FEARR DÁ UBALL ’NÁ AON UBALL AMÁIN SA MUIL-
 EAN SO,” AR SEISEAN.

CUIR CATAL AN TARNÁ H-UBALL AG RUIT FAN AN
 ÚRLÁIR CUIGE. DÍ AN T-UBALL SAN ’NA BÉAL AGUS ITE
 AG MAC CONGLINNE AR LEAGAD NA SÚL.

“UIMHIR NA TRÍONÓROE!” ARSA MAC CONGLINNE. DÍ
 ’FÍOS AISGE AN URAIM A DEIT AG CATAL DO’N CREIDEAMH.

TUG SÉ AN TRIMAD H-UBALL DÓ.

"A ceathair; leadair an tSoisgéala, le h-uraim do Tiomna Críost!" arsa Mac Conglinne.

Cait Catal cuir an ceathrú uall.

"A cúig; leadair Maoise; le h-uraim do deic n-aiteanta na sean dúige."

Tug Catal an cúigú h-uall dó.

"A trí faoi dó, nó a dó fú trí, sin a sé. Tadair dom an séú ceann," arsa Mac Conglinne.

Cait sé uall i n-urcar cuir.

"Na seacht neite a targairead do d'Óia ar talamh: a incolna, é breic, a baiste," arl.

Tug sé uall dó.

"Och mbiait an tSoisgéala, ó 'siao a bíon i gcóinnuige ag stiúruad do rís-breite, a rúiri rís-breitis," arsa Mac Conglinne.

Tug sé uall dó.

"Naoi ngráto na dplacas, ó's tú a riaras gráto na talhan."

Do sgaoil sé uall cuir.

"Is leat-sa an deachú gráto, gráto na beata so, a cosnamátoe an cúige."

Tug sé uall dó.

"Áiream na n-Aspol nuair a bí lúdas i n-easnamh ortá."

Tug sé uall dó.

"Áiream iomlán na n-Aspol," arsa Mac Conglinne.

Tug sé uall dó.

"An t-áiream atá uasal tar gac áiream," arsa Mac Conglinne, "Críost os cionn na n-Aspol!"

Do léim Catal agus cuir sé dúirt as.

"Ó!" ar seisean, "dar barrú ac íosparó sé mé féin sa deire!"

Do rug sé ar an seite agus do steall sé na h-ubla ar furo an úrláir. Do dúb a gnúis le feirg. Do súgao súil leis siar 'na ceann i dtreo ná tabarfao peata cuirre as í. Do leat an tsúil eile sur dóic leat go raib sí cóim mór le h-ub circe, agus í ag spréacarnais le feirg. D'imtís sé anonn go dtí an cataoir ríoga, agus cait sé é féin 'na surde intí, agus le linn surde dó intí tug sé a leicéro d'únpairt dó féin sur érit an rís-teac go léir.

Do léim Mac Conglinne anonn láitreac agus cait sé é féin ar an dtalam ar aghao Catal amac.

"Úmhuigim duit, a rís," ar seisean, "do cos ar mo ghuao! Ná cuir do mallact orm! Ná bain neam díom!"

"Cad cuirge duit é déanamh, a mhic léiginn?" arsa Catal.

"D'eirís aréir roir mé féin agus muintir Corcaige agus cuiread ar a mallact ó éroide orm. Siné fé n-deara dom é beit de mhí-áó orm an méro seo déanamh."

"Eirís as, a mhic léiginn," arsa Catal, "ac dar imliuc ídair, dá mba déas dóm-sa mac léiginn a mardao déao teact san imteact ort."

Innsean an seana leabhar cad é an cúis an deard-uagao san a beit ag Catal 'na déal. Nuair a díod sé ag imteact ar furo na dúite ag lorg bíó, agus a drac oðar uime, agus a clárdeam fada cruao díreac 'na lámh clé aige, is í n-imliuc ídair a geibeao sé a dóitín mion-aráin le n-ite. Táinig sé lá, í n-imliuc ídair, go tís mic léiginn a bí ann. Do cuiread carn mór aráin os a cómhair. Bí Catal ag ite an aráin. Bí an mac léiginn ag léigeao a leabhair. Nuair a díod leatánac de'n leabhar léigte ag an mac léiginn, í n-ineao na bileóige d'iompaíl le n-a méir, is amlaró a síneao sé

amác a teanga agus o'iompuigeaó sé an bileós le n-a teangain.

"Nár b'usa duit, a mhic léiginn," arsa Catal, "do méar a fliucaó agus an bileós o'iompaíl léi 'na beit ag síneáó do teangain amác ar an gcuma san?"

"Ní h-usa, a ríó," arsa 'n mac léiginn, "mar ní'l oiread fliucra am' beal agus do fliucaó mo méar. Táim seirgte, triomuióte ó'n slógaó so a bíon coit-cianta ag gluaiseaó amác go h-imeal an tsaoóail ag marbaó daoine. Ní'l ionam ac mar a beaó smut o'fádra na bulóige agus é súigte le teine agus le luait agus le deatac, 'na crústa cruaíó tirm. Ní'l blúire ime ná saille ná feóla agam, ná don draon oíge mura n-ólaim bolmac o'uisge leam an locáin; i dtreo go bfuilim san lút san neart san fuinneam; agus mar barra ar óac n'ónas, an slógaó!"

"Dar barra," arsa Catal, "ac ní beíó san le ráó airís agat-sa ná ag doimne eile de o' gairm beata. An fáó a beaó-sa beó ní h-iarpar airís ar cléireac dul ar don tslógaó liom."

Go dtí san bíó ar cléireacaíó dul ar óac slógaó le ríó éirean mar don fear eile, agus do baim Catal bíó an uair sin é.

Cuir sé a beannacó ríó ar imliuc, gan an áit a beit coíóce gan flúirse mion-aráin do deóraitíó am.

Ba maíó an bail ar ílac Conglinne an báíó san a beit ag Catal do macaíó léiginn.

CAIBIDÍOL A NAÓI.

"ARÍS uasail arto cómaectaig," arsa Mac Conglinne, "iarraim ort as uéir do cómaecta ríoga agus as uéir na h-úmluigeaí is dual ó daoineib tuit, aisse beag a tabairt dom sar a n-imtígead!"

"Cá bfuil píacán?" arsa Catal.

Do glaothú isteach ar píacán.

"Tá an mac léiginn sin ag lorg aisse orm, a píacán," arsa Catal. "Ní fearar-sa cé h-é féin, nó an ceart an aisse tabairt dó. Cár deirir-se?"

"Is ceart i tabairt dó, a rís," arsa píacán.

Is sean focal é gur "ar sgáth a céile a mairt na daoine." Is gnáth, le h-imteacht aimsire agus do réir mar a clótear gáth leo, go bfuair níos áiríte i n-gha treabhas daoine a bíon so-béasach agus úmál do dlí. Is minic go mbíon fearm na nós san níos treise ná fearm na n-áiríte féin. I n-áice na n-áiríte isead fásair na n-áice, agus is minic gur b'é an nós a tugan neart do'n dlí. Bí a lán nós de'n tsórt san i n-áiríte fadó nuair a bí ar n-áiríte féin againn. Deabhrócaí an sgeal gur ar nós díob san atá trácht anso i dtuair na n-áiríte so a díob ag Mac Conglinne 'a iarrad. Gac don uair a bíteas cun é crocaí d'iar sé aisse. Gac don uair a d'iar sé aisse doib' éigean an aisse tabairt dó. Clótear as san gur b'é a ceart, do réir nós na tíre, an aisse d'fásail. Mura mbéad gur b'é sin nós ná tíre an uair sin ní cuimhneó' an sgealaróe i n-don cor ar a leictéir de ruid, agus ní lúga ná mar a cuimhneó na daoine go

raib an sgéal le h-innsint dóib, bris na cainte. Nuair a gheibeadh an t-é bíod le crocaí an aise, agus nuair a h-iartaí air an aise bíod uair o' innsint, bíod tuigeadh sé o'í o' innsint go dtí go dtugfaí deimhne dó go bfaigh sé í. Taisbeanan san gur b'é a ceart, do réir nós na tíre, an deimhne sin o'fágail. Mura mbéadh go raib san amlaí ní cuimneodadh an sgéalaróe i n-aon cor air. Dá gcuimhneodh sé as a maicneamh féin air, agus dá gcuireadh sé sa sgéal é, ní tuigfí a caint agus is amlaí a b'éirí as maigh fé.

Nuair a léigro cur o'ár sgoláirí an sgéal anois téirdean sé sa muilean ortá.

"Is aic an nío é seo," a'beirte siad leo féin. "Duine a o'iaraíó ácamige orm, agus ansan é as cur ceangal agus constaicí orm cómh maic agus nár o' ácamige i n-aon cor a b'éadh uair ac ruo éigin a b'éadh le fágail aise gan b'urdeacas dom! Ní measaim gur daoine ró ciallmara muintir na h-Éirean sa tsean aimsir sin."

Tá go breas, a sgoláire. Ná bíod aon iongnáíocht mé 'sá ráí leat náí íad muintir na h-Éirean a bí gan ciall an uair sin ac gur tusa acá gan tuigint anois. Bí nós áirighe sa tír seo, agus tall i Sasana, tá suim bliaganta ó sin ann. Tá an nós beo borb, tall sa b'frainc fós. Do réir an nós sin, dá mbéinn as gabáil an bócair ar mo suaimhneas, gan aon cur istead ná amac agam 'd b'éanamh ar domine beo, agus go dtiocfaí rascail suas cugam agus go scaitfeadh sé seile roir an dá súil orm, gan chúis gan dódar, b'éadh orm seasamh i lár páirce agus caoi cadairt do'n rascail sin ar pléar a cur tré m'croíde! Cao beirir leis sin, a sgoláire? Cé 'cu is mó an ciall acá sa nós san nó sa nós úo a tug do m'ao Conclinne caoi ar

Aisge d'iaraid sar a' gcroípaí é, agus ar an aisge cur i n-áiríste do féin le ceangalaib cruada? Dá dtasat Mac Conglinne ar an saogal so airis, agus go bfeicfead sé an nós so na gcómlann onóra, cad é an meas is dóic leat a bheo aise ar ciall na h-áimsire seo?

Nós ana tairdeac ab ead an nós úo na h-aisge. Dá cruinne a déanfaí cás do triail is féidir tuine d'oraio sa n-éagóir. Is maic an ruid an righeas cun na h-éagóra san do sheacaint. Nuair iaraid an cime an aisge, pé ruid eile déanfaid an aisge déanfaid si righeas. D'féidir gur minic a déanfaid si níos mó 'na righeas. Dá n-iaraid an aisge ceart d'féidir gur minic a tabarfaid si an fírinne cun soluis agus go saorfaí an neamhiontad ó'n gcroic.

Pé 'r domhan é, bí an nós ann, agus do tuis ar sinnsear a tairde. Agus taisbeánan an sgéal so go raib an nós ana daingean, cómh daingean san ná raib ar cumas an rig féin an nós do brisead.

Taisbeánan an sgéal leis go raib neart do'n cime an aisge d'iaraid nuair a curfaí pionós air da lúga 'na é crocad. Ní le crocad a bí Mac Conglinne nuair iar sé an aisge ar Catal, ac le díbirt.

"Tabair aisge beag dom," ar seisean, "sar a n-imtígead." Ní dúbairt an rig leis glanad as a raibarc, mar a déarfaid sé dá mba ná bead bris ná ferom le n-a caint. Ní h-ead, ac bí an sgéal cómh dian, cómh contabartac san gur cuir an rig fios ar picán cun an sgéil a cur 'na cómairle. Bí 'fios as picán go raib ruid éigin ar aigne as Mac Conglinne nár tuis doinne eile. Bí 'fios aise go ndúbairt an cleasard go gcuirfead sé feucaint ar an rig fanmairt san diaid san deoc ar fead lae agus ofóce. Níor creid sé gur d'féidir é déanamh. Ac bí an cúroacta go léir

AS FEUCAINTE AR CÁTAL AS TABAIRT NA N-UBALL DO'N
 CLEASARDE, AGUS MURA MBÉAD GO BFEACADAR AN MÉTO
 SIN NÍ CREIDFROIS GO BFEADFAI A CUR FEUCAINTE AR CÁTAL
 É DÉANAMH. BÍ PICÁN AGUS AN CUIROEACTA OLLAMH AR DON
 RUTÓ A CREIDDEAMHAINTE NUAIR A CONACADAR AN MÉTO SIN.
 D'A BÍG SIN, CÓM LUAT AGUS D'IAR CÁTAL CÓMAIRLE
 PICÁN I TUAOB NA N-AISGE A BÍ AS AN MAC LÉIGINN 'A
 IARAD, TÚDAIRT PICÁN LÁITREAC AN AISGE TABAIRT DÓ.

"TABARPAR," ARSA CÁTAL. "CAO Í AN AISGE ATÁ
 UAIT?"

"SAR A N-INNSEAD AN AISGE, A RÍG," ARSA MAC CONG-
 LINNE, "CAITFEAD DEIMHNE FÁSCIL AIR GO BFAGAD Í."

"SEADAIR," ARSA CÁTAL. "CAO É AN DEIMHNE ATÁ
 UAIT?"

"AN DEIMHNE IS FEARR FÉADPARÓ A BEIT AS TUINE ;
 DO BRIATAR FLATA ANH," ARSA MAC CONGLINNE.

"MO BRIATAR FLATA ANH TUIT GO BFAIGIR AN AISGE
 CAO 'TÁ UAIT?" ARSA CÁTAL.

"D'EIRIG TOIRMEAS ARÉIR," ARSA MAC CONGLINNE,
 "TOIR MÉ FÉIN AGUS MUINTIR CORCAIGE, AGUS CUIREADAR
 GO LÉIR A MALLACT ORM, AGUS SINÉ FÉ NDEARA DOM AN
 RUTÓ SO A DÉINEAS ANSO ANOIS ORT-SA. NÍ'L AC DON NÍÓ
 AMHÁIN A SAORPARÓ MÉ Ó'N MALLACT SAN A CUIR MUINTIR
 CORCAIGE ORM. NÍ'L AC DON TUINE AMHÁIN AR BÍE
 D'FÉADPARÓ AN NÍÓ SIN A DÉANAM DOM. IS TUSA AN
 T-DON TUINE AMHÁIN SIN, A RÍG, AGUS ISÉ NÍÓ ATÁ AGAT LE
 DÉANAMH DOM 'NÁ TROSGAD DON OÍÓCE AMHÁIN LIOM CÚN
 DÉ, AGUS SINÍ AN AISGE ATÁ AGAM 'A IARADÓ ORT, A RÍG."

"TROSGAD DON OÍÓCE AMHÁIN TUIT!" ARSA CÁTAL.
 "AIRIÚ, A MÍC LÉIGINN, TAOI'N TÁ AR BUILE! CONUS
 FÉADPARÓ A LEITÉRO SIN D' AISGE 'IARADÓ ORM! IAR RUTÓ
 ÉIGIN EILE. IAR DON RUTÓ EILE IS MAIT LEAT."

"NÍ DÉANPARÓ DON RUTÓ EILE DON CAIRDE DOM, A RÍG.

Ní saorfao don nío eile mé ó'n mallact a cuireao i gCorcaig orm, ac riú Caisil do déanamh trosgaio don oíóce liom cun Dé."

"Iar ruid éigin eile, a mhic léiginn," arsa Catal. "Dó a' gac lios sa Mumhain duit, agus uinge d'ór as gac tig, agus brat as gac cill, agus maor 'gá mbailiugao duit, agus ceao suíóce cun bíó duit am' cuibreadan féin an fáro a béir an bailiugao d'a déanamh. Agus dar mo deórot!" arsa Catal, "dó mbéao orm saróbreas na Mumhain go léir a tabairt duit, b'féarr liom é déanamh 'ná beir don oíóce amháin gan biaó."

"Dar mo deórot," arsa Mac Conglinne, "dó tucgá dom a bfuil i leat miosa nuadac ní glacfaínn é. Mar ní déanfao sé don bláire cairde dom. Níl ac an t-aon nío amháin a déanfaio cairde dom, tusa do déanamh trosgaio don oíóce liom cun Dé. Tá do briatar flata agam cuige sin, agus ní féidir do riú Caisil a briatar flata do briseao. Ac gan san d'áireamh i n-aon cor, a árogaistiois agus a riú-féinníde córpa, tá so agam le h-innsint duit. Níl suim agam i saróbreas an tsaoaíl seo. Níl mo mian ac i neamh, agus i n-easna agus ins na gnócaí a seólan an tuine ar leas a anama, agus fós tá m'anam damanta, agus raíao go h-ifrean gan cric gan fórcéan mura ndéinir-se, a riú Caisil, mé saoraó ó'n mallact so a cuir muintir Corcaige orm!"

"Seadair an aise," arsa Catal, "ó tá an sgéal cómh cruao sin. Ac tá aon ruid amháin deimnígteac. Níor tugaó riamh, agus ní tabarfar go deó, aise is deacara tabairt 'ná an aise sin acá iarta agat-sa orm-sa, a mhic léiginn."

Do trois Catal an oíóce sin, agus do trois Mac Conglinne féin, agus cuir sé feúaint ar an uile

tuine a bí i dtíis pícadán an oíóce sin an crosstáð céatona déanadh. Níor latháladh don dlúire bíó i n-aon cor isteach sa tíis. Níor leis Mac Conglinne don dlúire bíó isteach ann. Níor gádh dó pumh trioblóiríe cur air féin cun an bíó a coimeád amach. Dó leat an sgeál ar furo na curdeachtan go léir go raib an rís as déanadh crosstáð an oíóce sin. Bí a leicéirí sin d'ionghnadh ortá go léir, agus a leicéirí sin d'ádas ortá, níor fan don dúil i mbiaid as doimne acu. Níor measadair go raib an tuine sin beó d'féadfaid a cur feuchaint ar Cútal fanhaint oíóce gan biaid. Nuair a fuaradair go raib an cleasairíe iasácta go tar éis a cur feuchaint air é déanadh, táinig a leicéirí sin d'uraim acu do'n cleasairíe go rabadair go léir ollamh ar pé ruid a déarfaid sé leó a déanadh. Dá n-abrad sé leó crosstáð déanadh go ceann seachtaine déanfais é. Ac, i dtreó ná beadh don daogal go dtiocfaid don biaid isteach, do dhún Mac Conglinne féin an tíis, agus sin sé i dtulg a bí i leat caoid an doruis, i dtreó nár d'féidir d'aoimne an doruis d'osgailt a gan fíos dó.

Amach i ndeire na h-oíóce d'éirig fear an tíse, pícadán mac Maoile finne.

"Cao cúige duit eirige cómh móc, a rís?" arsa Mac Conglinne.

"Cun bíó a cur i dtreó dos na slógaid seo," arsa pícadán, "agus go deimhin ní h-anois is ceart a beit 'gá déanadh san. Ba éirte an biaid beit ollamh ó indé."

"Bíod foróne agat, a rís," arsa Mac Conglinne.

"Tá an oíóce caitte againn go léir as déanadh crosstáð. Nuair a caittear oíóce as déanadh crosstáid, seanamóin an céad ruid is ceart a déanadh ar maidin."

D'imicig pícadán a coollad airis, agus do dhún Mac Conglinne sa tulg airis agus níor coruig doimne eile

go dtáinig am eirigte. D'eirig Mac Conglinne ansan agus d'osgail sé an doras. Do níos sé a láma agus a aghar, agus tug sé a saltair leis as a mála leabhar, agus do cruinnig sé a raib de daoine sa tís agus crom sé ar seanamóin a tabairt dóib. Bí sé cón mait cun na seanamóna agus bí sé cun na gcleas. Seo mar dteir an seana leabhar :—

“Isead domhuigto luic seanacuis agus seanóiri agus leabair Corcaige ná raib domne láitreach, d'uasal ná d'iseal, ag éisteacht leis an seanamóin a tug an mac léiginn uat, nár síl trí freasa deór an faro a bí an tseanamóin ar siúdal.”

Nuair a bí an tseanamóin críochnuigte do déinead úrnuigte breagta, fada ; úrnuigte do'n rís, 'gá iararó ar Óia saogal fada tabairt dó agus an rat do cur ar an Mumhain ar fearó a réime ; úrnuigte ar son na gcrióc, 'gá iararó ar Óia an talam a déanamh cortamail ; úrnuigte ar son na ndaoine, 'gá iararó ar Óia iad do cur ar a leas i tcaob anama agus cuirp ; úrnuigte ar son na cúige go léir, 'gá iararó ar Óia síc agus caradhas do cur ameach na ndaoine sa baile, agus cosg do cur le gac namharo iasacta a déad ar tí don cur isteach a déanamh orta. Do déinead gac don tsagas úrnuigte, mar sin, mar ba gnát a déanamh i ndiais gac seanamóna.

Nuair a bí an tseanamóin agus na h-úrnuigte críochnuigte cuaró Mac Conglinne cun cainte leis an rís. D'úmluis sé do'n rís, agus ansan do labair sé :—

“Tánas, a rís,” ar seisean, “cun burdeacais a gabáil leat mar seall ar an ngníomh mór a déinis dom aréir agus cun a fiapraige conus atácar ansan inoiu.”

"Dar mo d'ebrot," arsa Catal, "ní rabhtas riath níos measa, agus ní béirfead go bráic."

"Is ró beas an iongnadó tú beit go h-olc, a rí," arsa Mac Conglinne. "Tá deamhan istig do' goile le trí leat bliaganaib' anois agus é ag déanamh an uile sahas díobhála duit, a' d' milleadó agus a' d' mótuadó ar gac don tsahas cuma. Is ró beas an iongnadó, a rí, an sgéal a beit go h-olc agat. Ac feuc, a rí. Seo rud atá iongantac go leór. I n-aimhdeoin an deamhain atá istig do' goile d'fanaís oíóce gan biaó cun duine boct gan airt mar mise do saoradó ó díobháil anama. Da mhór an gníom é. Da ríoga an gníom é. Ac do déinis é, a rí. Agus feuc. I scaiteam na trí leat bliagán níos déinis oiread an méid sin do rí Caisil!"

"Cad é an fuadar é seo anois fút, a mhic léisinn? Nó cad cuise go bfuilir?" arsa Catal.

"An gníom a déinis, a rí, ar maite le duine cómh suarac liom-sa ba cóir go ndéanfa é ar maite le duine cómh ríoga le rí Caisil, agus ar maite leis an Mumhain, agus ar maite le h-Éirinn go léir. Déin an gníom uasal, a rí. Do troisgis aréir ar mo son-sa. Troisg anocht agus troisgfeam go léir i n-donfeacht leat, 'gá iaraid ar Dia cabair a cabairt duit agus tú cabairt saor ó'n ndorac níos atá ag imirt ort, a' d' milleadó féin agus ag milleadó do rígeacta agus ag milleadó do maiteasa."

"Ná h-abair é, a mhic léisinn, ná h-abair é!" arsa Catal. "Bí an oíóce aréir dian, ac ba seacht ndéine déad an oíóce anocht."

"Ná h-abair-se sin, a rí," arsa Mac Conglinne, "ac déin an rud is gnác le rí Caisil a déanamh."

"Cad é an rud é sin?" arsa Catal.

"Isé an gníomh calma is gnát le rí Shaisil a déanamh agus ní h-é an gníomh meacta," arsa Mac Conglinne. "Troisgfir an oíche seo cun Dé, a rí," ar seisean. "Dá méid an fulaig iseaó is mó an calmaect. Agus b'féidir go dtabairfadh Dia an buaó duit ar an namhao seo atá ag déanamh an toirmisg go léir ort. Cae croda i n-aghaid do namhao iseaó an trosgaó so a déanfaid anocht. Níor airigeas riamh fós sur staon rí Shaisil ó cae a tabairt do namhao, pé neart a bhead sa namhao ná pé cruadotan a bhead sa cae. Nuair a geibead sé an buaó sa cae ní bíod cuimne aige ar an scrudotan."

D'feuc Catal ar Mac Conglinne.

"Is iongantac an duine tú!" ar seisean. "Is fíor do caint. Nuair a geibtear an buaó ní bíod cuimne ar cruadotan an cata. Má troisim an oíche seo is dóic liom sur b'é mo bás a tiocfaid Dé."

"Is minic a tugais aghaid ar an mbás, a rí," arsa Mac Conglinne, "agus níor airigeas riamh sur déinis Dé ac neamhíod."

"Tá aghat, a mhic léinn!" arsa Catal. "Tá an t-ocras a'm stollaó agus a'm stracaó istig ionam ac bíod aige, fuilingeodaimís é."

CAIBIDÍOL A DEIC.

DO troisg Catal an oíche sin, agus do troisg a teaghlac agus teaghlac píicáin, agus Mac Conglinne féin, agus an uile duine d'a raib sa tóin. Do tóin Mac Conglinne an tigh fé mar a déin sé an oíche roim ré é, agus do luis sé féin sa tuis ag ursain an doruis i dtreo nár féad domne dul amac ná teacht isteach i scaiteam na h-oíche, agus ná raib don daogal go dtadairfai biaó ná deoc isteach sa tigh a san fíor dó.

Nuair a fuair píicán agus a raib láitreach go raib Catal ag déanamh an trosgair an tarna h-oíche is deas 'ná go raib sórt eagla ag teacht ortha roimis an bfeair iasacta, bíodar ag faire ar an uile cor a cuiread sé dé, agus don órougao a tugad sé uairt déinrois ruo air láitreach san a fiapraige dé cao curge é. Bíodar i gcás aise gur cúisge déanfaróis ruo air 'ná mar a déanfaróis ar Catal féin.

O'eirig Mac Conglinne i noeire na h-oíche agus glairó sé ar píicán.

"An bfuil píicán 'na coollao?" ar seisean.

"Am briatar, a mhic léiginn, ná fuil," arsa píicán.

"Ní'l don fonn coollata orm. An faro a béró Catal mar atá sé ní féidir do píicán coollao déanamh. An faro a béró Catal mar atá sé ní déanfaró-sa coollao ná suan, soilbreas ná suairceas, sean ná gáire, a mhic léiginn."

"Eirig, a rí," arsa Mac Conglinne, "agus tabair cugam ceatramhao bagáin agus ceatramhao mairtfeola agus ceatramhao muilc, de'n féoil is

fearr atá sa tóin agat. Agus tabair cuşam raint meala 'na críatraid, agus raint salamn, salann sasanac, ar pláta airgid shil. Agus tabair cuşam ceitre beara fada, glana, seala, finncuill."

Do tugadh cuise an feoil, agus an mhíl, agus an salann ar an méis airgid, agus na ceitre beara. Do tugadh cuise níos mó de'n feoil 'nár mar a t'iar sé. O'imeis sé ansan, agus iad go leir ag faire air, agus sócrúis sé spala mór feola ar gac bior des na ceitre bearaib. Ansan do cuir sé aprún breag seil lin-eadais uime agus nota leatán anuas ar mhullac an cinn air féin. Ansan t'aduis sé teme breag t'fuinnseóis tirm, teme mór go raib ceitre t'óirse teite seala uirtí, san deatac ná ceo ná spréaca ag teact asta, ac solus glan agus teas. Cuir sé bior, agus a spala feola air, ar aghaidh gac doruis des na ceitre t'óirsib sin, agus an fad a bí an feoil t'á róstaó bí sé ag ruit ó bior go bior, 'gá scasaó, agus ag cimilt na meala agus an tsalamn de'n feoil, agus ag tabairt an uile ságas aireadais di i ttreo go ndéanfaí an róstaó sa ceart. Déin sé an gnó cóim maic san nár tuit cun tailm oiread de súglac na spalaí feola san "agus dácpaó critir coimle, ac pé súglac a bí ionta gur istead 'n-a lár féin a cuaidh sé." Sin mar adair an seana leabhar.

Nuair a bí an feoil ollam le tógaint ó'n tteine do labair Mac Conglinne :—

"Téada agus réiteada dom!" ar seisean.

Do tugadh cuise iad; oiread téadaca agus slabraí agus ceangalacaó patac.

Tug Mac Conglinne cogar do picán. T'feuc picán 'na timpal. Bailis na fir ba treise ar an tó teaglac, teaglac picáin agus teaglac cátail. Cua-

DAR ISTEAÐ MAR A RAIB AN RÍG. BÍ SÉ I NOEIRE AN ANAMA LEIS AN OCRAS, NÓ GEALL LEIS. BÍ AN NEART IMTIGTE AS. DO RUGADAR AIR AGUS CEANGALADAR É DE TAOBH AN TÍGE LEIS NA TÉADAIB AGUS LEIS NA SLABRAIB. NÍOR CUIR SÉ 'NA SGOINNIB PUINN. BÍ SÉ RÓ LAG. NUAIR A BÍ SÉ CEANGAILTE ACU CÁINIS MAC CONGLINNE 'NA NODAIÐ, AGUS NÍOR FÁS SÉ CEANGAL SAN CÁSTÁIL NÁ SNAIOM SAN FEUCÁINT, AGUS BÍ SÉ TAMALL MAIT, LE DACÁNAIB AGUS LE CORÁNAIB AGUS LE DINGTIB, AG CUR SÁC CEANGAIL AGUS SÁC SNAIOME Ó DAOGAL SGAOILTE.

NUAIR A BÍ AN MÉRO SIN DÉANTA AIGE AGUS A AIGNE SÁSTA NÁ RAIB AON DAOGAL SO DFEÁDFAÐ CATAL COS NÁ LÁIM LEIS DO SGUR Ó SNA CEANGALAIB A BÍ AIR, PÉ COR A TABARFAÐ SÉ DÓ FÉIN, NÁ PÉ UNFAIRT A DÉANFAÐ SÉ, NÁ PÉ BUILE FEIRGE TIOCPAÐ AIR, CÁINIS SÉ AGUS DO RUG SÉ LEIS ISTEAÐ NA BEARA AGUS AN FEÓIL ORTA, AGUS CUIR SÉ AR DÓRO IAD I N-AICE CÁTÁIL.

DO LABAIR SÉ LE SAGART A BÍ ANN AGUS DÚDBAIRT SÉ LEIS FANNAINT AR AN DTAOBH AMUIC DE'N DORUS I DTEAD SO DFEÁDFAI GLAOÐAC AIR DÁ MBÉAD AON DEABRAMH BÁIS AG TEACHT AR AN RÍG.

NUAIR A CONAIC CATAL AN FEÓIL, AGUS NUAIR A CUARÓ A DALAIT FAOI, D'EIRIG AN BUILE OCRAIS ISTIG 'NA GOILE. DAIN SÉ CÚPLA UNFAIRT AS FÉIN, AC NÍ RAIB AON MAIT DÓ ANN. BÍ NA CEANGALACA RÓ DAINGEAN. D'FAN SÉ SOCAIR. CEAP SÉ, NÍO NÁR D'IONGNAD, SUR D'AMLAIRÓ A BÍ AN MAC LÉIGINN CUN NA FEÓLA TABAIRT LE N-ITE DÓ Ó LÁIM. DO SUIG MAC CONGLINNE LE N-AIS AN DÚIRO. DAIN SÉ A SGIAN AS A ÉRIOS. D'É GNÁS NA N-AIMSIRE SIN, NUAIR A TÉRDEAD DUINE CUN DINNÉIR SO TIG DUINE EILE, SO MBÍOD A SGIAN FÉIN AG SÁC AOINNE. D'IREAD MAR IS GNÁC ANOIS SO MBÍON A PÍOPA FÉIN AG SÁC AOINNE. DAIN MAC CONGLINNE A SGIAN AS A ÉRIOS. DO

GEARR SÉ GREIM DE'N FEÓIL DE'N PÍOSA BA GIORRA DÓ. DO CUM SÉ AN GREIM FEÓLA SA MÍL A BÍ AR AN MBÓRTO. DO SÍN SÉ AN GREIM FEÓLA CÚN BÉIL CÁTAL. DO LEAT CÁTAL A BÉAL. LE N-A LINN SÍN DO SNAP MAC CONGLINNE CUIGE AN GREIM FEÓLA AGUS CUIR SÉ 'NA BÉAL FÉIN É AGUS D'IT SÉ É, AGUS É FÉIN AGUS CÁTAL AS FEUCAINC TOIR AN DÁ SÚIL AR A CÉILE.

"DROSTUIG! DROSTUIG, AGUS TABAIR DÚINN AN BIAO, A MÍC LÉIGINN!" ARSA CÁTAL.

"DÉANFAD, A RÍG," ARSA MAC CONGLINNE.

GEARR SÉ ANUAS GREIM EILE DE'N FEÓIL AGUS DÉIN SÉ AN RUD CÉADNA. CUIR SÉ AN GREIM CÚN BÉIL CÁTAL, AGUS ANSAN DO SNAP SÉ CUIGE É. AGUS CUIR SÉ 'N-A BÉAL FÉIN É, AGUS CÓGAIN SÉ AR A SUAINNEAS É AGUS É AS FEUCAINC AR CÁTAL, AGUS AN DÁ SÚIL I RÍOCT LÉIMC AMAIC A' CEANN CÁTAL LE N-AIRC AGUS LE BUILE OCRAIS.

COMÁIN MAC CONGLINNE LEIS AR AN SCUMA SAN AS ITE, AGUS AS CUR GAC GREAMA CÚN BÉIL CÁTAL SAR A SCUIREATÓ SÉ 'N-A BÉAL FÉIN É.

"CAT É AN FARO A CEAPAN TÚ LEANHAINC DE'N CLEAS SAN, A MÍC LÉIGINN?" ARSA CÁTAL.

"NÍ LEANFAD DÉ, A RÍG," ARSA MAC CONGLINNE, "AC GO DTÍ GO MBÉRÓ AN MÉRO SEO FEÓLA ITTE AGAM. NÍ'L DON TEÓRA LE N-A DFEUIL D'FEÓIL MAIC ITTE AGAT-SA LE BLIAGAIN GO LEIT. AN MÉRO ATÁ ANSO ANOIS TÁ SÉ DEAS MO DÓICIN AGAM FÉIN, AGUS IS MISE A D'ÍOSPARD É, AGUS DÉANFAD SÉ 'BIAO Ó DEOLAIB 'DUIC-SE."

DO DÚIR CÁTAL AGUS DO DÉIC SÉ. DO GLAORÓ SÉ AR AN MUINCIR A BÍ AMUIC, AGUS DÚBDAIRC SÉ LEÓ TEACT AGUS AN MAC LÉIGINN SEO CÓGAINC AS A RAÓARC AGUS É CUR CÚN BÁIS. NÍOR LEIGEADAR ORCA, AMTAC, SUR AIRIGEADAR É.

“ ‘Seadh, a rí, ” arsa Mac Conglinne, “ an fadó a bheir mé agus ite na feola so tá sé comh maic againn san beir tóimhaim. Do taisbeánaíocht aising iongantach dóm-sa aréir. Airisim gur fear an tuisgionach tusa cun briog aisinge do breithniúgha agus do nochtadh. ‘Neospaíocht an aisinge duit-se anois, agus déanfaíocht-se brí na h-aisinge do nochtadh dom.”

“ ‘Dáir mo d’ebroí, ” arsa Catal, “ ac pé tuisgint atá agam i n-aisingib, ná pé duine go ndéanfaíocht brí aisinge do nochtadh dó, ní déanfaíocht duit-se é, a cladó-aire d’roíocht mhínte! ”

“ Agus seallaim-se agus deimhísim duit-se, a rí, ” arsa Mac Conglinne, “ pé ‘cu déanfaíocht an aisinge do breithniúgha nó ná déanfaíocht, go scaitfir éisteach léi, mar ‘neospaíocht duit anso at’ lácair i an fadó a bheir agus ite na feola so agus agus cur gach greama d’i cun do bheir-se mar spriocadh ar do tuisgint.”

Ansan do érom Mac Conglinne ar an aising a d’innisint, agus i n-aghaid gach trí nó ceathair d’focalaib d’á ndeireadh sé cuireadh sé greim feola cun bheir an rí agus ansan isteach ‘na béal féin.

Nuair airis an mhínteir a b’ ar an t-aghaid amuic de’n vorus Mac Conglinne ‘gá ráí go raib sé cun na h-aisinge d’innisint do Catal cosnuighéadair ar sheamnuighaíocht isteach ‘na nduine ‘s ‘na nduine. Táinig an sagart isteach, agus giolla an tsagart. Seómra breag mór ab eadh an seómra. B’i cinteán breag pairsing i gceann d’é, agus teine maic sa cinteán, agus coire mór feola ar an t-éine.

Cosnuig Mac Conglinne ar an aising a d’innisint.

CAIBIDÍOL A h-AONDEUS.

"An oíóce fé deire, a Catail," arsa Mac Conglinne, "bíosa am' luíge i leabairí cluthar fé éadaigibí geala glana, ar toct cluth-éan a bí go bog agus go mín agus go compórtaic, áro fé m'ceann agus íseal fé m'cosaibí, agus san oiread barra do lúroin o'don rud i bfuirm cnapóige le fágáil ann, ó chaisce go chaisce ná ó ceann go cois. Bíos tuirseac tnditte nuair a síneas ar an leabairí áluinn sin, agus ní fada bíos sinse uirtí nuair a bíos am' coitlaí go sám. Tráe éigin sa n-oíóce do dúisigeat as mo coitlaí mé. O'airigeas an gút, fé mar a labairtí tuine liom. Níor cuireas don tsuim sa gút. Bíos ró seasgair, agus ró compórtaí. Bí an tsáimhirigeat ró trom orm, agus an iomaí d'úil sa coitlaí agam. Do labair an gút airís liom.

"Seacain! Seacain! a mhic léiginn," arsa 'n gút. 'Cugat an t-anaitre! Bactar sa n-anaitre tú mura dtugas airé duit féin!'

"O'feudas sa creó 'nar labair an gút. Conac an tuine 'na seasam ar m'agairí amac. Bí an lá ag breacat, dar liom.

"'Móra duit,' ar seisean liom.

"'Móra duit-se,' arsa mise leis.

"'Is aic an tuine tú,' ar seisean. 'Cugas foláram duit go mbactar sa n-anaitre tú mura dtugad airé duit féin, agus ní'l bláire suime agat o'd cur sa bfoláram. O'féoir, dá mbeirfead le bactat i n-aon cor nár o'fearr leat cuma 'na mbactar tú 'na tú bactat sa n-anaitre. Ac cugas-sa an foláram duit mar is cuige

a tánas cugat. Anois má báitítear tú sa n-anaítre bíod ort féin.'

" 'Ní dóic liom,' arsa mise leis, 'sur baogal dom mé bátao i n-anaítre. Bíon a leitéro sin de tarte orm nuair a éim anaítre, isé mo tuairim, um an dtaca 'na mbéaó mo dóitín ólta agam dé, ná béaó oireaó am' diais dé agus a bátpaó luc.'

" 'Ní n-aon maic beic leat, a mhic léisinn,' ar seisean liom. 'Tá an iomaó dúil sa n-anaítre agat.'

" 'Is cruaidh an cás é!' arsa mise leis.

" 'Conus san?' ar seisean.

" 'Neósfaó-sa san uuit,' arsa mise. 'Ní feaóar cá dtáinís, ná cá bfuil do triall, ná cá raíao féin ar do lorg má bíon ruo agam le fiafraíse díot.'

" 'Tabarfaó-sa uuit an t-eólus san go cruinn,' ar seisean. 'Níl agat ac an t-eólus a coimeádo go cruinn do' ceann nuair a tabarfaó uuit é, agus ní béró bac ort teacht cun camte liom pé uair is maic leat é. Iteacáin, nac lán na beilte, is ainim dóm-sa, agus i sío mórbíó a bím am' cónnuige, agus is ó'n aic sin a tánas cugat-sa anois cun a ráo leat tú féin a seacaint ar an anaítre nó go mbátpaí ann tú. Ac measaim sur siúbal agus aistear atá déanta agam. Béaó sé cóm maic agam foláram a tabairt do'n luicín i féin a seacaint ar pic an uaictair sar a mbátpaí sa n-uaictar i.'

" 'Má's iteacáin is ainim uuit,' arsa mise, 'agus má's lán na beilte b'ainim do t'atair, agus má's ó sío mórbíó a táinís anois, measaim nac foláir nó go bfuil tuairisgí móra agat, agus cuntas agus fios agéil, ó talam an úio. An bfuil san agat?'

" 'Tá san agam san aithreas,' ar seisean, 'ac is ró beas an tairbe uuit-se sin.'

“ ‘Airíú,’ arsa mise leis, ‘cao a déarfá gur ró
beag an cairde dóm-sa é! Tá a lán siúbalta agam i
scaiteamh mo saogail a d’iaraíó mo cúro léiginn a
crúinniúsaó dom féin. Am’ siúbaltaíó go léir níor
baineaó an t-ocras ná an t-art riamh fós díom i sgeart.
Agus siné tusa ’gá ráó liom anois dá dtugta eólus
dom cun tailim an bíó ná béaó don cairde dom ann.
Ní tuigim do caint, a mhic lán na Beilte.’ ”

“ ‘Ní deacair mo caint a tuigint,’ ar seisean.
‘Feúc an builgín beag san ort! Níor gníomh muin-
tearta dóm-sa fíos sgéil a tabairt duit-se ar na
biaódaíó móra atá i dtalamh an bíó, mar nuair a
ragfaó ann ní féadfaó puinn de’n biaó a d’íte, mar ní’l
don tslig agat dó. Ansan béaó an sgéal níos measa
agat ’ná mar a bí riamh, na biaóda móra ós cómhair do
súl agus gan ar do cumas iáó d’íte.’ ”

(Nuair a bí Mac Conglinne ag ráó na b’focal san
cúir sé greim breag mór méit de’n feóil cun béil
Catail, agus ansan do snap sé cúige é agus cúir sé
’na déal féin isteaó é, agus cozan sé é go réió, ag
breitniúsaó a blais, agus do leis sé siar é, agus do
súraic sé a déal ’na diais. “Dár fiaó!” arsa gac
duine a bí láitreaó, i n’aigne féin, “ac is maic an
bail ort an rig beit ceangailte!”)

“ ‘Cao é an méro nár mór a beit am’ belg, le
t’toil,’ arsa mise leis, ‘i dtreoó go b’féadfaínn mé
féin a sásam ar na biaódaíó móra san?’ ”

“ ‘Níor mór duit cúig duirn a beit ann agat, ar
gac don tslig; cúig duirn ar fadó agus cúig duirn ar
leiteaó agus cúig duirn ar doimneas; é beit cómh-
leactán ceitirocáir agat, i dtreoó go b’féadfaó seact
mbéile d’íte d’aon béile, agus dóicín naonbair de
d’óro-sa i ngac béile acu, agus seact n’eoóla d’ól i

n-aon uis, agus doicim naonbair de v'sóro i n'gac uis
des na seacht n'oeóca san.'

" 'Ocón! ' arsa mise, ' cao a déanfar! Tá an
tonas ar fao anois orm. Níl an bols san agham-sa
ná i n-aon giorraect dó. Do sgoilfeadh orm sar a
mbéadh leat oireadh an méid sin itte ná ólta agham.
Agus feuc, tá buile ocrais tagaithe orm ó beit ag
éisteact leat! Tá doicim an duilg sin a tóbrais
v'ocras orm, agus níl an bols agham cun an
ocras do sásam. Is cruaidh an cás é, a mhic lán na
beilte. V'féidir le t'coil, ó cuiris an t-ocras orm
le v' caint, go ttabarfa comhairle dom ar cao ab
fearra dom a déanamh cun an ocrais a daint díom.'

" 'Tabarfao-sa an comhairle sin duit, a fíor doict,'
ar seisean. 'Eirig go dtí Dísert an fácléasa.'

" 'Cao é an ghnó déad ansan agham?' arsa mise.
'Níl don easba sláinte orm. Ocras is eadh atá orm.
Ní liaig ná doctúir atá uaim, ac biaid agus deoc.'

" 'Ó,' ar seisean, 'nac neamhforóneac an tuine
boct tú! Ná feadfa fannhaint agus éisteact liom go
dtí go mbéadh deire ráirte agham! Eirig go dtí Dísert
an fácléasa. Bainfead an t-ocras díot sa n-áit sin
cóm maic agus dá mbéadh an bols mór úo ort.
Seadair ann lán do croíde de'n uile ságas bíd agus
uige v'da feadbas, biaid bog brioghar milis foláin, a
déanfar t'fiacala cómh geal cómh glan cómh liomta le
fiacalaib con, agus ná cuirfí masmus ort dá mberó-
fed 'gá v'ite ar feadh seachtaine san stad, agus deoc
breag láidir meórac meanamnac meisgeanail, a
bainfí na cosa uait ac ná goillfí coitíde ar do
ceann, deoc ná cuirfí teinneas cinn ort ná teinneas
croíde, ná coilic ná dactac ná diacair, ac v'fágaró
coitíde tú go suairc agus go sulthar agus go súrac.

“ ‘Cuirfead sa mé fé comairce na n-uasal san anois?’ arsa mise leis.”

“ ‘Ó!’ arsa mise, ‘stiúruijs mé cun na h-áite sin.’”

“ ‘Stiúróca,’ ar seisean. ‘Isé céad ruid atá agat le déanamh ná tú féin a cur fé comairce na n-uasal a daineán le Talamh an Uíro, i dtreo ná bátpaí tú sa n-anaítre. Ansan caitefir aire maic a tábairt duit féin agus gan dul amú’ ar an slig.’”

“ ‘Agus cé h-íad na n-uaisle nac foláir dom dul fé n-a scomairce?’ arsa mise.”

“ ‘Tá,’ ar seisean, ‘Annleisge, mac Saille Sleamhaine, agus Ciste mac Cruicneactan, agus Mairtfeoil mac Tobáin, agus Grut an Cúil Buidé, agus Soile mac Sgórnaíjs nár staon riam ó cosad ná ó mór cataib bíó. An fadó a béró tú fé comairce na n-uasal san ní baogal duit cófoce tú dácaó sa n-anaítre.’”

“ ‘An gcurfa-sa mé fé comairce na n-uasal san anois?’ arsa mise leis.”

“ ‘Cuirfead ceana,’ ar seisean.”

“ ‘Ansan do cuir sé mé fé comairce na n-uasal úo.’”

“ ‘Annleisge mac Saille Sleamhaine go sconsanaró tú!’ ar seisean. ‘Agus Ciste mac Cruicneactan go noéinró díon duit! Mairtfeoil mac Tobáin go dtugaró misneac duit! Grut an Cúil Buidé go dtugaró lán déil duit! Soile mac Sgórnaíjs go dtugaró slogaó duit! Imtíjs ort anois,’ ar seisean, ‘agus ná h-eiríjs amú’ ar an slig.’”

(Nuair a bí Mac Conglinne ag ráó na bfochal “Soile mac Sgórnaíjs go dtugaró slogaó duit,” cuir sé greim ana méit cun déil cátail agus snap sé siar uaró airís é. Do leat Catal a déal nuair a conaic sé an greim feóla ag teact. Nuair as napaó uaró airís

an tSreim, agus é nac mór 'na béal aige, do h-airigeaí
ins gac don páirt de'n tóin an buille a buail a béal
uaictair agus a béal iactair ar a céile, agus gan
eatarra ac an folamhas.)

" 'Imtigh ort, a mic léiginn,' ar seisean, 'go Talamh
an Uíó; go feoil úr; go feoil shuirt; go sóg; go
rósta; go caoirfeoil; go laoisfeoil; go h-anaitre
mairt; go leite leathnaicta; go saille seana bagúin;
go cabáiste seal; go meacain; go h-inniúin; go
cáiréadaí; go srut; go meab; go h-úr-maotol; go
h-ubla cúmrta; go h-eitne cnó; go spiúndáin boga;
go súga craob; go súga talman; go síliní a cuirfí
uisge fé t'fiacalaib; go cornaib lán le folamhas;
go cornaib folamha le líona agus le folamhas airis.
Gluais!' ar seisean. 'Má imtighen tú láitreac
agus gan don aimsir a cailleadhaint, béró tú ann an
lá a béró an tábairt amac mór acu. Cíofir an rí
féin 'na surde 'na cátaoir ríoga, a déinead do fadó
o'asnaróeadaib na bfiad a mairb sé féin agus é ag
fiadac ar sléibitib mórbíob. Cíofir 'na surde ar gac
taob de an beirt uasal, an dá Ríoire Luan. Cíofir na
h-uaisle go léir ann, agus a drac seal blonaise ar
gac uasal acu, agus a cláirdeam fada díreac, de seir
caora, 'na lámh aige, agus a ciste aráin cruicneactan
mar sgiat sa lámh eile aige. Cíofir an áit go léir
lán o'uaislib agus de daoine, agus de'n uile sagas
uío agus díge o'd feabhas agus o'd foláine agus o'd
bríogmaire. Gluais agus bí i n-am!'

" 'Gluiséad ceana,' arsa mise, 'ac mis an méro seo
dom, a mic lán na beilte,' arsa mise, 'ó innis gac don
rud eile dom. Cé 'cu de taoiseadaib tuat uío, seacas
a céile, gur fearra dom beic fé n-a scomairce cun mé
cosaint ar conntaib móra anaitre mairt?'

“ ‘Díod do seasam,’ ar seisean, ‘ar na blonagaid agus ar na maotalaid.’

“ ‘Tá go maíe,’ arsa mise, agus siúd cun siúbaíl mé.

“ Cuireas an talam díom le misneac croíde agus le fuinneam cos, ar mo cromaruadar, mo ceann fúm agus mo dá slinneán anáirde, mo balcuisí trusáilte, agus ceó agus branar o’d steallad de m’sálaib. Níor iompurfeas i leit taoib ó claid ná ó oig ná ó cnocán fraois, ac dul do léim tar gac claid, agus do truslóis tar gac oig, agus do poc-léimneac fíad tar na gleanntaib fraois, agus tar na cnocánaib maola aicinn gaebealaig, agus tar gac gaorta agus móinteán aerae, féarmar, féiteac, agus tar gac caol-srut, glaise nó géar-abáinn, go dtí gur tosnuifeas ar an mbalaít breag fágail ar an nsgaoit. Do stadas ansan agus do súgas an gaoit isteaé am’ sróin agus am’ béal, agus siar am’ craos agus am’ éliad. Oá bfeadainn é ní leigfinn o’don leóitne de’n gaoit sin gabáil torm, ar mo éli ná ar mo deis, ac is isteaé am’ béal a caitefead sí go léir dul! Oar liom ba mór go léir an truaé agus an scrupal an gaoit breag cúmrta saibhir sin a beit ag imteaé torm ar gac taoib díom agus an gao cóm cruaid agam féin léi, bí an t-aire agus an galar ocrais cóm dian san orm.

“ Tánas de druim cnocáin. Conac an faraige ar m’agard amac. Faraige leamnaéta b’eao i. Bí báo beag ana deas i n-aice an puirt. Cuadhas isteaé sa báo. De súglac mairtfeola a bí an báo, déanta agus é clúdaite lasmuic le geir, cun an leamnaéta coimead amac, sar a’ mbátfai an báo. Bí oá asna móra seana tuirc mar oá bata rátha ann. Do rugas ar an oá asna, agus cromas ar an mbáo do cómaint trío an

leamhnaíocht, sa t-reo 'na n-óidhrad liom 'Dísert an fáctléasa do beit. Agus gluaisceáit dom bí an talamh tirim ar taobh ólom agus an faraise osgailte ar an taobh eile ólom. Conac, agus mé agus cur na slíge ólom, na h-aibhní agus teacá isteach sa bfaraise, ó'n dtalamh tirim. Aibhní beórac, aibhní fionn, aibhní leanna, aibhní méada, aibhní anaitre, aibhní leamhnaíocht, agus an caise a bíod ó gac abainn óid do beiread sé mo baidín tamall maic amac sa bfaraise an fadó a binn agus gabáil cairis. Ac o'fhillinn isteach airís nuair a bíod an caise curta ólom agus.

"Comáineas liom ar an gcuma san go dtánas i raóarc an 'Díserta, 'D'aicnígeas an tóin mar do tugad a comártaí dom.

"Do tuis an fáctlaig féin go rabas agus teacá. Glaoir sé cuige ar a mhuintir.

"'Caicfró sib feúcaint cugaib féin go cruinn agus go h-aireac anocht, a mhuintir,' ar seisean. 'Tá dume agus teacá anso anocht agus ní foláir doaid sib féin a seacaint air. Dume iseac é go bfuil eolus iacúasac aige, agus éirim aigne, agus neart filíreacá, agus ruit cainte, agus coctrom focal. Tá sé oilte ar gac sóro ealaídan, agus go mór mór ar gac nio a dainean le ceól agus le guthuigeacá agus le h-aíneas cliararóeacá. 'D'a éagmais sin tá sé nímneac, teasaróe, troc mhotalac, cartmar, ocrac, neamforóneac, agus mura b'priotáltar cun a coile é, agus i n-am, sa teaglac 'na dtéirdean sé, tugan sé agadó déil ar mhuintir an teaglaig sin agus ní fearróe iad é an cúro eile o'a saogal. Ac má priotáltar cun a coile é tugan sé molaó dóib a mairean i mbéalaib doime an fadó a maire na doime. Má's maic lib a molaó do tuilleam déinró é priotálam go maic.'

"Do stiúruigeas mo bároin isteach cum an tóina. B'álumn an tóin é. Bí seacht bpicir céad pola de polaib breagha móra ára 'na tímpal, agus ní de clocaib ná de maircaol a bí gac pola acu déanta ac de seana bagún láidir tacaiceac. Bí mar a déad cor sgeac tuas ar barra gac pola bíob, agus ní sgeac gael ná draigean dubh a bí ins na cuir sin, ac blonag tuirc agus é casta snarómigte, i bfuirm sgeite, agus deilgne móra fada curta 'na seasam ann, fiacala na dtorc a tug an blonag uata. Isé ruid pé nveár na sgeaca blonaghe sin agus na deilgne géara san a beit tuas an uair sin ar barruib na bpolai, mar bí cogad ar siúbal roir muintir an fátleaga agus Tuata Gobalac. Bí slóigte Tuata Gobalac amuic ar an bparaise leathnaecta; 'na loingear, agus iad ar tí tóina an fátleaga do brisead agus do tógaint, agus do cuiread suas na polai agus na sgeaca agus na deilgne mar cósaint ar an tóin i n-ágar slóigte cróda lionmhara Tuata Gobalac.

"Bí an cogad san ar siúbal roir muintir an fátleaga agus Tuata Gobalac ar fead mórán aimsire roimis sin. Uaireanta bíod an buad ag muintir an fátleaga agus uaireanta bíod an buad ag Tuataib Gobalac. Ní raib aon ruid a cuiread sgannrad i sceart ar Tuataib Gobalac ac na fiacala fada geala géara úo."

CAIBRIDÍOL A DÓDUEIS.

"TUGAS mo bárdín cun puirt," ARSA Mac Conglinne,
 "AR AġARÓ AN DÚNA SÍOS. TÁNAG I DÚIR. SUAS LIOM
 AN STAIGRE A BÍ DÉANTA SO CEÁRDAMHAIL DE LEACA-
 CAIB GEIRE A BÍ SO BREAġ DAINGEAN CRUAÍO FÉ M' COSAIB.
 TÁNAG SO GEATA AN DÚNA. CómLA GEIRE A BÍ AR AN
 nGEATA, AGUS LÚB DE POTÓIS CAORAC MAR DAINGEAN
 uIRCI. BÍ smaċtín cáise 'na seasam i leit tAOIB AN
 GEATA. DO RUGAS AR AN smaċtín AGUS buaileas
 buille de AR AN SCÓMLAINN. DO BOG AN CómLA uaim
 isteac. SIÚO isteac mé. CONAC DORUÍS DÚNTA AR M'
 AġARÓ isteac. CómLA cáise A BÍ AR AN nDORUS SAN,
 AGUS SAN AG coimeadó na cómlan DÚNTA AC LÚIBÍN
 GRUTA. NÍ RAIB DON smaċtín i n-AICE AN DORUIS SIN.
 NÍOR DÉIMEAS AC AN LÚIBÍN GRUTA D'OSGAILT AGUS AN
 cómla DO SÁO RÓMHAM. DO BOG SÍ RÓMHAM SO n-ÉAGSA.
 SIÚO isteac mé. CONAC AN DÓIRSEÓIR LAISTIS DE'n
 DORUS. DA BREAġ AN RAÚARC LE FEISGINT É MAR DÓIR-
 seóir! CUIR SÉ FÁILTE RÓMHAM. TUGAS FREAGRA AIR
 MAR DA CEART. NÍ FÉADAMN MO SÚILE CÓGAINT DE.
 CUIG SÉ SO RAÚAS AG DÉANAMH IONGNAO DE.

"'Is maic an teacċ aġar é, A mhic léiginn,' AR
 seisean, 'AC NÍOR TÁNAGS A SAN FÍOS ORAINN. TÁ SAC
 nÍO OLLAM AD' CÓIR. NÍ DÓIC LINN SO MBÉIRÓ DON LOCC
 AġAR LE FÁGAIL AR AN AIT SEO MURAB IONAN A'S DON AIT
 'NAR TUGAIS T'AġARÓ FÓS.'

"'Cím, A fíR maic,' ARSA mise, 'SO n-AICNIGEAN tú
 mé, AC NÍ AICNIGIM-SE TUSA.'

"'Mise DÓIRSEÓIR AN DÚNA SO,' AR seisean. 'AGUS

Maolsaile is ainm dom, Maolsaile, Mac Maoilime, mic Blonaige.'

" 'Is ró maic an ainm atá ort, a Maolsaile,' arsa mise, 'agus is oireamhac, cómh h-oireamhac, do réir mar a deirir, agus a bí ar t'atair, agus ar do seana mátair. Tugais leat an dútcas go léir. Tá saill agus im agus blonag a ndóicín go léir ionat-sa.'

" 'Cuir sé sgearta gáire as, agus do leat sé a déal. D'eirig a pluic i dtreo gur dún a súile. Bí a déal iocair ar bogad agus a teanga as tuitim isteach 's amac 'na déal. Bí a tód cliatán agus a tód guala ar crocad díreach mar a déad ualac féir a déad t'ad tarang ar bócar garb. An fadó a bí sé as gáiri díos féin 'gá tabairt fé n-deara. Bí bróga sleamhaine deasa seana bagúin air, agus buinn de crústa ruad aráin cruinneactan fúta. Bí stocai cróna, de saill mairt, ar a loirgneib agus suas ar a colpaib breagta ramhara. Bí briste glún air a bí déanta de boigredín buide go dfeicfead tú féin 'na ceatramhaib bí a leicéto sin de snas ann. Bí casóg cuirp air de caoirfeoil truas a bí go sgiomarta agus go bláthar. Bí crios de croicean bradáin air a bí, ba dóic leat, lán de réiltínib, mar a déad síos na spéire oíche seaca. Bí falaing air de'n sgannán a tasan ar leamhact deirbte nuair a leigtear do fuarad. Bí mar biorán i mbrollac na falainge sin, asna columóra, agus súil columóra mar ceann ar an mbiorán. Bí lámhainní breagta geala nua-uactair ar a tód láim. Ac a ceann! A ceann a mairb mé ar fadó. Bí ar dtúis banta boigredín mór-címpal a cinn. Bí os cionn an banta san mór-címpal, srait de cnapógairí ime, gur dóic leat gur cnapógáin óir gac cnapóg acu. Os cionn na gcnapóg ime sin bí mór-címpal tuas, fúnsa

meala, agus laistig de'n fúnsa meala san, anuas ar mullac a cinn, bí liacróirí mhór seal blonaise agus an liacróirí lán de coinnlíb beaga 'na seasamh inti agus iad go léir ar lasaó.

"Do stadas go dtí go raib a triteam gairí curta dé aise. Ansan do labras leis.

"'D'oirfeadh dom dul isteach sa tóin, a Mhaoil-saille,' arsa mise, 'mar is cuise sin a tánas. An miste dom dul isteach?'

"'Ó, ní miste, ní miste,' ar seisean, 'tátar ag feiteam leat istig. Imtig ort isteach. Curfar gac don cóir ort. Ní fágfar don níos u'ár mair riam i n-easnamh ort.'

"Isteach liom san a tuille rígnis. 'Dob' dluinn an tóin é. Má b'dluinn ó'n tcaob amuic é ba seacht n-dluinne 'na san ó'n tcaob istig é. Ní raib ac biaó, biaó, biaó, ins gac don ball ann. Biaó os mo cionn. Biaó mór-címpal orm. Biaó fé m'cosaid sa talamh. Biaó agus deoc róimam agus am' diais pé ball 'na ttabarfainn m' agaid.

"Níor b'fada go dtánas mar a raib an fáctlaig féin agus é 'na suide 'na cataoir ríoga, agus na n-uaisle 'na címpal, mar a tóubraó liom. 'D'feudas ortá go léir go cruinn. Biaó ab ead an t-éadac a bí ortá. Biaó ab ead na n-órnáirí a bí ortá. Biaó ab ead na cataoireaca agus an uile sasas críosgáin u'á raib mór-címpal an ríg-tíge.

"Cuadas isteach sa cistin. Bí mac an fáctléasa féin istig sa cistin, agus a slat-iasgaireacá aise, agus é ag iasgaireacht. Tóubán geire isead bí aise, agus de smior lurgan fiaó a bí a ruaimneac tóanta. Bí sé ansúó sa cistin 'na seasamh ar porcán grúta, ar bruaic loca anaire, agus é ag tóubánaíocht. Uaireanta

is piosa bagúm a tugadh sé ainíos leis ar an n-óubán as an loc anairte. Uaireanta eile tugadh sé ainíos cnám mairtfeóla, nó cliatán caorac, nó cnapós cáise. D'airigeas 'na dhiaidh san gur dátao an buacail doct sa loc anairte. Bí ruid éigin trom aige 'á tabairt ainíos ar an n-óubán, agus do sleamnuig a cos de'n portán grúta, agus tuit sé isteach sa n-anairte agus do dátao é, slán mar a n-innsteair é! Do démeadh cuireadh do nár démeadh a leitéir do'doimne roimis ná 'na dhiaidh:—

“ ‘Mac Eógan clú mairint,’ agus mar leanas.

“ ‘Tádas ear n-ais ó'n gcistin cun dul isteach airís sa tseómra mór. Toisg gan eolus an tíge deit agam, agus aithe ar na póirsib, ní h-ar an n-óorus gceart a túsas aghaid. D'osgalas an dorus n-a raib m' aghaid air. Cóm luath agus cuireas mo cos ear an dtairsig conac an toct breag seal. Bí tuirse orm, agus ceapas go sínfinn tamall ar an toct agus go gcuirfinn an tuirse díom. Caiteas mé féin ar an toct. Síos liom trí go barraid mo dá cluas! Toct ime b'ead é. Do liúgas agus do déiceas. Siúo am' címpal na seirbísig. An t-octar ba treise a bí ar seirbiseadaib an fátleaga, b'é a noiceal mo tarang as an im, bíos cóm fada san síos ann, agus bí an t-im cóm rígin cóm ceangaltac san.

“ ‘Taraingeadair amac mé fé deire agus ba dóic leat go dtuitfeadh an t-anam asta le neart gáiríde nuair a bíos amuic acu. Níor b'ionghad é. Bí culait ime orm ó mullaic talamh, agus an t-im 'na cnapósaid agus 'na téatracaid tíos agus tsuas orm, agus ar an uile taob díom. Bí sé 'na búclaib orm agus 'na beilteanaib, 'na lámhainnib ar mo lámhaib agus 'na laincisib ar mo cosaib. Bí sé scupaite siar am' beal

agus suas i bpollaiú mo sróna i dtreó go raibas leat mhúcta, leat táctaithe, aise, agus mé ag cneadais agus ag casaictais, agus mo phus sínte amach agam agus mé ag séideadh an ime as mo béal, agus gac don tsraeó agam, agus iad-san, i n-ineadh don truaigh beic acu dom, ag tuitim ar a gcosaib le neart gáiriúe.

“ ‘Ó!’ arsa mise, cómh luath agus d’féadas don focal cainte cábairt liom, ‘táim réir! Tá deire liom! Tá mo ghnó déanta! Tá mo port seinnte! Táim táctaithe, mhúcta, imearta!’—agus sraeó, nó séideadh, nó cneadh, nó casaictas ag teacht asam ioir gac don dá focal.

“ ‘Ac b’sin mar ba mhó a cuadar ins na triciú. Nuair a bíod duine acu ag teacht cuise féin agus ‘gá cuimneamh sur ceart cábair nó conghnamh éisin a cábairt dom, níor gáó dó ac feúcaint orm, agus éisteacht liom, nuair a bíod sé caitte ar an tcalamh airis ‘gá iomlos féin agus gac don liúg gáiri ag teacht as i dtreó sur dóic leat go scaillfeadh sé an t-anam.

“ ‘Ac bíos ag teacht cugam féin gan don conghnamh uata, agus fé mar a bíos ag teacht cugam féin bí fearg ag teacht orm cuca.

“ ‘Airíú,’ arsa mise, ‘an bfuil ionaid don ruo a déanamh ac gáiriúe? D’féidir go mbainfi an fonn gáiriúe díob mura stadairó sib uaid féin. Beirtear cun an fáctleas mé láitreac!’

“ ‘Do stad an sult. Mochtigeadar an fearg orm. Do rugadar i láthair an fáctleas mé. Ac ba dóic leat go dtactfaí iad a d’iaraid gan gáire déanamh nuair feúcaíóis orm.”

CAIBIDÍOL A TRÍDEUS.

“CÓM LUAT AGUS TÁNAG I LÁCAIR AN FÁCLEAGA
CUIREAS LIÚS ASAM: ‘Ó!’ ARSA MISE, ‘SUIR
ORAINN! SUIR ORAINN! SUIR ORAINN!’

“‘I n-Ainim na maoitile,’ AR SEISEAN LIOM, ‘CAO
D’IMÉIS ORT! NÓ CAO A TUG AN COR SAN ORT!’

“‘BÍOS AG SÁBÁIL TRÍO AN RÍG-TÍG SEO, A RÍG
UASAIL,’ ARSA MISE, ‘AG FEUCAINT AN RÍG-TÍGE, AGUS,
TOISG SAN EOLUS NÁ AITNE NÁ TAITIGE BEIT AGAM AR NA
SEÓMRAÍD NÁ AR NA PÓIRSÍD, DO CUADHAS AMÚ.’ MEASAS
TEACT ANSO ISTEAC, AGUS CÁ SEÓLFAÍ MÉ AC ISTEAC I
SEÓMRA AN IME. CONAC, DAR LIOM, AN TOCT BREAG SEAL
LASTIG DE’N DORUS. BÍ TUirse ORM, AGUS CEAPAS GO
SÍNFINN MÉ FÉIN AR AN TOCT AR FEAD TAMAILL. CAI-
TEAS MÉ FÉIN ISTEAC AIR AGUS, DAR NÓÓ, SIÚD SÍOS TRÍO
MÉ! MURA MBÉAD NA DAOINE SEO A TÁINIS CUGAM AGUS
DO TARAING AS AN IM MÉ, BÍOS MÚCTA TACTAITE, MARB,
SAN SAGART SAN BRÁCAIR! Ó! IS AR ÉIGIN ACÁ M’ANÁL
I SCÉART FÓS AGAM. SUIR ORM, A RÍG, NÓ IS DAOGAL NÁ
CUIRFEAD DÍOM GO DEÓ AN T-ANAITE A FUARAS.’

“D’FEUC SÉ GO GÉAR ORM.

“‘CUIRFIR DÍOT AN MÉRO SIN, A MÍC Ó,’ AR SEISEAN.
“NÍ FIÚ BIORÁN SAN TÓN AN MÉRO SIN. TÁ SÁLAR ORT,
ÁMTAC, IS MEASA DUIT CUGAT GO MÓR ‘NÁ É. TÁ DAT
MÍ-LÍTEAC AR T’AGAIR, DAT AN DÁIS. LÁMA BUIDE.
DEOIL BREACA. SÁILE LIATA. CUISLE LAS. FÉITEACA
FANNA AGUS IAD ÉIRIGTE SUAS, AG BAINTE Ó T’ CUIR
FOLA AGUS Ó T’ CUIR FEOLA AGUS Ó T’ ALTAID AGUS
Ó T’ INSHID. TÁ TRIÚR AG CUR ORT, A MÍC Ó, AGUS NÍ

maic an triúr iad ; forta agus uireasba agus bás. Tait siad as slatad an anama asat. O'feuc droc súil ort. Do tuit droc éom ort. Ní h-iongnad san. Ní deaobruigean tú sur cotuigead tú mar a cotócfai samhain samhrad, le biad cutaig agus le deoc fóganta, ó lámh mhá a deat tuisigionac ; ac deaobruigean tú so bfuaraig droc cóir agus droc cotuigead agus so bfuil a rian ort.'

" 'Tá a rian orm, a rí, ' arsa mise. ' Ac do stiúruiigead anso cuigat-sa mé cun so bfaiginn leigead ar mo galair. Tá an galair trom agus is deacair an leigead a b'fáigil. Dúbrat liom so bfaiginn anso é, agus do tánas.'

" 'Sui, ansan, a fíir boict, ' ar seisean liom, ' ar an scataoir bagúin sin ansan, agus aicris dom so cruinn nádúr agus cómarcái do galair. Ní féidir an leigead o'aimmniugad so n-aicniigtear an galair.'

" 'Do suiigead ar an scataoir mar a dúbrat liom, agus cosnuiigead ar mo sgéal o'innsint.

" ' 'Neospad tuit so cruinn, a rí, ' arsa mise, ' cat tá as cur orm, cat 'tá a'm ciapad agus a'm crapad agus a'm crad, as cur seirbctin agus lagspruige agus easba mire orm. Bíon dúil mallaiigte asam coitcianta i ngac flúirse bíó agus oíge, agus cuir-ean sac sanacúise bíó agus oíge ar buile mé. Nuair a cím flúirse ar bóro casan ocras an domhain orm. Cromaim ar ite agus ar ól, ac o'a méro a o'icim is as dul i ngéire a bíon an t-ocras orm, agus o'a méro a o'ólaim is as méatouga a bíon an cart orm. Nuair a bím am' coolat sa n-olóce ní bíon de taibream asam ac biad agus deoc, agus mé as ite agus as ól, oar liom, agus nuair a dúisigim ar maroin bíon oiread ocras agus oiread cartá orm agus o'a mba ar

gorta bémn ag caibreamh fan na h-oiúce. Ní fonn liom coitúce don blúire bíó ná don draon tige a béal agam do raint le h-aoimne, pé gácar a béal air, i dtreo go mbíon an doiceal a'm mardugad cómh maic leis an ocras agus leis an dtart. Níor mair an fear san riamh ba mó doiceal 'ná mé, agus ní'l an fear san deó i n-éirinn inoiu is mó doiceal 'ná mé. Ba maic liom mo cúro féin a coimeád agus gan blaise caidairt o'aoimne dé, agus an ruid a cífinn ag tuine eile ba maic liom é daint dé, nó é shuid uair; teact suas leis dom féin ar ais nó ar éigin. Is amhlaid mar atá an sgéal agam, dá mbéal biaða breagha, míste, buacaca an domhain ar m'agair amac, is istead am' bols féin ba maic liom iad go léir do cur, agus ba cuma liom sa n-anaicinn cad a déanfaó aoimne eile.' "

(Le linn na cainte sin a ráó dó do cuir sé greim breag meic mílis cun béil an rí, agus do snap sé siar airis é agus cuir sé 'na béal féin é. Ac níor cuir an rí puinn suime ann um an dtaca san.)

" 'Is olc an sgéal agam é,' arsa mise, 'agus mura ndéinir-se mé 'leigeas ní fíós cad é an deire déir air.'

" 'Is olc agus is dian olc an sgéal agat é,' ar seisean, 'agus mura mbéal tú teact anso ní béal don breic agat ar don leigeas a o'págail. Do leanfaó an galar díot go dtí go gcuirfead sé pé 'n bpóó tú, agus go deimhin féin, ní ró fada a ragaó leat sar a' mberofad pé'n bpóó atge. Isé galar é is measa a bí ar don Críostóirde riamh. Galar mí-nádúrta isead é. Isé nádúr an ocrais go leigisfead biaó é. Isé nádúr an tarta go sásócad deoc maic é. Isé nádúr an doicil go maolócad flúirse é. Ac an t-ocras so atá ort-sa is amhlaid a méatui gear an biaó é, agus an tart atá ort is amhlaid a méatui gear an deoc é.'

“ ‘Is amlaíó go díreach, a rí,’ arsa mise, ‘agus ansan méadóigeán an t-ocras agus an cart an doiceal orm i dtreo go mbíon fuat as sac doinne dom agus gráin as sac doinne orm cómh luat agus cuirit siad aithe orm i sgeart. Níl don truaigh ar an tcalamh so is mó ná mé! Má tá doiceal orm cad é an leigheas atá agam air! D’fétóir go dtiocfaid doiceal ba mhó ná é ar curo acu féin dá mbéad mo galar-sa ortha.’ ”

“ ‘Ná bíod ceist ort anois, a fíor boict,’ ar seisean. ‘Tabarfaid-sa riagail duit le breic abaille leat, agus má déinean tú beart d’a réir leigisfead tú agus ní fillfid an galar ort coitíche.’ ”

“ ‘Ó,’ arsa mise, ‘is maic é sin! Is maic é sin! Cad i an riagail a tabarfaid dom, a rí?’ ”

“ ‘Ní h-aon maic dom,’ ar seisean, ‘an riagail a d’innse, ná i tabairt duit le breic leat abaille, mura mbéid deimne agam go ndéanfaid an riagail do cómhlonad go cruinn agus go h-iomlán agus go beact. Tugas riagail cun leigis do daoimib céana, agus do glacadar an riagail uaim agus sealladar go sguirfidis an riagail i ngníomh go h-iomlán. Cuadar abaille. Níor cuireadar i ngníomh ac an méid a taicín leó de’n riagal, agus san féin níor déineadar ac pé faid aimsire a taicín leó. Níor leigisead iad. Níor d’fétóir é. Ansan ní raib acu le ráib ac ná raib don maic sa leigheas. Ní h-aon maic domh-sa cómhairle tabairt duit-se mura ndéinir an cómhairle, agus conus a béid fíor agam go ndéanfaid an cómhairle mura mbéid deimne agam air?’ ”

“ ‘Is fíor san, a rí,’ arsa mise, ‘ac cad é an deimne féadfaim-se tabairt duit go ndéanfaid an riagail do cómhlonad cruinn? Níl ionam ac deóraitíocht gan dírb a bíon as iméact ó áit go h-áit agus

ná fearóir anocht cá mbéirí mo triall amáiread. Níl aoinne agam a déanfaí urrúdas orm ná do ragaí 1 ngeall dom, go mór mór i n-aon ruí a bainfead le biaí ná le deoí. Níl aon iontaoib ag aoinne asam, ins na neitib sin pé 'n-éirinn é.'

" 'Tá tobair i n-aice an tíge sa baile agat,' ar seisean, 'nuair a bion tú sa baile. Imtí agat sa aon máirean cun an tobair sin agus ní do láma agus t'agat ann, agus ní do déal leis an uisce, agus déin t'fiacala do sgiomar le t'méireanaib agus le t'órúgaib go dtí go mbéirí siad cóim geal leis an sneadta, agus do déal cóim túmra le t'órúct ar neoinib. 'Neóspat an tobair san dóm-sa cé'cu déir ag cómlíonad na riaglaí nó ná déir. Tá uisce an tobair ag teat cugam-sa anso pé talam.'

" 'Déanfaí-sa san, a rí,' arsa mise.

" 'Déin,' ar seisean, 'nó bíod ort féin. Nuair a b'éirí do déal agus t'fiacala sgiomartaí glan agat, le n-uisce an tobair, déin do ceann a cíoraí go maí. Ná fág oiread agus ruibe de t'griais as a imead. Ansan imtí agat cun coille ag bun sléib agus cuarúis crann d'araíge nó crann fuinnseóige n-a bfeicfir rian na mion-gealbún ar a géagaib. Tabair leat adaire d'odar teime de'n dair dearg nó de'n fuinnseóis oí-sliis. Aduis teime duit féin ar tinteán ná b'éirí nó arí ná ró íseal, i t'cead go t'cead a gríos tú agus ná loistí a lasair tú agus ná ragaí a deataí do' súil. Bíod agat na teime sin soir ó-tuad agat. Leat agat ar an t'alam, ar agat na teime agat, croicean buláin bliagha, agus cuir bloc truim i n-aice leis an gcroicean. Ansan déin tú féin a sínead ar an gcroicean, agus leis do taob i gcoinnib an bliuic agus téirí tú féin go maí.

“ ‘Anois, i tacaob an bít. Nà caite don biað ac biað a déanfar de saḡas éigin arðair, agus bíod cócaire tuisgionac, eólgaiseac aḡac cun an bít sin o’llamhḡað òuit, a mhic léiginn. Táro mná ann, a mhic léiginn, agus an biað is foláine agus is blasta o’ar fás riath amíós as an tcalam déanfaróis biað mí-folám dé, le h-easba eóluis agus le h-easba tuisgiona agus le h-ainmheise lámhseála. Táro mná eile ann agus tá eólus agus tuisgint acu agus deas-lámhacáige. O’llamhócaíóis an biað go h-áluinn, ac ‘na díais san ní leigfíóis do’n biað don cairde déanath òuit mar do loitfíóis do ḡoile ort nuair a cíopeá iad, agus muc ar ḡac malainn acu, agus faobar ar a ḡcaint, agus iad as cnáimhseál agus as ḡluairéán agus as spríúcað. Fais-se, cun an bít o’llamhḡað òuit, bean go mbérod an t-eólus agus an tuisgint aici; agus i deaslámhac, slactmhar, fuinte, fáisḡite, ḡlan; agus i stuanmò, stuidéarta; agus i séim, sulmhar, ḡealḡáiríteac; bean ḡur fearroe an biað é teact as a lámh cḡḡat, agus ḡur fearroe tusa an biað o’fásail as a lámh.—I tucsað do leigis, a mhic léiginn, ní’l ceadaigte òuit don tsaḡas bíð a caiteam ac biað arðair.’

“ ‘Is cruatò an cás é sin, a ríḡ!’ arsa mise.

“ ‘Tá go maic, a mhic léiginn,’ ar seisean. ‘Má’s cruatò an cás é ná bac é féim. Bíod do roḡa aḡac, an ḡalar nó an leigias. Má’s cruatò é an leigias is trom é an ḡalar. Cé’cu bérod aḡac?’

“ ‘ḡadaim paróán aḡac, a ríḡ,’ arsa mise, ‘an leigias tar ḡac nío.’

“ ‘Tá go maic,’ ar seisean. ‘Fais an cócaire ar oúis. Ansan fais na h-arðair. Tá oét saḡseana arðair ann, agus bíod do roḡa aḡac díod, nó bíóis go

léir i n-aonfeacht agat. Sioladh na h-oct saigseana ; seagal, searbhán, maolán, ruadhán, cruicneacht, eórna, fióbac, coirce. Déanfaró an cócaire duit oct mbulóga de gac saḡas ardhair acu san. Ansan déanfaró sí oct saigseana annlainn duit le gac bulóig. Agus déanfaró sí an t-arán agus an t-annlainn cómh maic, cómh milis, cómh deis-blasta san, go mbéró do súile ag casaó agus ag léimris do' cloigean le linn gac greama de'n biaó a béró agat 'a cogaint.' ”

(Nuair a fuair Mac Conglinne ná raid oiread suime ag Catal 'a cur ins na blúirí feóla agus i dtusac, cuiread sé gac blúire cun na teine sar a gcuiread sé cun béil an rís é.)

“ ‘Nuair a béró raint aimsire caicte agat ag fáigail do coo' bíó ar an gcuma san, a mhic léiginn,’ arsa'n fácliaig, ‘motócair an dúil mí-nádúrta ag imteacht uait. Ac ní foláir duit leanmhaint ar an leigead go dtí go mbéró an galar iméighe ar fad. Is 'mó leigead maic go dteipean air nuair ná fágan sé ceart ar an gcuma san. Nuair ná bíon duine ac leat leigiste ní foláir leis go minic a áiteam air féin go bfuil sé leigiste go h-iomlán. Siúo cun siúdail é i noiaig na seana béas agus siúo ar mullac a cinn sa tseana galar airis é. Sin mar a béró agat-sa, a mhic léiginn, mura mbéró foirne agat, agus a ceart féin a tadbairt do'n leigead. Nuair a béró curó de'n aimsir curta díot agat agus do sláinte ag casaó ort, misneac na sláinte ag teacht airis at' dallaid beata,—tú ag dul i n-óige, dar leat,—ná h-abair leat féin, “Táim leigiste! Ní miste dom feasta imteacht agus gac biaó o'd mbuailfid umam a d'ite fé mar a déiminn nuair a bíos óg, agus gac deoc o'd feabhas a leigint siar am' cogansac

agus síos am' sgoirne. Muicfeoil úr dom feasta ; agus luana méite ; agus caoirfeoil breas, dos, beirbte ; agus lionn láidir, deoc na n-uasal ; agus seana bagún, leigeas an cliab-galair ; agus im, ola an croíde ; agus leite leamnácta ; agus orisíní ; agus ubla cúmarta ; agus eitneaca ; agus an uile saḡas bíó d'a feabhas agus d'a sairbhre ; agus an uile saḡas díge d'a uaisle agus d'a meisgeamla." Má d'éinean tú beart do réir na cainte sin, a mhic léiginn, tiocfaid an cart agus an t-ocras airís. Béró tú as ite agus ní bairfid an biaó an t-ocras díot. Béró tú as ól agus ní bairfid an deoc an cart díot. Béró tú as ite agus as ól go dtí go ndéarfaid an céad greim nó an céad bolmóc leis an ngreim ndeirineac nó leis an mbolmóc ndeirineac, "Greadaó cugat, a caramadora, cad é an gnó atá anso anuas agat? Fan tuas adeirim leat! Dar fiaó ac má tagan tusa anuas raḡad-sa suas! Ní'l don tsliḡ sa n-áit seo d'a tuille agaim!" Ansan iseó béró an sḡeal go n-ole agat, a mhic léiginn, agus ní béró do leigeas le fáḡail an tarna n-uair.' "

Nuair a bí Mac Conglinne as ráó na cainte sin tug na daoine fé ndeara go raib Caeal ana socair agus a déal ar osgailt. Conacadar rud éigin 'na déal. Do rit Mac Conglinne agus do ḡrios sé greim ana méit de'n feoil leis an dteime agus cuir sé le déal an riḡ é. Nuair a bí an greim feóla as teact conaic na daoine go raib an rud a bí i mbéal an riḡ na beactaró. Rud i bfuirm aircluaára ab ead é. Bí a ceann lasmuic de déal an riḡ aise, agus é as suactar a cinn anonn 's anall agus as cur a teangan amac. Com luat agus táinig an greim feóla i n-ac-maireact dó, fé mar a bead eagal air go snappai uad

AIRÍS É, DO LÉIM SÉ AMAC A' BÉAL AN RÍG AGUS DAINIGH SÉ A BÉAL FÉIN AGUS A DÁ CROB SA BFEÓIL.

"DÚNAÓ GÁC AOINNE A BÉAL!" ARSA MAC CONGLINNE, AGUS LE N-A LINN SIN DO SGAOIL SÉ AN GREIM FEÓLA LEIS AN NDEARMAN. "DUIDEACAS LE DIA AGUS LE DRIGRO!" AR SEISEAN, AGUS CUIR SÉ A LÁM DEAS AR A BÉAL FÉIN AGUS A LÁM CLÉ AR BÉAL AN RÍG.

DO DÚN GÁC DUINE A BÉAL AC GIOLLA AN TSAGAIRT. NÍ RAIB SA GIOLLA AC LEANB. BÍ A BÉAL AR LEATAÓ AIGE LE N-UATBÁS. DO LÉIM AN DEARMAN, AGUS AN PÍOSA FEÓLA 'NA BÉAL AGUS 'NA CROBNAIB AIGE, ISTEAC I MBÉAL AN GIOLLA BÍG. AC NÍ TUISGE A BÍ SÉ ISTIG 'NÁ BÍ SÉ AMUIÉ AIRÍS, MAR NÍ RAIB AON PEACAÓ AR AN LEANB. ANSAN DO LÉIM SÉ ISTEAC SA TÍNTEÁN, AR SGÁT AN CORCÁIN MÓIR A BÍ OS CIONN NA TEINE. DO LÉIM MAC CONGLINNE AGUS D'IOMPUIG SÉ AN CORCÁN AR A BÉAL ANUAS AIR. BÍ A DÓICIN FEÓLA ANSAN AIGE AGUS D'FAN SÉ ANN.

"CAO 'DEANFAR ANOIS?" ARSA PICÁN.

"DEIRTEAR AN RÍG AMAC AS AN OTIG LÁITREAC!" ARSA MAC CONGLINNE.

DO RUGAÓ AN RÍG AMAC AGUS DO CUIREAÓ I LEABAÍO I OTIG EILE AMUIÉ É. BÍ SÉ CÓM MÍN, CÓM SOCAIR, LE LEANB.

"TUGTAR AMAC AS AN RÍG-TEAC," ARSA MAC CONGLINNE, "AN UILE SÁGAS RUDA GO D'FUIL AON CAIRDE ANN."

DO FOLAMHUIGEAÓ AN RÍG-TEAC. NÍOR PÁGAÓ TRIOSGÁN NÁ ORNÁTO, ÓR NÁ AIRGEATO NÁ OILMAITEAS, SAN BAILIUGAÓ AMAC, AC AMÁIN AN CORCÁN A BÍ ANUAS AR AN NDEARMAN-CRAOIS. NÍ BAOGAL SUR CUIR AOINNE CUN AN CORCÁIN SIN A BREIT AMAC.

"CURTAR TEINE SA RÍG-TEAC ANOIS," ARSA MAC CONGLINNE.

Do cuireadh. Agus seo mar a déineadh é. Nuair a bhí gach aon ruto bailiúchte amach as an ríg-tesc, ach an corcán mór a bhí annas ar an gcraos-Deamhan, do dúnadh na dóirse go léir go damhgean tar éis ceitre teinte móra do cur ar lasadh anso 's ansú do fuit an tíge. Do las na teinte. Ba fearr gur las an tíge go léir. D'eirigh an butaire lasrach suas sa spéir. Bhí Mac Conglinne agus na daoine ag feuchaint ar an lasair, ar ball do tuisnuigh ceann an tíge ar tuitim isteach agus ar na raictaí do noctadh. Do noctadh an maroe buaic. Do léim an deamhan suas agus seasaimh sé ar an maroe buaic. Do conaic Mac Conglinne é.

"feuchadh! a fearaidh Múhan," arsa Mac Conglinne. "Siné tuas dhír gcara agaid. Dúnadh gach aoinne a béal agus labharadh-sa leis an mbioránach san."

Do dhún gach aoinne a béal. Níor gá a iaradh ortá an tarna h-uair san do déanamh. Do dhruid Mac Conglinne anonn i dtreo an deamhan agus do labhair sé go h-árd.

"Úmhluig dom, a diabail!" ar seisean.

"Úmhluigim duit," arsa 'n deamhan. "Ní foláir dom a déanamh mar tá buairte agat orm. Níor measas go raib duine ar talamh ná aingeal tuas o'fheoradh a cur feuchaint ar Cúatal trossadh déanamh an fáil a bíos-sa istigh 'na goile. Do cuiris-se feuchaint air an trossadh déanamh agus mise ag stracadh a goile as a céile le cart agus le h-ocras. Tá dtéirínn níos déine air 'nár mar a cuadhas dainfínn an t-anam ar fáil as, agus ní raib san ceathuighe dom. Déineas mo dícheal, ach tá buairte glan agat-sa orm. Níor d'féidir duit buachtaint orm ar an gcuma san mura mbéadh go bhfuil raic ó díá ort, agus géire intleacta agat, agus iomadh

eagna, agus fíor únhluigeacht, agus mian gac maiteasa, agus seacht clóblaici an Spiorato Naomh. Diabál iseaó mise, spiorato gan colann. Táim i ngoile Cúatail le trí leat bliaghnaib, 'sá mílleaó agus as mílleaó na Mumhan go léir, agus dá bpáscí trí leat bliaghna eile ann mé béaó Éire go léir millte agam. Táimis-se anso ó mhuintir Corcaige as cur isteaó orm-sa. Is maic an bail ort gur uata san a táimis. Is maic an bail ort iao a beic uasal, naomha, mar acaro. Mura mbéaó a n-uaisleacht agus a naomhtaó agus a n-ionracas, agus naomhtaó a n-easbos agus a n-anamcarao, agus naomhtaó pobuil Corcaige móire Mumhan, agus mura mbéaó ionracas guta agus bréire agus oimís agus anama an rís uasail seo go dtáimis o'd teasargain; agus go deimhin mura mbéaó t'uaisleacht féin agus t'ionracas agus glaine do croíde agus méro t'eagna agus géire t'intleacta, is isteaó at' brágaro féin do racainn-se nuair a cuiris amac a' brágaro Cúatail mé, agus ní sgarpainn leat go dtí go gcomáinfi mór-timpal na h-Éirean tú as gabáil de clocaib agus de mairib agus de slataib agus o'fuipeanaib ort, agus gur b'é bás a geadpá sa deire ná bás do'n gorta."

"Fíogar na Croise Céasta roir mé agus tú!" arsa Mac Conglinne, agus déin sé fíogar na Croise i gcomnib an deamain trí n-uaire leis an leabhar Soisgéal a bí 'na lámh aige.

Cuir an deamán sgread as, agus do labair sé airís go fíochmar agus go feargac.

"Á!" ar seisean, "tugaim-se Dia mar uraó huit ann, a Cúatail mhic fíngúine, mura mbéaó an Bán Deas a' Cuiread Lipfe go mbéaó do corp i dtalam agam-sa agus t'anam i n-ifrean agam sar a mbéaó puinn de'n oíóce anocht curta díot asat!"

Ansan d'eirig sé féin, agus sguainge deamhan i n-donfeacht leis, suas sa n-aer agus d'imtightheadar. Nó mar aoir an seana leabhar ; "Ocus foluamnis i n-eictiar iarsin la muintir iiffirnn."

"Cao 'tá le déanamh anois againn, a mhic léiginn ?" arsa picán.

"Neóspad-sa san suit," arsa Mac Conglinne. "Déintear deoc do'n rí," ar seisean.

"Conus a déanfar an deoc ?" arsa picán.

"Déintear leamnáct agus im úr do cómhdeiriugad ar a céile," arsa Mac Conglinne, "agus mil do measgad ortá, agus iad a tabairt le n-ól do'n rí mar nuabóis."

Do déinead san. Do n-ollamhuigead dóitín céad tuine de'n leamnáct ar an gcuma san. Bí Catal 'a d'ól go dtí gur éiríodhuig sé é. Ansan do tuit a cótlad air. Do cuiread ceól bog suaire d'a seinnt do an faro a bí sé 'na cótlad. Deir cur do'n tseanacus gur fan sé sa cótlad san ar fead trí lá agus trí oíóce. Deir cur eile de nár fan sé sa cótlad ac lá agus oíóce. Nuair a dúisig sé as a cótlad ní raib de goile aise ac mar a bhead as don Éristoarde.

CAIBRIDÍOL A CEATAIRDEUS.

“CÁ bhfuil an mac léiginn?” arsa CATAL, cóm luat agus a dúisigh sé as a coidlaó.

“Táim anso, a rígh,” arsa Mac Conglinne.

“Inis an aistling dúinn feasta,” arsa’n rígh. “Pé faro a déiró tú ’gá h-innsint inoiu ní déiró mé corca dí, murab ionan a’s inoé.”

“D’inis sé an aistling ansan do’n rígh, ó túsac go deire, ac ní’l an innsint sin curca síos sa tseanacús. Nuair a bí an innsint críochnuighe cuir an rígh rat agus beannaict ar gac duine do ’neóspad an aistling go deó, agus ar gac duine déad ag éisteacht léi d’a h-innsint.

Bí ácas agus doibneas mór aighe ar píacán agus ar an ríogra go léir nuair a conacatad ar raib CATAL leigiste. An faro a bí an leigheas d’a déanamh níor féadadad cuimneamh ar don rud eile ac ar an leigheas, an ndéanfaí é nó an dteipfead air. Ní raib don coinne i n-don cor agá lán acu ná go dteipfead. Conacatad gur cuir an cleasairde feucaint ar CATAL an crosagad uatbásac a déanamh. Ac níor mar a céile, dar leo, crosagad déanamh agus an leigheas a déanamh. Bí ’fios acu go ndéanfaí an rígh crosagad go bás ac go gcuirfead sé roimis é déanamh. Ac nuair a conacatad an leigheas déanta, é déanta dáirírib, é déanta go h-iomlán agus go críochnuighe, os cómhair a súl, is amlatad a táinig a leicéro sin d’uraim acu do’n cleasairde, agus déineatad a leicéro sin d’iongnad dé, gur d’ar éigin féadadad a súile

tógaint i n-don cor dé. Ar ball do tósnuig ceistiug-cán ar gluaiséact eatarca, i scotharnac, "Cé n-é féin? Cad as é? Cé 'ra díob é? Cá dtáinig sé? Cár gab sé eugaimn?" agus mar sin.

Bí Maincín ann agus a lán de mhuintir Corcaige. Tánadar nuair airigeadar na ráflaí mar gheall ar an leigeas agus Catal mac Fingume beit ag déanamh an crossgaró, rud ná cretprois a déanfaí Catal mura bfeicprois le n-a súil é 'gá déanamh. D'innseadar, nuair a gluais an ceistiugcán, an méid a bí le h-innsint acu. Níor tug san puinn eoluis d'aoimne. Ceap curó acu go dtiocfaíois ar an eolus ó'n gcleasatóe féin; go meallfaíois uairé é. Ac do tuit níos amach dóib a cuir iongnadó ortca. An uile ceist d'ár cuireadó cuige do freagair sé i go breag, socair, séimh, ac níor tug sé don bliúire eoluis uairé ar cé'r d'é, ná ar cá'r d'as é.

D'éigean dóib go léir eirige dé. Ac bí an tairde déanta aige, agus, pé 'r d'é féin, níor d'fóldair díol-uigeact a tabairt dó as. D'inis picán an margadó a bí déanta aige féin. Do taitin san leis an ríogra go léir, ac dúbradar go scaitfí cur leis.

Dúbradar nár ceart don rud a déanamh cun go socarócpaí an sgéal go léir i breis cómhairle, i láthair Cacaíl.

Níor d'fada go raib Catal cóm maic agus bí sé riath, 'na saogal a's 'na sláinte. Bí ádas an domhain ar na daoine go léir. Bí deire leis an umáiró grána a bí 'gá milleadó agus 'gá screadó agus ag tabairt náire saogalta dóib. Bí uraim ana mhór acu do Catal agus ana dáiró acu leis, d'aimhdeoin an umáiró a bí air. Rís póganca d'eadó é, rís ná déanfaí an éagcóir pé cuma 'na mberófl a d'iarató é cur suas cun na n-éag-córa déanamh; rís ná geadaí páirt an fíir láoir i

SCOINNIDH AN T-É A DÉADH LAS; RÍGH NÁ TABARFADH BREIT AR AN SCÉADH SGEAL SO UCI SO MBÉARFADH AN TARNHA SGEAL AIR. AGUS NUAIR A TUGADH SÉ AN DREIT, DÁ MB'É AN T-É SO MBÍODH AN DREIT 'NA COINNIDH FÉIN É, NÍ FÉADADH SÉ LOCTH FÁGAIL AR AN MBREIT, DO CHUIREADH CATHAL AN CEART 'NA LUIGE CÓM SOILÉIR CÓM SOLUSMÁR SAN. I SCÁS, MÁ BÍ AN URAIM AGUS AN BÁDÓ, AGUS AN GRÁDÓ AGU SO LÉIR DÓ I N-AIMHÉODH AN UMÁIRO, SO RAIBH AN URAIM AGUS AN BÁDÓ AGUS AN GRÁDÓ CURTA I MÉIRO NAOI N-UIRE NUAIR A FUARADHAR SO RAIBH AN DROC NÍO IMCHIGTE AGUS AN LEIGEAS DÉANTA.

CUIR NA SMAOINTE SIN SO LÉIR IADH AGS CUIHNEAMH COITICIANTA AR AN T-É A DÉIM AN LEIGEAS, AGUS D'Á MÉIRO A CUIHNIÚIS AIR ISEADH BA MHO A CEASTUIGEADH UATA A FÁGAIL AMAC CÉ 'R D'É FÉIN.

TÁINIS AN RÍOGRÁ, TOIR CLÉIR AGUS TUAHT, I LÁTAIR CATHAL, AGUS SUIGEADHAR I SCÓMAIRLE.

CUIR AN RÍGH FIOS AR AN MAC LÉIGINN. TÁINIS SÉ.

"A mhic Léiginn," ARSA CATHAL, "TÁ COMAOINE MÓR CURTA AGAT ORM-SA AGUS AR AN MURHAIN. NÍ CEART SAN A COTROM DE BUIDEACAS A FÁDÁIL LEAT, AGUS DÍOLUIGEACHT A CATHAIRE DHUIT AS. IS FÉIROIR A COTROM DE BUIDEACAS A CATHAIRE DHUIT, AC PÉ DÍOLUIGEACHT A TABARFAÍ DHUIT NÍOR D'FÉIROIR DÓ OIREADH CAIRDE DÉANAMH DHUIT-SE AGUS ADÁ DÉANTA AGAT-SA DÚINNE. AC TÁ AN MÉIRO SEO AGS CUR ORAINN. NÍ FÉIROIR DÚINN BUIDEACAS NÁ DÍOLUIGEACHT A CATHAIRE DHUIT MAR BA CÓIR SAN A FIOS A DEIT AGAINN CÉ N-É AN DUINE A CUIR AN COMAOINE MÓR SO ORAINN."

ANSAN DO LABAIR MAC CONGLINNE.

"A RÍGH ONÓRAIGH," AR SEISEAN, "AGUS A RÍOGRÁ MURHAIN, AGUS A UAISLE CLÉIRE AGUS TUAHTA, MEASAIM NACH FEARRA DOM RUO A DÉANFADH 'NÁ A INNSINTH D'AOIBH. CRÍO SÍOS, CAO A CATHAING MÉ AR UCHUIS ISTEAC SA N-OBAIR

seo, agus cao fé n-deara dom tabairt i n-aon cor fé n-a leitéro de shó.

“Táinig an t-eólus eugam, fé mar a táinig sé cun an uile duine i n-Éirinn, droc níos éigin uachtásac a beit tagaite ar Catal. Cuir an t-eólus san díombadó orm-sa fé mar a cuir sé díombadó ar gac doinne. Ac i tceannta díombadó cur orm do cuir sé as maectnamh mé. B'é bunús mo maectnamh, conus a geabfaí leigeas do'n oic a bí ar an rí. As na tuairisgí a sroisead mé do tuigeas ná raib don gearán sláinte air. Tuigeas as san nár b'i a sláinte a bí le leigeas. Ní leigeas cuirp a bí le déanamh air. Tuigeas as san nár b'foláir a domáil, nuair nac ar an scorp a bí an leigeas le déanamh, gur ar an aigne a bí sé le déanamh.

“Nuair a bí an méro sin socair agam táinig eólus eile eugam a cuir ar seacrán airís mé. Do tugad le tuisgint dom nár déin an trioblóro a bí ar Catal don daint ó n-a breiteamantas. So raib a ciall agus a tuisgint cómh glan cómh cruinn agus a díodar don lá riann aise. Tus san le tuisgint dom ná raib don umáro ar a meadair saogalta.

“O'fás san i scrud-cás mé. Ní raib gearán sláinte air, agus ní raib bun os cionn aigne air. Cao a bí air má 'sead?

“O'airigeas, fé mar 'airigeamar so léir, conus a fuair an droc níos seilb ar dtuais istig 'na goile. Dúdaire liom féin, as mo cuio maectnamh, an dorus céadna n-ar táinig an díobáil trío gur trío a caitefead an leigeas teact. Gur le diaó a cuaró an droc níos istead, agus gur le diaó a caitefí an droc níos a tabairt amac; ac so a beit de deifrigeact roir an noul istead agus an teact amac, gur le h-ite bíó a

cuairt sé isteach, agus sur le diúltuigh do dhia a cairtí é tabairt amach ; nó mar seo, sur le craos a cuairt sé isteach, agus sur le trosgaí a cairtí é tabairt amach.

“ Ac ní trosgaí gac easba bío. Ní trosgaí do dhine beir gan dhia mura staonaí sé ó'n mbiaí le saor toil. Le n-a saor toil féin iseaí a déinean dhine craos, agus má's maic le dhine cúiteamh éigin a déanamh ar an gcraos, ní foláir dó an cúiteamh a déanamh ar an gcuma gceatna, 'sé sin le n-a saor toil féin.

“ Bí 'fios agam nár d'féidir Catal do leigheas ac le trosgaí a déanfaí sé' le n-a saor toil féin. Tá dtagaimn-se anso agus tá n-abraim le Catal go leigisfí é ac trosgaí déanamh ar an gcuma san, le n-a saor toil féin, beaí sé gan leigheas, mar ní déanfaí sé an trosgaí. D'éigean dom slig eile tarang cugam cun a cur feuchaint air an trosgaí déanamh, agus é déanamh le saor toil.

“ Tá maic liom a léirighaí d'aoib-se anois, a rígh Caisil agus a ríogra agus a uaisle Múhan, roir cléir agus tuat, cao i an tsliú eile sin ar ar socaruiúeas agus conus a déineas an socaruighaí.

“ Tá aicne agaimn go léir ar Catal ó túsac a óige. Tá eolus maic agaimn ar a deag-tréitib. Tá don deag-tréit amháin ann agus ní dóic liom go bfuil dhine sa Múham nár cuir aicne uair éigin ar an ndeag-tréit sin. Doimne a cuir ní ceart dó dearmad a déanamh dé. Siol an deag-tréit adeirim. A tustact cun dul isteach sa ghuais is géire cun dhine eile tabairt saor ó ghuais. Ar an dtréit sin iseaí greamuigheas cun an rígh

éadairt as an nguais 'na raib sé. Bí 'fios agam ná déanfaid sé an crosstaí cun é féin do saoraí ó'n nguais 'na raib sé, ac. bí tuairim láidir agam, ná bfeicfead sé duine eile i nguais, agus go dtuigfead sé i n'aigne go bfeadófaid sé an duine sin o'fuaasgaile le crosstaí, go ndéanfaid sé an crosstaí. Siní an obair a cuireas romham, tar éis mórán maecthaí agus mórán duarta aigne, go gcuirfinn Catal i gcás go ndéanfaid sé an crosstaí ar dtuais ar maite le duine eile. Bíos ag brat air go mb'féidir go meallfaí ansan é cun an crosstaí a déanamh cun Dé, ar maite leis féin.

"Bí 'fios agam go dtian' maite, níó nac ionghaí, ná beaí don breic agam ar an obair sin a cur cun cinn gan lám Dé beic sa n-obair. O'iaras ar Urígo, o 'sí mo cara anama i i látair Dé, a gurbé cur suas cun Dé, dom féin agus do'n rí. O'aireadbar go léir an focal adubairt an mac mallactain. O'aireadbar conus a maoróim sé cao a déanfaid sé 'mura mbéad an Bán Deas a' Cuiread lipfe.' Is léir ó'n b'focal san gur déin sí an ruid a h-iarad uirtí a déanamh, agus go raib lám Dé linn sa n-obair seo ó túsac. Níor b'foláir a beic. Níl sé i neart ná i n-intleact an duine dul i ngleic leis an annsprio gan conghaí o comactaí Dé. Duine gan meadair a déanfaid é, go mór mór o 'tá an conghaí le fásail ac é o'iarad. Mura mbéad an conghaí a fuaramar, cré impríe Urígoe, beaí an sgeal go n-ole againn. Ní gan fát adubairt an deamhan an focal úo.

"Nuair a bí conghaí o 'Oia curta i n-diríge agam dom féin ar an gcuma san, cré impríe Urígoe, maect-nuigeas am' aigne ar an gcuma 'nar ceart dom tustugad. Níor mór dom ar dtuais duine éigin a beic

i nгуais uatбasac éigin sar a' бфеатфайнн a iaraid ар Catal trosgaó déanamh cun an tuine saoraó ó'n nгуais. Ní raib ac don tuine amáin go raib ар mo cumas é cur i nгуais mar sin. B'é tuine é sin 'ná mé féin. Ní déaó sé ceart ná oleagtaс agam baint le n-aon tuine eile. Socaruiгеas m'aigne air go raгaimn féin sa гуais, agus ó бios le dul ann i n-aon cor, ceapas o'da гэire déaó an гуais sur b'eaó ba uóicighe uom an rig do déanamh an trosgaid ар mo son. Cuigeas am' aigne ná raib гуais ba гэire 'ná tuine beic fé mallact na n-eagailse agus gearrta amac ó don tsúil a beic go deó aige le raбapc fásail ар solus na бфлатas. Ceapas go ndéanfaimn mé féin a cur sa гуais sin, agus ansan go ndéanfaimn mé féin do cáiteam suas ар Catal agus go n-iarfaimn air trosgaó déanamh cun mé tabairt saor ó'n nгуais sin. Uí 'fios agam ná déanfaó cleasairdeact ná leigint orm an gнó, ac nár б'fóldair гac nío beic do croíde uairirib.

"Isé céaó ruo a uí agam le déanamh, o'da бrig sin, 'ná mallact na n-eagailse do tabairt orm féin ; agus cuigeas, o'da naomhtaс a déaó an t-é cuirfeaó an mallact san orm sur b'eaó ba гэire an cruadcan 'na mbéinn agus sur b'eaó ba uóicighe go nгlacfaó an rig truag uom. Ní'l sa mнuham, ná is uóca i n-éirinn, fear eagailse is aoirde cáil naomhtaсta 'ná Maincín, Abb Corcaige. Deirim anso é os a cóhair féin, agus ní'l doinne láitреac ná n-aothócaíó go бфуil an fírinne agam. Socaruiгеas am' aigne, o'da бrig sin, sur b'é Maincín a cáitфеaó an mallact a cur orm. Uí deaca-ract eile sa ггéal ansan. Ní baogal go гchuirфеaó Maincín an mallact orm mura ndéanfaimn am mallact a tuilleamh go cruaid. Tánaг go Corcaig san don gнó eile ac cun i tuilleamh.

"Ac conus a tiocfainn ar an mallact do tuilleam? D'sini an ceist ansan. Ba ró fuiriste dom i tuilleam dá bfeadófaínn droc gníomh a déanamh. Ní bfeadófaínn i tuilleam ar an gcuma san. Níl sé ceastuigte as duine an t-olc a déanamh pé cairde ba dóic leis a tiocfaid as dó. Agus níor b'féidir dom lám dé beic as cabrúgáid liom sa gnó dá mba le droc gníomh a beartócaínn an gnó cur cun cinn.

"Ní gáid dom a innsint anois do miancín agus do mhuintir Corcaige atá anso as éisteacht liom conus a déineas an mallact do tuilleam. Tá 'fios acu gur tuilleas i go maic, dar leo, agus tá 'fios acu gur cuiread orm i ó croidhe, i dtreó nár gáid dom don dréas a d'innsint do'n rí mar gheall uirthi. Ac má feúcaro siad siar airis ar an sgéal círio siad, go soiléir, nár déineas don níos go bfeadófaí droc gníomh a tabairt air.

"Ac do déinead an ruid a bí uaim. Do cuiread orm an mallact. Ansan do bíos ollamh ar teacht anso feúcaint a' bfeadófaínn a cur fíadaid ar an rí trasgáid déanamh ar mo son cun na h-easgaine cógaint diom. Do cánas. Bí 'fios agam nár b'foláir dom gluaiseacht go h-ana gásta agus go h-ana airead agus go h-ana aicillróe sa n-obair. Cuigeas go mb'fearr tusnugáid go réir, san a iaraid ar Cácal a déanamh ar dtuais ac ruid éigin suarac. Bí 'fios as gac domne, ó'n lá cáinig an t-umaid ar dtuais ar an rí, nár cárla riamh 'na lámh aise oiread agus uall agus gur sgar a lámh leis san é cur 'na béal féin. Dúbart liom féin dá bfeadófaínn oiread agus don uall amáin a meallad as a lámh uaid nár b' olc an tusnugáid é. Ní gáid dom a innsint conus mar ba mhór as Cácal riamh a d'ualgas rí. Is cuimhin liú conus mar a déineas an fáscogaint, agus conus mar a meileas an clóc le m'fíadaid,

Nuair fiafruig Catal díom cao a bí orm túsas freagra air a tús cun a aigne a dualgas riú. Cuair an freagra i bferóm. Do leat úr súile oraib go léir nuair a conacabhar an t-uball aise 'a tabairt dom. Isí Brígeo a déim é. Mura mbéad Brígeo a beit ag surde liom an uair sin ní cuirfead Catal suim ar bit ionam. Measabhar go léir ná raib agam 'a déanamh ac sult agus áilteoireacht. Ac trío an sult go léir is áro a bí m' aigne-se agus mo croíde an uair sin ag glaoúac ar Brígeo agus ar Dia! Do n-éistead liom, molaib le Dia 'a cionn! Do tugad dom an t-uball. Nuair a tusan an duine an céad ciscéim ar a leas ní bíon leat deacarácta sa tarna ciscéim. D'iarras an tarna n-uball agus do fuaras é. Bí 'fios agam an uraim tar bárr a beit ag Catal o'fírinneib an Crétoim. D'iarras an trimaib n-uball i n-anim na Tríonóire. Fuaras é. Níor staonas. Bí 'fios agam an annsprío a beit ag oidriuúad am' coinnib istig, ac bí 'fios agam, leis, Brígeo a beit ag surde liom go láidir lastuas. Do leanas a o'iarrad na n-uball ar Catal, gac uball ar son fírinne éigin o'fírinneib an Crétoim. Do lean sé 'a ttabairt dom, le n-uraim dos na fírinneib sin agus i n-aimhdeóim an éigin a bí ag an annsprío 'a déanamh air lastig. Nuair a cánas go dtí an trimaib n-uball déas do bhis ar an bforóne aise. Níor d'iongnad go mbisfead. Ní raib uball de'n dá uball déas a tús sé dom nac le cat uatbásac do sgar sé leis. Ní raib cat díob nár tuigeas a cruadócan. Do sgar sé leis an dá uball déas i ndiaig 'céile, agus gníomh Crétoim dó ad ead sgaramaint le gac uball acu. Buille dian ar an namaro ad ead gac gníomh Crétoim acu san. Do bhis ar an bforóne aise fé deire, ac má bhis, ansan isead duail sé an buille ba croime díob

go léir ar an namhár. Nuair d'iaras an trímhó n-uball
 déas air, i n-onóir do Chríost os cionn na n-Aspol, ní
 n-amhlaid a tug sé uball uaró ac is amhlaid a cait sé
 uaró iad go léir!

"Ói buaróte glan ar an namhár agáinn sa méto
 sin, ac má bí, do cuir san mo ceann-sa i sconteadairt
 cruaró. D'úmluigeas láitreac do'n ríó agus d'inn-
 seas dó cad d'imeis orm i sCorcais. Do buadó ar
 an namhár airis tré impróe úríóe agus tré báro
 Catail le macaib léiginn.

"Ansan d'iaras an aisse. Do fuaras i. D'inn-
 seas do Catail an mallact a beit orm agus ná raib
 don ruo cun mé d'fuaasgailt uaiti ac an ríó féin do
 déanamh trosgaró dom cun Dé. Ba cruaró an aisse i
 le n-iararó ar an ríó, ac d'iaras i, agus mar is éol
 daoib do déin sé an trosgaró. Ansan d'iaras air
 trosgaró déanamh cun Dé ar maite le ríó Caisil. Ba
 deacair é. Ac do déin sé é. Tá coraó na n-oibre go
 léir anois agáinn, buróeacas le Dia!"

Do stad Mac Conglinne. Do labair an ríó airis.

"A mhic léiginn," ar seisean, "tá éistite agáinn le
 d'caint. Má bá léir dúinn sar ar labrais go raib
 comaoine mhór curta agat oráinn go léir, agus orm-sa
 féin tar cás, is seact léire dúinn anois é. Is iongan-
 tac an tuine tú agus is iongantac an ghlóm a cuiris
 romat, agus is mó go mór 'ná iongantac an cuma 'nar
 déinis an deart. Ac níor innsis fós dúinn cé n-é tú.
 Cad é an ainim atá ort, a mhic léiginn?"

"Aniér mac Conglinne a tugtar orm, a ríó,"
 arsa'n mac léiginn.

Do stad a aná ag sac doinne cómh luac agus do
 n-airigeaó an ainim. D'feuc na daoine ar a céile.
 Ansan do fuaradóar a n-aná, agus cuireadóar liós

SUAS NÁR H-AIRIGEAD A LEITÉIO SA N-ÁIT NÍOR D'FÍOS CAD
É AN FÁD ROIMIS SIN, NÁ 'NA D'IAIS SAN.

ÓI AITNE MAIT AR FÚD NA H-ÉIREAN SO LÉIR AN UAIR
SIN AR ANIM MÍE CONGLINNE AC NÍ RAID AITNE SA
MURHAIN A AR PEARSAIN.

CAIBIDÍOL A CHUIGHEUS.

ANSAN isead gluais an caint agus an comrad agus an cur tré céile.

"Mo ghrádh mo súil!" a deireadh tuine, "is maic a bí 'fios agam nár b'fear cleas é. Anier mac Conglinne! agus siné an t-Anier mac Conglinne n-a bfuil an cáil go léir air! Ail-il-iú!"

"Má bí 'fios agat nár b'fear cleas é, a deireadh tuine eile, "is ana baileac a coimeádais an t-eólas agat féin. Níor leisís amac don dlúire dé go dtí an neómat so."

"Go deimhin," a deireadh tuine eile, "níl ann ac mar a déad don fear!"

"Ní dóca," a deireadh tuine eile, "sur ceapais sur ceart go mbéad sob agus sgiatáin air."

Mar sin dóib.

D'eirís Catal agus do labhair sé.

"Tá gac níos soiléir go leór anois," ar seisean. "An gníomh so atá déanta agat, a Míic Conglinne," ar seisean, "tá buairte aise ar ar déinead riam fós de gníomharthaib iongantaca i n-Éirinn. Dob' iongantac an obair duit cuimneam i n-aon cor air. Ansan dob' iongantac an obair duit tabairt fé. Dob' iongantac an obair duit leanmhaint air mar a déinis, i n-agair gac deacarácta agus gac droc úsáide, go dtí sur cuirís gac níos cun cinn i n'am agus i n'ait féin. Is ró deas d'a cuimneam a bí agam-sa nuair a bíis ag lorg na n-uball orm sur ar maicte liom a bíis, ná raib sa cleasardéacac agus sa n-ailteóireacac go léir ac cun

A cur feucaint orm mo leas a déanamh. Da cóir go gcuimneócaimn féin fadó riamh ar an bfeirinne sin, nac foláir do dhúine a toil do cur go seasamhac i gcoinnib a droc mian sar a bfeadófaró sé an lámh uactair a t'fásgail ortá. Dá mba ná beaó agat-sa le déanamh sa sgéal ac do toil féin a cur i gcoinnib droc mian, déarfad dhúine go mbéaó gniomh maic déanta agat nuair a beaó san déanta agat. Déarfad dhúine nár beas duit de ghnó é. Ac do cuiris-sé rómaí an ghnó san a déanamh do dhúine eile, toil dhúine eile do cur i gcoinnib droc mian an dhúine eile sin, agus san do déanamh i n-aimhdeóin an dhúine eile sin; mo toil féin do cur i gcoinnib mo toile féin; a cur feucaint orm gniomh a déanamh le m' saor toil agus mo saor toil ag gabáil lom díreac i gcoinnib an ghníh sin.

"Dá méro a déinim maicnamh air sin, a míc Conglinne, iseaó is mó a déinim iongnaó dé. Ac gac don curó eile de'n obair a déinis, tá sé cómh maic cun iongnaó cur ar dhúine leis an méro sin. Da suarac an rud uaball a tabairt, duit i gcoinnib mo toile, agus é tabairt le m' toil, seacas an trosgaó a cuiris feucaint orm a déanamh. Ní raib níó ar bit dá mhó a bí i gcoinnib mo toile 'ná an trosgaó céatona san, agus feuc, is le m' toil macánta a déineas é. Déineas é cun tusa saoraó ó'n mallact. Mura mbéaó an mallact san ní féadófa cóitóce a cur feucaint orm an trosgaó san do déanamh. Is cruinn a breicnigis m' aigne nuair a cuigis go ndéanfaimn, cun dhúine eile do saoraó ó mallact, trosgaó ná déanfaimn ar mo son féin pé cairde tiocfaó as dom. D' uacóbasac an obair duit, a míc Conglinne, dul agus an mallact san do cuilleamh agus i carang ort féin gan don cúis eile ac cun a cur feucaint orm-sa

AN CROSGAÐ DÉANAMH, CROSGAÐ AR MAITE LIOM FÉIN, CROSGAÐ SUR CÓIR NÁR SÁD AC A INNSINT DOM SUR D'AOR A BÍ MO LEIGEAS AG BRAT, CUN MÉ CUR 'SÁ DÉANAMH GO FOMM-
MAR UAIM FÉIN.

"NUAIR INNSIS AN AISLING DOM TAR ÉIS AN LEIGIS A
BEIT DÉANTA AGAT CUIREAS RAT AGUS DEANNACT AR AN
AISLING AGUS AR SÁC DUINE DO 'NEÓSPAD I GO DEÓ, AGUS
AR SÁC DUINE A DÉAD AG ÉISTEACT LÉI D'A H-INNSINT.
TÁ NÍO EILE AGAM LE DÉANAMH ANOIS I TCAOB AN LEIGIS.
NÍ MISE AN CÉAD DUINE A DÉIM CRAOS. NÍ MÉ AN CÉAD
DUINE GO D'FUAIR AN DEAMHAN SAN SEILB ISTIIS ANN. IS
DÓIC LIOM, ÁMÁC, SUR MÉ AN CÉAD DUINE A FUAIR A
LEICÉRO DE LEIGEAS. IS SEAN-FOCAL É, 'AN T-É N-A
MBÉAD FIOS AIGE GO MBÉAD LEIGEAS AIGE.' DÁ MBÉAD
FIOS AN LEIGIS AGAM-SA ROIM RÉ, AGUS DÁ NDEININN
UAIM FÉIN NA NEITE A CUIRIS-SE FEUCAINC ORM A DÉANAMH,
NÍOR SÁD DUIT-SE AN TRIOBLÓRO GO LÉIR A SLACAÐ, AGUS
NA CÚRSÁI GO LÉIR A CADAIRT, AGUS DUL I SCONCADAIRT
T'ANAMA MAR A DÉIMIS. TÁ FIOS AGAINN GO LÉIR CONUS
MAR A DÚDAIRT AN SLÁNUIGTEÓIR, MOLAD GO DEÓ LEIS, GO
D'FUIL DEAMHAM AIRTISTE AGUS NAC FÉROIR IAD DO CUR
AMÁC A' DUINE AC LE CROSGAÐ AGUS LE SURDE CUN DÉ.
NÍ FOLÁIR NÓ IS DEAMHAN ACU SAN AN DEAMHAN UO A BÍ
IONAM-SA. DÁ DCUIGINN-SE AN MÉRO SIN I N-AM, AGUS
DÁ SCUIRINN RÓTHAM I SCEART AN CROSGAÐ DÉANAMH AGUS
MO SURDE CUR CUN DÉ, DÉAD AN MUMHAM GO LÉIR AG CUR
A NGURDE SUAS CUN DÉ MAR DON LIOM, AGUS DÉAD AN
DEAMHAN DIBEARCA FADÓ.

"TÁ AN FIOS AGUS AN LEIGEAS ANOIS AGAINN, A MÍIC
CONGLINNE, AGUS SAN AMHÁS IS ORT-SA A BURDÉACAS, AGUS
AR DÍ A CUIR CUGAINN CÚ AGUS DO CUIR AD' CROÍDE A
LEICÉRO DE TRIOBLÓRO A CUR ORT FÉIN. TÁ AN FIOS AGUS
AN LEIGEAS AGAINN, AGUS BA MAIT LIOM-SA GO D'FANFAD

an fíos agus an leigheas ag ár slíocht i n-Éirinn go deire an tsaothail.

“Tiocfaro daoine ‘nár ndiais i n-Éirinn agus déanfaró siad craos. Glacfaró an Deamhán-craois seilb istis ‘na sgoiúe. Tabairfaró siad ceat a cinn agus ceat a goile do’n deamhán san go dtí ná béró beann acu ar ūia ná ar ūine, ar carat ná ar namait, ar mnaoi ná ar clainn ná ar cúram; go dtí, mar adúndairt an annspríto linn, go ngeadfar de mairib agus de clocaib agus de sgiúirsib agus o’fuipeanaib orta mór-tímpal na n-Éirean agus sur b’é bás a déarfaro iad fé deire ‘nà bás do’n gorta.

“Da mairt liom an fíos agus an leigheas a beit i n-Éirinn go deo dóib sin, i dtreo go bfeadfaróis an fíos do leanmáint, agus úsáto a déanam de’n leigheas, agus an deamhán do cur a’ seilb.

“Cuirim-se anois, o’a dris sin, de geasaib ar miancín agus ar manacaid Corcaige na focail seo a déarfaro do sgríob’ síos i leabrais Corcaige i dtreo go mbéró siad ansan le leigheo go deo. Sroiao na focail:—

“‘An t-é n-a mbéró sé de mí-áto air deamhán craois do gádhail sealdá ‘na goile, pé ‘cu craos díse nó craos bíó fé noear é, ní’l bac air é féin do leigheas agus an deamhán do cur a’ seilb ac go noéanfaró sé na neite a cuir Anier mac Conglinne feucaint ar Cúat mac Fingine a déanam. Cuireat sé ar dtús a gurde cun Dé fé comairce Ūisíoe. Cuireat sé ansan a mian fé smact a toile ins na neitib is suaraige. Bíod uraim aise do’n Cretoeam. Ansan, má’s deamhán meisse a béró istis aise cuireat sé suas o’aon deoc meisgeamail a o’ól. Má’s deamhán ocrais a béró istis aise déineat sé trosgat pé ocrais a béró air.’

“CURTAR SÍOS AN MÉTO SIN GO CRUINN I LEABRAIDh CORCAIGE. D’FÉTOIR GO MBÉADh SÁDh GO CRUAIDh LEIS AN LEIGEAS I N-ÉIRINN ‘NA D’IAISh SO.”

DO SGRÍODh MAINCÍN SÍOS NA FOCAIL SIN, AGUS CUIR sé CUIGE IADh CUN IADh A CUR ISTEACh I LEABRAIDh CORCAIGE Cómh LUATh AGUS DO RAGADh sé ADAILE GO CORCAISh.

NÍ FEADAR-SA AR CUIGh CATAL AN UAIR SIN GO NÓEAFADh MEISGE, CRAOS-DEAMHÁN AN D’IGE, AN T-ÉIRLEACh ACDh AIGE ‘A D’ÉANAMh ANOIS I N-ÉIRINN. Pé ‘CU CUIGh NÓ NÁR CUIGh DÍ TARGAIREACTh ‘NA CAINTE. TÁ SEILBh ANOIS AG CRAOS-DEAMHÁN AN MEISGE ISTIGh I N-A LÁN D’AOINE AGUS NÍ LE TRÍ LEATh-DLIAGNAIDh É. IS MÓ GO MÓR AN MILLEADh AGUS AN CREACADh ACDh AIGE ‘A D’ÉANAMh ‘NÁ MAR A D’ÉIN CRAOS-DEAMHÁN CATAL RIAH. IS MÓ AN NÁIRE AGUS AN SCANNAL AGUS AN MÍ-CLÚ ACDh AG TEACTh UAIDh ‘NÁ MAR A TÁMIS RIAH Ó CRAOS-DEAMHÁN CATAL.

NUAIR A DÍ NA FOCAIL SGRÍBTE, CURTA CUIGE, AG MAINCÍN, DO LABAIR CATAL AIRIS.

“NÍ FOLÁIR, A RÍOGRa MURHÁN,” AR SEISEAN, “A CÉARTh D’IOLUIGEACTh TADHAIRTh DO’n DUINE SEO A D’ÉIN AN TAIRDE GO LÉIR DÚINN. SIODh D’IOLUIGEACTh A CÉAPAIM-SE DÓ. AN OBHAIR A D’ÉIMIS DÓM-SA, A ÍLÍC CONGLINNE,” AR SEISEAN, “AG TADHAIRTh MO CÚDh BÍDh DOM, IS TÚ A D’ÉANFAIDh AN OBHAIR SIN DOM I SCÓMNUIGE, FEASTA, Pé ‘CU IS ‘BIADh Ó DEOLAIDh ‘DOM É NÓ NACh EADh. ‘NÁ TEANNTE SAN TADARFAR BÓ A’ SÁC LIOS DUITh Ó CARN GO CORCAISh, AGUS BRATh A’ SÁC CILL, AGUS UINGE D’ÓR Ó SÁC FEAR TÍGE, AGUS CAORA DÁN A’ SÁC CRÓ CAORAC, AGUS BÉRDh T’INEADh SURÓTE DO SHÁC AR MO LÁIMh D’EIS FÉIM. NÍ N-É MO CUAIRIM GO MBÉRDh AON CUR ‘NA CÓIMNIDh AG AON DUINE SA ÍLMURHÁN AN D’IOLUIGEACTh SAN A TADHAIRTh DUITh. TÁ AG DUL DUITh MAR AN SCÉADHNA, MAR IS EÓL DÚINN GO LÉIR, AN CÚCAL SO ACDh AR LÁIMh EASBOISh CORCAIGE.”

D'eirig Maincín agus do labair sé.

“A riú Caisil,” ar seisean, “agus a maite agus a mór uaisle Múhan, tá tagaite go maite agaid go léir as an ngnó so, ac tá tagaite go n-olc, go dian olc, agam-sa as. Deir an fear so nár déin sé don droc gníomh a tuilleadh comneal-bátao ná mallact na n-eagailse dó. Is ionan san agus a ráo gur cuireadh an mallact air sa n-éagóir. Mol sé mo beannuig-teact-sa. Dúdaire sé go dtáinig sé eugam-sa cun na n-easgaine tuilleamh, agus gur mar geall ar mo beannuig-teact a táinig sé eugam. Má mol sé mo beannuig-teact do cáin sé mo ciall. Deir sé, má feucaimis siar anois ar an gcuma 'nar tuill sé an mallact, go bfeicfimis nár déin sé don droc gníomh. Mise a cuir an mallact air. D'athuig sé nár baogal go gcuirfinn an mallact air san é 'sá tuilleamh go maite. Measán sé a cuir 'na luige oraid-se anois nár tuill sé i, nár déin sé don droc gníomh a tuilleadh mallact. Tá mbéad sib as feucaint air agus as éisteacht leis an faid a bí sé i gCorcaig, béad 'fios agaid cé 'cu tuill sé an mallact nó nár tuill. Bíomair-ne as éisteacht leis agus as feucaint air, agus tá so le ráo agam. Níor táinig, le cuimne don duine atá suas, a leicéid eile isteach sa catair. Déin sé oiread toirmisg agus acarainn agus cur tré céile i scaiteam don ceitre n-uaire ficid amáin agus ná déanfao an cuirp-teac is mó a táinig riamh eugam ná dfao sé bliagáin cuige. Bí an catair agus an mainistir agus an uile saas gnóta d'ár bain leó iompuithe taob síos suas aige sar ar iméis sé. Daoraimair é cun a crocta feucaint an ealócaó sé uaimh. Da dóic le duine gur b' amharó a cuir san feucaint air fanmáint. Da dóic le duine air ná raib

uarò ac go gcrófaí é. Agus deir sé nár déin sé don droc gníomh! Níor cuir sé oiread agus cor dé an fáil a bí sé i gCorcaig san droc gníomh a déanamh.

“Ac sgaoilimis corainn gac níos uár déin sé ac don níos amháin, agus taisbéanfaid an t-aon níos amháin sin gur tuill sé an mallacht. An oíche táinig sé go Corcaig oíche trosgaí ab ead í. Fuair sé an biaí is oleagtaí a caiteamh i n-aimsir trosgaí. Do cáin sé an biaí agus o’aoir sé an eaglais. Agus deir sé nár déin sé droc gníomh! Fiafraíim o’aoinne atá anso as éisteacht liom an droc gníomh an eaglais o’aoiread? An bfeadófaí duine gníomh ba measa a déanamh? Agus deir sé linn feucaint siar agus go n-athócaimís nár déin sé droc gníomh. Mura mbéad gur déin sé an droc gníomh ní cuirfinn-se fé coinneal-bádaí é. Molan sé mo beannuigteacht. Níl aoinne ’gá iaraid air. Níl aon beannuigteacht aige le molaí ionam-sa seachas aoinne eile. Déimim mo dícheall cun gac dualgas atá orm cun Dé do cómlionad. Ní cóir aoinne molaí mar seall air sin. Cuid de’n dualgas san atá orm-sa isead duine cur fé coinneal-bádaí má déimeas sé an eaglais o’aoiread. Déin an fear so an eaglais o’aoiread. Cuireas-sa fé coinneal-bádaí é mar seall air. Deir sé anois nár tuill sé an mallacht. Murar tuill do déimeas-sa éagcóir air, an éagcóir is truime agus is measa feadófaí duine a déanamh ar duine. Má déimeas an éagcóir sin ba ceart mé féin do cur fé coinneal-bádaí. Má déimeas an éagcóir sin cá bfuil an beannuigteacht so a deir sé atá ionam! Tá an duine as magad fúm, a rís Caisil agus a ríoga Muman. Má’s fíor a cáint féin is as stealaí-magad atá sé fúm-sa ó táinig sé go Corcaig. O’a dris sin éiligim

anois, os cómair na scómaíocht atá láitread, díre agus eimeaclán ar an bfeair so, sar a noéanfar don shó eile."

D'eirí Mac Conglinne.

"A riú Caisil," ar seisean, "agus a ríogra agus a mhór uaisle Múrmán, roir cléir agus tuat, is oí liom go mór Maincín 'gá meas go noéanfaínn-se maíad faoi, ná go dtabairfaim easonóir dó ar, don cuma eile ac cómh beag. Déineas doir ar an Eaglais nó níor déineas. Má déineas is ceart é aghairt orm. Murar déineas is dóm-sa is ceart díre agus eimeaclán d'éileam ar an té cuirfead am' leit é. Níl puinn aimsire imitíste fós ó'n oíóce tánaí go tead doigeat Corcaige. Ní deacair cuntas d'fágail ar gac focal d'ár labras agus gac nío d'ár déineas i scaiteam na h-aimsire sin. Cuiread Maincín geall céat i lámh Cúatail agus cuirfead-sa céat eile ar a lámh. Ansan surdeat na breiteamhain agus breitnígtois an nío atá eadaramn agus abraitóis cé 'cu is dóm-sa ó Maincín atá díre agus eimeaclán ag dul, nó dó-san uaim-se."

Do cuiread an dá céat ar lámh Cúatail. Do suig na breiteamhain agus breitnígeadur an cás. Bí a lán daoine ann ó Corcaig i dtreo nár deacair dóib a noóitín fínnite glaoad. Nuair a bí an breitníugad déanta acu tugadur a mbreit. Sroí an breit a tugadur :—

"Níor déim Mac Conglinne doir ar an Eaglais. Ní dóbairt sé ac ná h-íospad sé min coirce Corcaige. Níor d'aoir ar an Eaglais san do ráó. Is ó Maincín do Mac Conglinne atá díre agus eimeaclán ag dul."

Do tugad an breit ag triall ar Cúatail agus do léig sé amac i. Do labair Mac Conglinne.

“A rís Caisil,” ar seisean, “agus a maíte agus a mhór uaisle Murhan, idir cléir agus tuat, do cadruig Maincín liom-sa go láidir sa n-obair seo atá déanta agam. Nuair a bíos ag teacht ó Corcaig anso cun na n-oibre déanamh, do gheall Maincín dom, dá leisísinn an rís go bpaiginn uair an coical úr ná tabairfadh sé ar saibhreas an domhain. Tá an coical ar lámh eas-bois Corcaige, le tabairt domh-sa cómh luath agus beaó an leigeas déanta. Sin a n-iarfadh anois de tíre ná d’emeaclán ar Maincín, an coical san a tabairt dom go toilteanach agus a deannaíocht na teannta.”

“Bíodh sé agat agus mo deannaíocht,” arsa Maincín. “Níor teip riamh ort ná go ndéanfa beart bun os cionn le tuairim doimne!”

Do tugadh an coical do Mhac Conglinne. Do tugadh na ba dó, agus na caoire bána, agus an t-ór, agus an t-eac breacthach, agus má ba mhór a cáil ar fuio na n-éirean roimis sin ba d’ádh as san amac é.

Agus feuch. Ní deirtear gur cuimhnig Caisil a tuille ar ligais, ingean Mhaoile Dúin, ná gur cuir sí a tuille mísléan ag triall air.

CRÍOC.

VOCABULARY.

Most of the words in the foregoing story will be found in the Irish-English Dictionary of the Rev. P. S. Dinneen, M.A. In order, however, to embody, for the use of learners, the author's original notes upon the various idioms occurring in the text, the following list of words has been compiled. Only a few of them are absent from the Dictionary ; some are old, or obsolete ; others are given because of some variation in form or meaning ; while a fair number of well-known words are included as forming part of those idiomatic phrases of which Father O'Leary has given the explanation.

The " Vocabulary to Séana " (121 pp.) contains copious notes on words and idioms, many of which occur in this and other works by the same author.

Δ' (for Δς), at. Δ'm=Δςam, or Δς mo, at my. Δ'o=Δςao, or Δς oo, at thy.

Δ (or ι), in. Δm'=ι mo, in my. Δo'=ι oo, in thy.

Δ' (for Δς), out of. Δ' seilb, out of possession.

Δ (sometimes used for go, in relative constructions). " An t-é n-Δ mbéao fíos aise go mbéao leigeas aise." [It was said that] the man who would have knowledge that he would have a cure. (Confusion is avoided here by rendering the relative as " n-Δ " and the conjunction as " go.") An t-é n-Δ mbéao sé ve mí-áó aia, *lit.*, the man that it would be [so much] of ill luck upon him ; *i.e.*, he who would be so unlucky.

Δb, the form which Δa often takes before words beginning with a vowel. Fíom creioim uó Δb eaó, an act of faith for him-it was.

Δcainige, a request.

Δcaraan, *g.* of Δcaraan, an entanglement ; cross-purposes.

Δcmaireact, nearness.

Δel trí mbeann, a trident ; a

large cooking-fork (Δel) having three prongs.

Δξαιó-béil, an outfacing.

Δξαιet, act of punishing. É Δξαιet orm, to revenge it on me.

Δióm, a design ; a purpose. (Is uoiξ liom go bfuil Δióm aise Δe pósaó, I think he has a notion of getting married. ní raib Δon Δióm aise aia, he had no notion of it.)

Δileac, Aileach, the residence of the Kings of Ulster.

Δilceoireact, playing pranks.

Δineas cliaraióeacta, sweetness of harmony.

Δiwo, good fortune. Duine gan Δiwo, a person of no account ; an unlucky or unsuccessful man.

Δiriξte, certain. Curta i n-Δiriξte, made sure of.

Δiseac, handy, useful.

Δiase, a boon.

Δiēnt, act of recognising. When applied to a disease, Δiēnt means exactly diagnosis.

Δmpla, greed ; voracity.

Δnaiēre (or Δnbuiē), broth.

Δniér ; Δn-éra, "non-refusal."

From éraó, denying ; refus-

- ing ; and *an-*, the negative prefix.
- annspírit*, the Evil Spirit : the devil.
- aoiḡeab*, from *aoiḡe*, a guest ; a person staying for the night.
- Teac̃ aoiḡeab*, a guest-house.
- aoir*. It is impossible to give the full force of the Irish word *aoir* in a single English word. It is far worse than "satire," or "ridicule," or "lampoon"—worse even than "insult."
- ásḡ*. *An an ḡcéabú áḡḡ*, "at the first going down." (I give this *ásḡ* exactly as I have always heard it. Probably some other shape of the word will turn up in some other part of the country, which will throw light upon its origin and on its fundamental meaning.—P. O'L.)
- asna*, a rib. *Asnaíḡeascaib*, the ribs.
- aspol* (or *apstat*). an apostle.
- atátar*, autonomous form from *tá*. "*Conus atátar ansan*" (how are things over there?) is exactly the phrase used in the ancient text, showing that *tátar* is *not* a modern "corruption."
- aḡluḡte*, *g.* of *aḡluḡab* (or *atcuḡab*), thanksgiving. There is a common imprecation, "*Ocras e'réis aḡluḡte ore!*" i.e., "That you may leave the table hungry ; that you may not get enough to eat!"
- bacán*, a staple ; a hook.
- bagairt brufóne*, a challenge of faction fight.
- baileac̃*, completely.
- balair̃*, odour ; smell, *Cuaró a balair̃ faoi*, the odour of it took effect upon him.
- bán*. *An Bán beag a' Cuireac̃ liffe*. *Lit.*, the little white (maiden) from the Curragh of the Liffey (Kildare). i.e., Saint Brigid. The word *bán* is still a common term of endearment towards girls.
- bánbriḡ* (*g.* of *bánbreac*) *ó'n mbriḡoisḡ*, white trout from the river Bride.
- banda*, a band ; a hoop.
- Barra*, Saint Barra, or Finnbarr.
- bata ráma*, an oar.
- bataí snaitim*, collar-braces, to keep rafters from spreading asunder.
- béal iactair*, the lower lip, or front of lower jaw.
- béal uactair*, the upper lip, or front of upper jaw.
- beana*, *pl.* of *bion*, a spit.
- béanparó*. *An bás a béanparó iad*, the death which will come upon them.
- beart*, an action. *Déan beart u'a réir*, act in accordance with it.
- beartócamn*, I would intend.
- beatair̃*, 'na *beatair̃*, alive.
- béile na h-oíḡe*, supper.
- beirte ná caillte leis*, gainers nor losers by it.
- beó boct̃*, utterly ruined: having nothing left but the bare life.
- beó borb*, "alive and kicking."
- beoil*, the lips.
- "*biaó ó beolair̃*," food from lips. The old book says that the phrase became proverbial after that. The expression must have died out before our time. The taunt in it seems to imply something like the action of birds when they feed their young. The food passes through their mouths, but it does no good to themselves.
- biaci*. *Oct mbiaci*, the eight beatitudes. (The words are

given exactly as in the old book.)

bíod ort féin, be it on yourself ; *i.e.*, blame yourself.

biorán san tón, a headless pin.

bioránaç. The Irish speakers who use this word as a term of contempt or hatred, use "boyo" as English for it.

(Δ5) blasaççaiç, smacking the lips
blonag, lard ; *g.* blonaige.

bó a' gac lios, a cow out of every lios, which evidently was the strong enclosure in which the cattle were kept at night for safety.

(ΔR) bogao, shaking ; moving.

bolamac (also bolmoc ; bolgam), a mouthful.

boib (of meat), strong and rich and tender.

brac as gac cill, a mantle from every church—showing that the making of beautiful mantles, and probably the manufacture of cloth in general, was an industry pursued in the convents and monasteries of Ireland in ancient times.

(Δ5) brac air, expecting (it) ; in hopes of (it).

brec-bainne, new milk boiled and some sour milk added to it to make it curdle.

Breacnac Welsh.

breic. Níl don breic agat ar...

You have no chance of . . .

breicéamntas, judgment ; capacity for judging ; a decision.

bruçaró, lords of land.

brúçgar, crumbs.

brutóg, a roast ; *b.* çríosaiç, anything cooked in burning embers.

buacac (of food), strong, nourishing.

buacaint ar; to beat ; conquer

buaint, *g.* buarta, grief ; trouble ; anxiety.

bunn, *pl.* of bonn, the sole of the foot or shoe.

búirt, a roar ; a bellow.

bulán, a bull-calf.

bulóg, a loaf.

bun os cionn, derangement ; upsetting ; (adverbially) upside down.

bunús (or bunaças) mo maçt-naim, the purport of my reflection.

buçaire lasraç, a column of fire ; a great blaze.

Cá raínis sé ? Where did he come from ?

cá'r b'as é, where he was from.

cac, everybody ; the public.

When applied to a meeting it means the whole body of those present. Δrsa cac, said they all.

caó é an méio ? what size ? (One of the mistakes made by our young Irish writers is the idea they have that because a substantive is feminine it must always take a feminine pronoun. I find them constantly writing such phrases as "áit maic iseao í."—"áit maic iseao é" is the correct Irish. The adjective qualifies the word, therefore áit maic is right. But the pronoun represents, not the word áit, but the *place* of which there is question, which might be a house, or a hill, or a situation; any one, in fact, of a thousand things which are not feminine at all.—P. O'L.)

caó 'na çaoib, why. Déro 'fios caó 'na çaoib uata, they will want to know the reason why.

caó as é ? where is he from ?

caó çuige ço çruilir ? *Lit.*, towards what are you ? *i.e.*, what are you driving at ?

caón, a wooden mug.

- cáil naomhdaí, a character (or reputation) for holiness.
- cáiréadaí, carrots.
- cáit do éirí, eat your food (the word bíó is often omitted).
- caiteam, spending, throwing, etc. caiteam aimsire, pastime. Mé féin do caiteam suas air, to throw myself on his mercy.
- caol. Is caol an rúta an t-úig, the law is a subtle thing ; (a common proverb).
- caor caréainn, the quickenberry.
- cár sháib sé éiríann ? in (or from) what direction did he come to us ?
- carraig báiríte, a sunken rock.
- caraimora, a mangy dog. (The word used in the old book.)
- cás, a case ; a state. I gcás, so that ; and so. Bíodas i gcás aige, he had them in such a state.
- casadó, turning. Do sláinte as casadó ort, your health coming back to you.
- cé 'r a níos é ? of what family is he ? *Lit.*, who are (those) that he is (one) of them ?
- cé 'r b'é, who he was.
- cead a éos, leave to go ; liberty.
- ceann an tíge, the roof of the house.
- ceart díolúigeada, a person's due ; his right in the way of payment.
- ceapaim, I appoint.
- ceistiuighéan, continued questioning.
- ceitirocháir, four-square.
- cime, a captive ; a prisoner in bonds. *pl.* cimí or cimeada.
- cionn, 'á cionn, on account of it ('á for ó'á).
- cínead, having a rosy neck and cheeks which would remind one of a well-fed hen.
- ciscéim (or coiscéim), a step.
- claúda, *pl.* of cláró, a fence.
- clao, perversely disposed ; prone to evil.
- cleas, a trick. fear cleas, a gleeman.
- cléir agus tuat, clergy and laity.
- clí, ar mo clí, on my left hand.
- clúm-éan, feathers—generally called clúm-éan to distinguish them from clúm simply, which means fur as well as feathers.
- cnaiste, the side-beam of a bedstead.
- coigercí (i gc.), in the borderland between two districts.
- comne, opposition. am' comnib, against me.
- cóir bíó agus úige, a provision of food and drink.
- cómaet, power. Na cómaeta, the authorities. Ó cómaetaib Dé, from the power of God. (Usually plural in Irish in this connection. Sometimes even the name of God is omitted through reverence : " Tá mo súil le cómaetaib," I trust in God. *máire* *buíre*.)
- comaoine, a favour ; compliment ; obligation.
- cómbeiriugadó, boiling together.
- cómbla, a door ; *i.e.*, the door itself. *borus*, or *geata*, is the doorway.
- cómbla, a fight between two ; a duel.
- cómleatan, of uniform breadth.
- cómlionadó cruinn, act of fulfilling exactly.
- compórtad, comfortable (in an objective sense).
- compórtamail, comfortable (in a subjective sense). Tá sé ana compórtamail, mar tá an áit 'na bfuil sé ana compórtad, he is very comfortable, because the place in which he is is a very comfortable place.

(as) cómsísaídaí. moving together so as to keep time.

constaici, obstructions.

córaí, *g.* of cóir, good keeping.

córaí, well shapen.

corán, the jaw ; also, a reaping hook.

Corca Laoighe, Corcalee.

coraídeáí, excess, *C.* agus sé troighe, rather more than six feet.

córuaí. leabaí do chóruaí, to "make" a bed.

cosnaíde, a defender of rights.

coíom, equality ; equivalent ; proportion ; level ; plenty. *Δ* coíom de buídeáí, its proportion of thanks, *i.e.*, thanks in proportion to it. Coíom focal, a command of words.

crann, the bit of wood used for the casting of lots. Hence, bí séve crann air, it was his fate.

craos, gluttony. *Δn* craos-neamán, the demon of gluttony.

craeáí, destruction by the infliction of loss ; devastation.

créir, *g.* of críar, a honeycomb.

croic, in phr. " *Δ* sheana croic súis is éugac-sa san." (There was at one time an old man sitting in a chimney corner. His daughter-in-law was going round the house scolding vigorously. The old fellow felt there were indirect thrusts at himself. He looked at the potrack and said : " *Δ* sheana croic súis is éugac-sa san," " You old sooty rack, that is directed at you." The expression became a proverb. P. O'L.)

croimaraíar, *ar* mo é., I being bent forward and running.

cruaí, hard. *É* tuilleam go cruuáí, to deserve it richly.

cruiceóige maóile, *g.* of cruiceóí maol, roundhead beehive.

cruinn, exact ; accurate. *Is* cruinn *Δ* breicníis m'aigne, most correctly did you gauge my mind.

cualaí, a company ; a following.

Cuinn, *g.* of Conn. Clann Cuinn Céadcaí, the sons of Conn of the hundred fights.

cuir, see cur.

cuireáí (or corraí), a plain ; "curragh."

cuirre, *g.* of corr, a crane. Peata cuirre, a pet crane.

cúiteam *Δ* déanam as, to make atonement for it.

culaí éleirí, a clerical dress. éun, in phr. trosgaí liom éun Dé, to fast with me unto God, *i.e.*, as an action addressed to God.

cúntas, an account.

cur. Ruo do cur i n-aimhéirí, to put a thing into confusion ; to upset it ; make a tangle of it. Cur i ngníom, to put into practice. Cur i n-níl, to make known, understood. É péin do cur i n-níl, to make himself known. Cur 'na luíge ar, to impress upon ; persuade. *As* cur orm, troubling me. Cur isteaí, interference ; interruption. Cur isteaí ná amaí ar, interference of any sort with. Cur am' leir, laying to my charge. Cuir tuine acu air, one of them "tackled" him. *As* cur an anama amaí le . . . , gasping with. . . . Cuir sé éiríe is, he put them to him, *i.e.*, secured them about his person. Cuir sé fíor air, he sent for him. So scaití cur leis, that it must be added to. *As* cur 'n as cúiteam, discussing ;

debating. *Lit.*, making statements (as cur) and making opposite statements to answer them (as cúiteam). As cur na súl tair, staring at him. Cuireas an talam óiom, I made off. Snó cur cun taisge, to put business to rights. Cur tré éile, confusion ; clatter of voices and discussion.

cúram, care ; obligation ; responsibility.

Uá mb'é . . . féin é. The word féin does not mean " self " here. It means " even." This Irish construction is the equivalent of the English construction " even as regards "—*e.g.*, " even as regards the king," " Uá mb'é an rí féin é,"

óaingní sé, he fastened ; fixed. Dáirírib, do éróíde dáirírib, in downright earnest.

uáil, a respite.

Uár mair riam. The same as the English phrase " at all," when very emphatic.

uatac, rheumatism.

veamram, appearance.

veacaraet, difficulty.

veag-éiret, a good quality.

véanam. An rí do véanam an t-rosaró, that the king should perform the fast. (A very common idiom ; *e.g.*, nfor mair liom tu 'á véanam nan, I would not wish that you should do that.) Véan-pais ruo air, they would obey him, do a thing on his bidding.

vear. Fé nvear, caused.

veara. Cugan fé nveara, I noticed ; perceived. Isé fé nveara óom, 'tis that which caused me (to).

véanpaóuine, any person would say, *i.e.*, it would be fair to say.

vebroc. The meaning of this word is obscure. Possibly "veag-brat," good judgment? Hence, veracity? Uar mo vébroc, by my veracity? (It must be remembered that e in old Irish equals ea in modern Irish.)

veirigeact, difference.

veigleail, act of dealing (with).

veire na n-óíde, the time before the dawn. I nveire a gcóma, at their last mouthful. I nveire an anama, at the last gasp.

veis, ar mo veis, on my right hand.

veismireact, the use of words, movements or gestures supposed to have a mystical power ; any superstitious practices or observances.

ves na, of the. (s is often added to ve before the plural article na.)

(ar) dian-leatao, wide open.

óig. róga a' uá óig, the choice out of two evils.

óioáil, injury, harm, mischief.

óiofriaic, payment (*lit.*, of debts).

óioimbáó, sorrow ; disappointment

óioimbáóac, cross ; vexed ; disappointed.

óine, damages due. (An old legal term.)

óirí sé ar, he proceeded to.

óiser, a secluded dwelling-place.

óleagtaic, lawful.

óóic. Tob' oic an óóic é, he was a very bad person to tackle.

óóicígue, the more likely for it.

óioéail (or veanbráéail), a brother.

óriuic, appearance.

órocau, a bridge.

óroé mian, evil desire.

óroé miosaic, of a violent, malignant disposition.

ÓRUM. Óe órum cnocháin, over the back of a hill. Óe órum mo shulán, over my shoulder.

ÓUAL, due.

ÓUALGAS, an obligation. Ó. RÍG, a royal obligation, or duty.

ÓÚBÁN, a fish-hook.

ÓÚBÁNAÉT, angling.

ÓUILIB. Ó ÓIA AGUS Ó ÓUILIB, from God and the elements.

The Óuite, or elements, were the supernatural powers recognised by the ancient Irish. Some of the phrases which expressed that recognition lived far into Christian times, just as the Latin phrase "Per deos immortales" lived in Roman speech during centuries after Rome had become Christian.

ÓUL Í NGÉALL ÓO, to go bail for.

AG ÓUL Í N-ÓIGE, getting younger, TÁ AG ÓUL ÓUIT, there is to go to you, i.e., you are to get. ÓUL LE FÍLRÓEÁÉT, to take up with poetry.

EACÁC. UÍB EACÁC, Iveagh. RÍG UA N-EACÁC, the Prince of Iveagh.

EAGAILSE, of the Church. FEAR EAGAILSE, an ecclesiastic.

ÉIGEAN, violence, force; g. ÉIGIN. Í N-ÁIMRÓEÓIN AN ÉIGIN, in spite of the violence.

EINEACLÁN, a fine; reparation; amends. (An old legal term).

EIRIŞ. Ó'EIRIŞ EADRAINN, we quarrelled. EIRIŞE ÓÉ, to give it up; to give him up, i.e., to let him alone.

EIRNE, a kernel; pl., EIRNEACÁ. EOLGÁISEAC, skilled; having great experience.

EÓRPA, Europe. RÍG-FÉINNROE EÓRPA, The Commander of Europe, i.e., unmatched in Europe.

FABAR, a favour.

FABRA, an edge; a hem. FABRA NA BULÓIGE, the edge or crust of the loaf.

FADA. B'É B'FADA LEIS, 'twas it that was long with him, i.e., he thought it too long.

FÁGALTAS, a share. (TÁ FÁGALTAS AIRGÍO AIRC, he has a share of money. TÁ SÉ AR BEAGÁN FÁGALTAS, he is very poor.)

FÁIRO, length. PÉ FÁIRO AIMSIRE, whatever length of time. NÍOR B'FÍOS CAO É AN FÁIRO, it was unknown how long.

FÁISGITE, tidy; neatly dressed, with nothing ill-fitting or loose.

FAN, for the length of. FAN NA H-ÓFÓCE, during the night.

FADBAR AR A GCAINT, an edge on their speech, i.e., sharp, bitter remarks.

FÁSCOGAINT, empty chewing; champing.

FÁTLIAIŞ, a great physician; a wizard doctor.

FEADAR. NÁ FEADAR, that I do not know. NÍ FEADARAAR, they did not know.

FEARR. AN CEANN A B'FEARR A ÓÉANAM ÓÉ, to make the best of it. B'FEARR LEÓ 'NÁ RUOIMAIT, they would rather than a good thing, i.e., rather than anything. IS FEARR ÓE AN BÍOÓ. . . The food is the better for. . .

FEIUIR, past tense of FEADAR. NÍ FEIUIR AOIMNE, nobody knew.

FEIÓM. CUARÓ Í BFEIÓM, took effect. FEIÓM ÓLIGE, the force of a law. When a law gets into disrepute the feióm is gone out of it.

FEIS CÓMAIRTE, a session of council.

FEISGINT, act of seeing.

FEUCÁINT, act of looking. In phr. CUR FEUCÁINT AR, to put

compulsion upon. Also *fiacé-aint*, *fiacáib*, *fiacál*, etc.
fiar-éreasna, across, in a side-long or diagonal (*fiar*) direction.
fióbac (?), some kind of grain. Eight kinds of grain are named in the old text, of which names *fióbac* alone has become obsolete.
finncúill, of white hazel.
finníte, *pl.* of *finné*, a witness.
flačas, a kingdom. Heaven.
fógra, a notice.
foláir. *ní foláir nó tá*, there is no choice but that there is, *i.e.*, it cannot be but that there is ; there must be.
folamas, emptiness.
foláram, a warning.
fonn gluaise, inclination to go.
fórdean, limit ; extreme limit.
San críé san fórdéan, for ever and ever.
freasa, showers.
(as) friochaig, boiling hot.
friochalam, attending ; act of serving.
fuaíar, intention ; moving principle. *fuaíar fú*, something you are bent on.
fúolaé, *g.* *fúolaige*, leavings.
fúip, a whip.
fuiriste, easy.
fuirim. *I fpuirim*, in the form of ; like.
fúnsa, a hoop.
fúsáire, easier.
Samain samraíó, a summer calf, *i.e.*, a calf reared during the summer. Said of a person who does no work, and is highly pampered.
San biaú, without food. Here the word food is used in a purely generic sense. *San biaú* ; here the word food is used in a specific sense. The literal English of *san*

biaú is "without a food."
agus san ionta focal do labairt, and they unable to speak a word.
ganachúise, scarcity.
gáire, a laugh. *Gáirí*, laughter ; a number of laughs. *Sean ná gáire*, a smile nor a laugh.
Sgearca gáire, a loud, hearty laugh.
gasta, cautious ; wise ; clever ; quick.
gátar, need ; want ; famine.
gealgáiríteac, merry ; laughing.
geall céad, a pledge of a hundred.
geanncaig, *g.* of *geanncaé*, cock-nosed.
gear-ada, a rapid river.
gearaigue, a corncrake.
geire, *g.* of *geir*, tallow.
geise, *g.* of *geas*, a bond or spell ; *pl.* *geasa*. *Col geise*, the violation of a *geas*.
gluaireán, worrying with talk ; "nagging."
gnát-éadglac, household troops ; a bodyguard.
gobalaé, a little roll of butter, fresh from the churn.
gratón. In *phr.* *mo gratón mo súil* ! How well I knew ! Said when the speaker wishes to boast of his sharpness, or of his foresight.
greama, *g.* of *greim*, a bite ; a bit ; a grip.
greannmáireac, drollery.
gríobá, warlike ; valiant.
grinn, *g.* of *greann*, merriment ; geniality ; fun.
gríos, red glowing fire, not flaming.
gríos nó, he roasted ; toasted.
guais, a great trouble ; suffering ; desperate strait.
guir ; *goro*, act of stealing.
gunta, subtle ; deep (in intellect) ; sharp ; clever.
guthgeac, vocalization.

hata, a hat. The word used in the old Irish text here is **acc**. This shows that the English word "hat" is the old Irish word **acc**, and that the initial "h" of the English word is in reality the old Irish aspirate. So that **hata** is not a borrowed English word, but one of our own old Irish words, which the English language stole from us.

in'áic (in-a áic), in its place. **n'am** (n-a am), in its time.
iméarḡaḡ, "cutting up"; bitterly adverse criticism.
meal an tsaḡḡail, the ends of the world.
imearḡa, played out.
imluḡ ibair, Emly, in County Tipperary.
ionracas, integrity.

laḡspruige, lowness of spirits.
lamálaḡ, [people] allowed.
lán do ḡroíḡe, full and plenty; a "hearty" meal.
lastiar; **laistiar**, behind.
le t', for **le do**, with your.
(ar) leaḡaḡ na súl, in the twinkling of an eye.
leaḡ-íall, one strap (of his shoes). *d.* **leaḡ-éill**.
leaḡ mhoḡa nuabac, Mogha's Half; the Southern half of Ireland.
léimḡ, act of leaping.
léiriugḡ, explanation.
leóirḡe, a puff; a light blowing.
liḡ, colour (of the face). **Ó'iompuḡ a liḡ ann**, he changed colour; turned white; *lit.*, his colour turned in him. **lí-líḡeac**, having a sickly pale colour.
lóisroir, a lodger.
loisḡirḡe, scalded.
lom dáirírib, in downright earnest. **lom díreac**, directly.

lón bócair, provision for a journey; a viaticum. (*The Viaticum*, **lón anama**.)
lon craois, a demon of gluttony.
lúb; **lúbín**, the hasp of a door.
luḡt cáimḡe, satirists.
luḡt coimeáḡa, a guard.
luḡa. **Isé is luḡa is ḡann**, *lit.*, it is it that is least stingy; *i.e.*, the least that may be done is

macánta. **A úime macánta**, my good man. **A éoil macánta**, his free will.
malá, an eyebrow. **muc ar ḡac maláinn**, said of the eyebrows when swollen with angry frowning.
mac mallaḡḡain, (the) son of perdition.
maíḡe buaic, the top beam of a house, against which the rafters rest.
maimḡe, *g.* of **maimḡ**, a marsh.
mairḡaol, mortar.
maíḡe, nobles; gentry. **maíḡe na Mumán**, the nobles of Munster. **maíḡe Corcaíḡe**, the citizens of Cork.
maoíḡile, *or* **maoḡail**, *g.* of **maoḡail**, biestings.
maol. **Cnocán maol**, a flat-topped hill.
maolán, beare (a kind of barley).
mar a raib aḡe, as he was. *Lit.*, as it was with him. **níor mar a céile**, it was not the same.
mar le h-aimsir ḡenmíḡ péin, even for winter weather (it was bad). **mar sin dóib**, on they went in that way.
'múḡ (for **iomúḡa**), many.
meabair **ḡaḡḡalta**, natural mind; sanity. **Do ḡlan meabair**, by memory; by rote; by heart.
méaḡa, *g.* of **méaḡ** or **meaḡ**, mead.

meala, *g.* of mil, honey.

mí-éilú, disgrace.

milleaí, destruction in the way of blight or paralysis—commonly called "blast." Δ'ο milleaí 's Δ'ο moítyaí, blighting and destroying you.

milléac, disastrous.

mion-gealbún, a little sparrow.

mí-śasam, dissatisfaction ; uneasiness.

míle, *pl.* of *adj.* mílis, sweet.

míleáin, sweets.

mí-éradámlaí, lateness ; untimeliness.

mí-éreoia, incapacity. Δκ mí-éreoia, disabled ; "hors de combat."

móta, a moat.

muilean, a mill. Téroeán sé sa muilean oraí, they get puzzled over it.

muilt, *g.* of muilt. Ceáéramháí muilt, a quarter of sed lamb.

mura, murab, muraí (variations of muna, munab, munaí), unless

háire śaogáí, a public disgrace
naoi n-uaire, nine times ; ninefold, *i.e.*, manifold.

neamháí, *lit.* a non-necessity.
Da neamháí óuit, you did not need (to).

neart. Le neart gáirí, through dint of laughing.

nimneac, fiery ; hot-tempered.

nua-óig, *d.* of nua-óeoí, a new drink.

Ó'n iau acá fial, since it is they that are generous (said in bitter sarcasm).

oét-élmneac, octagonal ; eight-sided.

omíś, *g.* of oíneac, honour ; generosity ; mercy.

oíneau suime, as much attention.

ólau. So n-ólau, that I may drink. (So n-ólfaí, until I shall drink.)

olmaíteas, value, wealth, treasure.

onóraí. Δ níś onóraíś, honoured king. (I have constantly heard this form of address to a royal personage in the éśéal fianuíśeacá.—P. O'L.)

ó-s ; ó, from. (s is often added before the plural article na.)

páirt vo śabáil, to take sides ; to take the part of.

pearsa, the person ; the personal appearance.

pic, a peck ; a "keeler."

pilib ó'n maóilinn, plover from the mountain.

pléar, a bullet.

plúraí, flowery, *i.e.*, blooming.

poí-élmneac, buck-jumping.

póirse, a long corridor or entry.

poia, a pillar ; *pl.* poiaí.

portán, a bank ; a brink.

púnc, a point ; a difficult position.

raícaí, rafters.

ráílaí, rumours.

raimcán, a rhyme.

raint (or roimnt), act of dividing ; a share ; a portion.

Raint leabair, a few books.

ráíca (or ráííe), a quarter of a year.

réíó. Táim réíó, I am done for.

réíteacá, chains made to run freely in a groove. The chain which passes over a horse's straddle and which supports the shafts of a cart, is called réíteac.

ríś-éireí, a royal judgment.

ríśíra, princes ; nobles ; gentry. (A collective noun.)

roime. Eagla roime n-a éan-śain, fear of (*lit.*, before) his tongue.

ruaóán, buckwheat.

ruíra, a prince. (This is the

- word used in the old book.)
 A RÚIRÍ. RÍG-BREITÍG, thou
 prince of kingly judgments.
 SAILEANA, *pl.* of sail, a beam.
 SAILL MAIRT, beef suet.
 SAILLE, *g.* of saill, dripping ; fat.
 SAÍGSEANA, *pl.* of saígas, a sort ;
 a kind.
 SÁMIRIGÉACT, drowsiness ;
 "snoozing."
 SAOÍAL SÁM, a life in easy
 circumstances.
 SAOR ÉOIL, free will.
 SAR, before. SAR A RAÍB UAIN
 AIGÉ, before he had time.
 SEACAS A CÉITE, (one) "besides"
 another ; rather than another.
 SEACT. NA SEACT NEITE A TAR-
 GAIREADÓ DO U'TÓIA AR TALAM,
 the seven things prophesied
 of thy God on earth. (Only
 three of them are mentioned.)
 SEANAMÓIN, a sermon.
 SEARBÁN, wild oats.
 SEITEADÓ PÚTA, urging them on ;
 inciting them, just as a per-
 son would light up a fire by
 "blowing under it."
 SÉIM, civil.
 SEITE, a hide. The apples were
 placed on a hide, instead of a
 dish or cloth.
 SGÁT. AR SGÁT A CÉITE, under
 each other's protection.
 SGÉIMLE, a fright ; a worrying.
 SGÍOMAR, act of rubbing to a
 polish.
 SGÍOMARÉA, well scrubbed or
 brushed.
 (TO) SGÍURSAÍLADÓ, [people]
 scourged.
 SGÍOLFEADÓ AIR, he would burst ;
 (not SGÍOLFEADÓ SÉ).
 SGRIOS ! Be off !
 SGRUÍAL, the neck ; the throttle.
 SGUAINTE, a swarm.
 SÍNTIÚS, a "hand-reach" ;
 money given by hand.
 SÍOG NA SPÉIRE, the Milky Way
 in the sky.
- SIÚBAL AGUS AISTEAR, a journey
 in vain. FEAR SIÚBAIL, a
 tramp.
 SLAT-OROCHAIR, the parapet of a
 bridge.
 SLÍG, a way ; a plan of action.
 SLÍSNE, a slice ; especially a
 rather big slice ; also, a
 beam ; *pl.*, SLÍSNEADA.
 SLOGADÓ, a mustering ; a military
 expedition ; a hosting.
 SLOISIG, a low, mean rabble ;
 from SLUAÍG, a crowd.
 SMACTÍN, a short stick, with one
 end heavier than the other,
 handy for striking.
 SMÍOG, the slightest sound.
 SMÍORA, *g.* of SMÍOR, marrow.
 SMÚSAIGE, *g.* of SMÚSAC, the
 inmost marrow.
 SNAS, polish ; shine.
 SNASTA, polished ; glistening.
 SO-ÉASAC, civilised.
 SOCHAR GAC MÉITRIS, essence of
 all fatness.
 SOCAIR. BÍ AN MÉTO SIN SOCAIR
 AGAM, I had that much settled.
 (Not socairigíte.)
 SÓG, rich, dainty food.
 SÓGAC, rich ; nourishing.
 SÓGLUISTÍ, dainties.
 SOILBREAS, pleasure.
 SPALA, a large piece.
 SPÉALÁN, a big ramshackle
 building.
 SPÉIS (also SPÉIS), liking ;
 interest ; regard ; esteem.
 SPIÚNÁN, a gooseberry.
 SPNÉ ÉIME, a spark of fire.
 (AG) SPREACARNAIG, emitting
 sparks.
 SPRIÚCADÓ, flaring up (in anger).
 It means, primarily, the
 action of a horse when lashing
 with both hind legs.
 SRAEÓ, a sneeze.
 SRAÍE, a row ; a range.
 SROISEADÓ, used to reach.
 SROISEAMAR, we reached.
 STÁCÍN AÍPÉIS, a laughing-stock.

stártaib. AR NA STÁRTAIB, half intoxicated ; beside one-self.

staoaó, act of shrinking ; flinching ; holding back ; slackening.

stupaó, act of cramming.

suaiceas, enjoyment.

súb-craob, a raspberry.

súb talman, a strawberry.

súslaó, juice dropping.

súraic sé, he sucked.

tá agat ! You have pinned your point.

tabairt amaó, a display ; an exhibition ; a "spread" ; a "blow out."

tabairt fé, to attempt it.

taisaite, come (past part.).

taob síos suas, "upside down" ; *lit.*, down side up.

taraiséamar dó, we offered (to) him.

taraisreacé, prophecy.

tataiceas, having some bond in it ; holding well together ; firm.

téadnaó, *pl.* of téad, a rope.

téanam ! come !

teansabálaróe, a person encountered or to encounter.

teasargan, a rescue. (I have heard the word applied to the rescue of cattle from a bailiff. P. O'L.). *tiá téasargain*, to save him ; to assist him.

tímpal, around ; about ; concerning.

tímtíre, a lay brother.

tínteán, a hearth ; a fire-place.

tíoblaicí, gifts.

tíos agus tsuas, below and above.

tír. CÁNAMAR I TÍR, we came a shore.

(a') tón-poill, from the bottom of the sea.

cosais. FEAR COSAIS, a foreman.

creigíó, dysentery.

triall, travelling. CÁ bpuil do ériall ? Where are you bound for ?

triúca-céas, a principality.

tuá, lean (of meat).

tuim, *g.* of trom, an elder-tree.

tuim, a block of elder-wood.

tuácte, tucked up.

tuá, the laity ; the people.

tuata, people ; race ; clan.

tuácte, readiness ; willingness.

tuirc, *g.* of toirc, a wild boar.

tuigim, act of understanding ; intellect ; reason ; sense.

tuigseanaó, possessing a clear understanding.

tuitim ar a gcosaib, falling on their feet, *i.e.*, falling because their legs refused to hold them up ; tumbling about. (Another form of the phrase is *tuitim i gceann a gcós.*)

tuig, a sofa. (It was exactly the sort of couch now called a sofa.)

tuir, stiff ; sullen ; rude (in speech) ; peremptory.

uabar agus boétaimeacé, *lit.*, pride and humiliation ; (*i.e.*, wounded pride and the indignation which accompanies it.)

uanuigeacé, taking turns ; *lit.*, timing.

uét. AS UÉT, for the sake of ; in consideration of

uifí eacéas Muman, Iveagh of Munster.

uireasba, want.

umam, about me. bualaó umam, to meet me.

umáir, a calamity ; a constant source of calamity.

uraó, a guarantee.

uráir. CEANN URÁIR, a chief.

uraim, reverence.

urúas, surety ; guarantee.

Tuá i n-urúas, to go bail.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

